

DE VERDELING VAN DE KINDEROPVANG IN VLAANDEREN EN IN DE CENTRUMSTEDEN: SPANNING TUSSEN DE ECONOMISCHE EN SOCIALE FUNCTIE VAN KINDEROPVANG

Wim Van Lancker
Centrum voor Sociologisch Onderzoek - KU Leuven

Michel Vandenbroeck
Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek - UGent

Met medewerking van Joey Lim en Kaat Somers

September 2019

Team Sociaal Werk en Sociaal Beleid - Centrum voor Sociologisch Onderzoek
Parkstraat 45 bus 3601 - 3000 Leuven

INHOUDSTAFEL

INLEIDING.....	2
1. DE VERDELING VAN DE KINDEROPVANGPLAATSEN IN VLAANDEREN.....	4
2. DE VERDELING VAN DE KINDEROPVANGPLAATSEN BINNEN DE CENTRUMSTEDEN.....	20
3. SAMENVATTING EN BESLUIT	36
Referenties.....	39
BIJLAGE: FICHES VAN DE CENTRUMSTEDEN.....	41
BIJLAGE: BIJKOMENDE ANALYSES.....	78
BIJLAGE: ANALYSES MET KANSARMOEDE-INDICATOR.....	80

De verdeling van de kinderopvang in Vlaanderen en in de centrumsteden: spanning tussen de economische en sociale functie van kinderopvang

INLEIDING

Met het decreet van april 2012 over de kinderopvang van baby's en peuters legt de Vlaamse regering de lat hoog. De ambitie is immers om kinderopvang te realiseren die een economische, pedagogische en sociale functie heeft, die kwaliteitsvol, beschikbaar en rechtstreeks toegankelijk is voor elk kind zonder onderscheid.

De pedagogische functie ligt voor de hand: heel wat onderzoek heeft immers aangetoond dat kwaliteitsvolle kinderopvang in aanvulling op de gezinsopvoeding langdurig positieve effecten heeft voor de verdere ontwikkeling van kinderen (van Huizen en Plantenga 2018; zie ook Vandenbroeck en Van Lancker 2015 voor een overzicht). Ook de economische functie is helder: kinderopvang maakt het mogelijk om ouderlijke verantwoordelijkheden te combineren met betaalde arbeid en draagt zo bij tot een hoge werkzaamheidsgraad en meer gendergelijkheid op de arbeidsmarkt. Bij een tekort aan kinderopvang zijn het immers doorgaans de moeders die het gelag betalen doordat ze hun arbeidsmogelijkheden beperkt zien. Op die manier creëert de kinderopvang ook een economische meerwaarde (Vandenbroeck, Lenaerts, & Beblavy, 2018). De sociale functie gaat dan over de mate waarin de kinderopvang ook bijdraagt tot een rechtvaardige samenleving en dus onder meer over de vraag of de verschillende bevolkingsgroepen wel even veel kans maken op een plaats. Het zijn immers vooral kinderen die opgroeien in armoede en kwetsbare omstandigheden die het meest baat hebben bij een verbreding van het opvoedingsmilieu door middel van kwaliteitsvolle kinderopvang. Uit eerder onderzoek weten we echter dat de overheidsinvesteringen in de kinderopvang in Vlaanderen gekenmerkt worden door een sterk Mattheuseffect. Ofschoon de tarieven in meer dan 75% van de kinderopvangplaatsen inkomensgerelateerd zijn, vloeien de overheidssubsidies voornamelijk naar de midden- en hogere inkomensgroepen. Weliswaar legt de samenleving proportioneel meer bij voor gezinnen met een lager inkomen (gezien het inkomensgerelateerde tarief dat ouders betalen in het gros van de voorzieningen), maar het gecombineerde effect van een vraag naar plaatsen die het aanbod ruim overschrijdt en een systeem van belastingvermindering voor uitgaven voor kinderopvang zorgt ervoor dat de middelen die we als samenleving in de kinderopvang investeren vooral ten goede komen aan de meer gegoede gezinnen (Ghysels en Van Lancker, 2009).

Een sterk punt van de Vlaamse kinderopvang is dan weer dat de afgelopen jaren het aantal plaatsen is blijven stijgen, getuige de uitbreidingen in 2015, 2017 en 2018. Ondanks die systematische uitbreiding van het aantal plaatsen blijven er echter op veel plaatsen in Vlaanderen nog wachtlijsten bestaan. Dat betekent dat er een spanning ontstaat tussen de economische en sociale functie van de kinderopvang. Het decreet zegt dat de Vlaamse Gemeenschap als doel stelt om aan alle gezinnen die behoefte hebben aan kinderopvang binnen een redelijke termijn en op een redelijke afstand een kwaliteitsvolle en betaalbare plaats aan te bieden (Art. 3).

Voor de *economische functie* is het van belang dat de kinderopvangplaatsen de tewerkstelling in het algemeen en de vrouwelijke tewerkstelling in het bijzonder volgen. Waar meer vrouwen aan het werk gaan, moet meer kinderopvang komen. Het gevolg daarvan kan zijn en dat je vooral meer plaatsen krijgt in gebieden met hogere inkomens en met tweeverdienersgezinnen. Dat zou betekenen dat de nieuwe plaatsen die er bijkomen eerder ten goede komen aan de meer gegoede gezinnen. Om nieuwe

tewerkstelling te ondersteunen is het belangrijk dat nieuwe plaatsen ook daar beschikbaar zijn waar meer mensen wonen met een laag inkomen en een meer precare arbeidssituatie.

Ook voor de *sociale functie* is het belangrijk dat er voldoende plaatsen zijn waar kansengroepen wonen. Aangezien deze gezinnen over het algemeen minder mobiel zijn en meer aangewezen zijn op het openbaar vervoer is het van belang dat er voldoende plaatsen beschikbaar zijn in de buurt waar zij wonen. De 'nabijheid' van de kinderopvang wordt door ouders vaak aangehaald als een van de belangrijkste factoren die hun keuze voor kinderopvang bepalen (Pennerstorfer & Pennerstorfer 2019; Teszenyi & Hevey 2015; Kim & Fram 2009). Ook het recente HIVA-rapport naar het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen geeft aan dat de 'onvervulde behoefte' aan formele kinderopvang groter is bij kansengroepen: moeders die niet aan het werk zijn gezinnen in kansarmoede en moeders van een buitenlandse origine hebben zowat twee keer zo vaak een onvervulde behoefte aan kinderopvang (Teppers et al. 2019).

Het spreekt voor zich dat de sociale en de economische doelstelling in spanning tegenover elkaar staan wanneer er een tekort is aan plaatsen en middelen en er gerantsoeneerd moet worden. Dan rijst de vraag in welke mate de spreiding van het aantal kinderopvangplaatsen de economische dan wel de sociale functie bevoordeelt. Bijkomende vraag is dan of de uitbreidingen van het aantal plaatsen die balans beïnvloene en zo ja, op welke manier, gezien het nieuwe decreet en gezien de belangrijke investeringen die de Vlaamse regering maakte voor het creëren van nieuwe plaatsen.

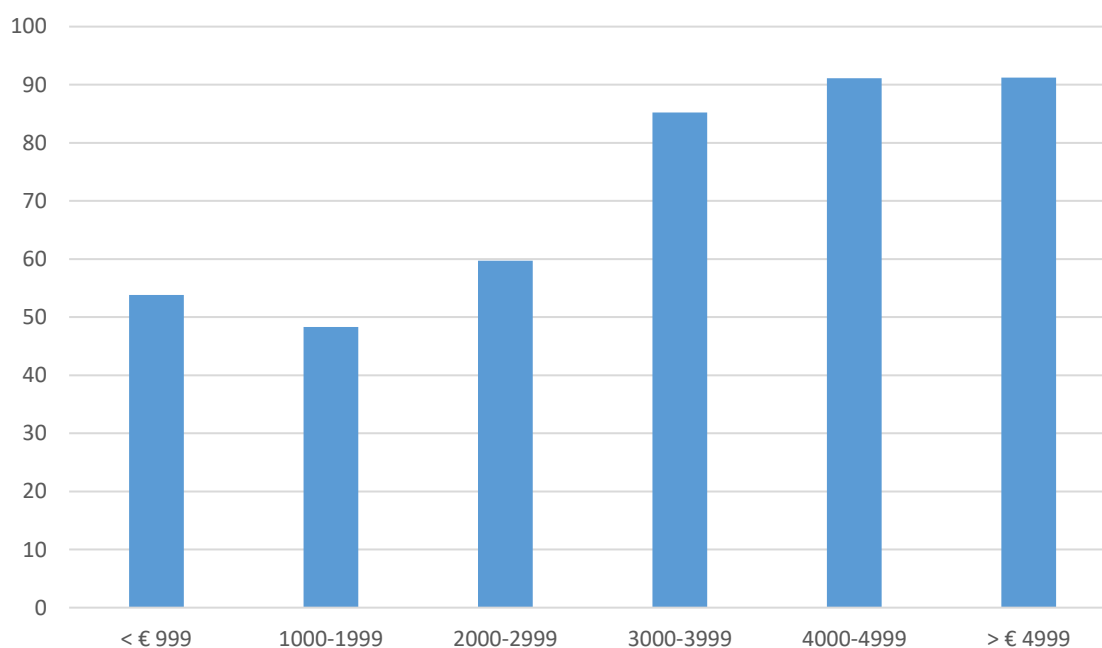
De vraag die centraal staat in dit onderzoeksrapport is hoe de beschikbare plaatsen in de kinderopvang verdeeld zijn in Vlaanderen. We bekijken deze vraag op het niveau van de Vlaamse gemeenschap in het eerste deel ('de verdeling tussen alle gemeenten'), en op het niveau van de centrumsteden in het tweede deel van dit rapport ('de verdeling binnen de centrumsteden'). In het eerste deel gaan we na in hoeverre sociale, demografische of economische variabelen de verdeling van de kinderopvangplaatsen over de tijd heen en tussen de gemeenten kunnen verklaren. Het tweede deel biedt een meer beschrijvende analyse van de verdeling van de beschikbare opvangplaatsen naar het inkomen van de wijk binnen de twaalf centrumsteden in Vlaanderen.

1. DE VERDELING VAN DE KINDEROPVANGPLAATSEN IN VLAANDEREN

1.1. Wat we weten over het ongelijk gebruik van kinderopvang

Eerder onderzoek wees uit dat er een sociale kloof bestaat in het gebruik van kinderopvang in België: rijkere gezinnen of gezinnen met een hoogopgeleide moeder gebruiken twee keer zo vaak kinderopvang dan armere gezinnen (zie onder meer Teppers et al. 2019 en Van Lancker and Ghysels 2012). In Vlaanderen is de kloof zelfs groter. Figuur 1 toont de resultaten van een bevraging bij bijna 5.600 gezinnen naar het regelmatig gebruik van formele kinderopvang voor kinderen jonger dan 3 jaar, opgedeeld naar inkomensgroep van de ouders (Teppers et al. 2019). Bij de midden- en hogere inkomensgroepen gebruikte bijna iedereen regelmatig formele opvang. Het contrast met de lagere inkomensgroepen is echter zeer groot. Een gelijkaardig beeld krijgen we als we opvanggebruik naar kansarmoederisico of arbeidsmarktstatus van de moeder bekijken.

FIGUUR 1. Het gebruik van formele kinderopvang in Vlaanderen naar gezinsinkomen, kinderen 0-3 jaar in 2018.

Bron: Teppers et al. 2019

Dit patroon van ongelijkheid zien we in zowat alle Europese lidstaten die een systeem kennen waarin de kinderopvang beleidsmatig afgescheiden is van de kleuterschool en waarin er wel voldoende plaatsen zijn voor de kleuters, maar niet voor de min-driejarigen. Gangbare verklaringen voor dit patroon focusten tot enkele jaren geleden vooral op de vraagzijde. Het waren dan gezinnen met een migratie-achtergrond die minder behoefte zouden hebben aan kinderopvang, gezinnen in armoede die andere opvattingen hebben over moederschap, of om andere kenmerken van gezinnen die het keuzeprocess beïnvloeden. Zowel lokaal onderzoek in Vlaanderen (Vandenbroeck et al. 2008, Vandenbroeck, Geens, and Bertin 2014), als internationaal onderzoek (Pavolini and Van Lancker 2018, Pungello and Kurtz-Costes 2000, Sylva et al. 2007, Vandenbroeck and Lazzari 2014) leert ons dat dit beeld onvolledig is. Het gebruik van kinderopvang wordt veel minder bepaald door eigenschappen

van gezinnen of cultureel bepaalde voorkeuren dan wel door de manier waarop het aanbod is georganiseerd. Uit een recente analyse van landenrapporten hierover uit de 28 Europese lidstaten in opdracht van de Europese Commissie blijkt dit nog maar eens (Vandenbroeck 2019).

Belangrijke factoren om de ongelijkheid te verklaren zijn de volgende:

- De betaalbaarheid. Het is een belangrijke sterkte van de kinderopvang in Vlaanderen (in vergelijking met veel andere Europese landen) dat ouders in het overgrote deel van de kinderopvang volgens het inkomen betalen;
- De beschikbaarheid: een tekort aan opvangplaatsen speelt wel een belangrijke rol in Vlaanderen;
- Lokale verantwoordelijkheid zonder centrale aansturing en beleidskader: ook hier scoort Vlaanderen goed, omdat Kind en Gezin de centrale regisseur is van de kinderopvang in Vlaanderen;
- De geografische spreiding van het aantal plaatsen is in vele landen één van de belangrijkste oorzaken voor het ongelijke gebruik. In sommige landen gaat dat over tekorten in landelijke gebieden (vooral in Centraal Europese landen), in andere landen over tekorten in de metropolen (vb. Frankrijk en Nederland) en in heel wat landen ook over de ongelijke verdeling tussen rijkere en armere wijken. Het is de vraag of dit ook in Vlaanderen meespeelt.
- Nauw samenhangend met de geografische spreiding zijn de prioriteiten: sommige landen geven voorrang aan werkende ouders (bijvoorbeeld Duitsland, Malta, Roemenië, Spanje), andere geven dan weer voorrang aan bepaalde groepen (bijvoorbeeld eenoudergezinnen en werk-arme gezinnen in Kroatië).

Er zijn ook enkele meer specifieke drempels voor specifieke subgroepen (zoals het ontbreken van expertise voor de opvang van kinderen met een beperking, het gebrek aan een proactief beleid naar bijvoorbeeld Roma-gemeenschappen e.d.) maar de bovenstaande zijn de meest voorkomende en meest ingrijpende om de ongelijke opname van kinderopvang internationaal te verklaren.

1.2. De regelgeving en subsidiëring in Vlaanderen

De Vlaamse regelgeving¹ voorziet verschillende subsidietrappen met telkens andere voorwaarden. Alle kinderopvang dient vergund te zijn, maar dat betekent niet dat elke kinderopvang dezelfde subsidie krijgt en op dezelfde manier werkt. Er bestaat (vergunde) kinderopvang zonder subsidies. Dat is Trap 0. Er is geen programmatie voor Trap 0 (wat betekent dat de overheid niet bepaalt of en waar deze plaatsen er komen). Elke kinderopvang die minstens 220 openingsdagen per jaar heeft, ontvangt een bescheiden **basissubsidie**. Dat is Trap 1. Voorzieningen op Trap 0 en 1 bepalen zelf de ouderbijdragen. Doorgaans is dit een vast bedrag, onafhankelijk van het gezinsinkomen.

Ongeveer drie kwart van de kinderopvang in Vlaanderen ontvangt ook een “**subsidie voor inkomenstarief**”. Dat is Trap 2. Het is een bijkomende subsidie op voorwaarde dat de kinderopvang de door de overheid vastgelegde ouderbijdragen aanrekenet en die zijn gemoduleerd volgens het belastbare gezinsinkomen. Wie meer verdient, betaalt meer. Men noemt dit inkomensgerelateerde tarieven of kortweg IKT. Deze subsidie zorgt er ook voor dat kinderopvang die meer armere gezinnen bedient niet minder inkomsten heeft dan wie meer gegoede gezinnen bedient. Een belangrijk deel van deze subsidie is een bedrag per opvangprestatie, wat betekent dat als een kinderopvang beduidend onder haar capaciteit werkt, ze minder inkomsten zal hebben. Een ander deel is een vast

¹ Besluit van de Vlaamse regering van 9 mei 2014.

bedrag dat varieert naargelang de leeftijd van de medewerkers. Een belangrijke voorwaarde om tot Trap 2 toegelaten te worden, is dat men volgende voorrangregels respecteert:

1. Minstens 20 % van alle kinderen die men op jaarbasis opvangt zijn kinderen van gezinnen met minstens 2 van de volgende kenmerken: werk, alleenstaand, laag inkomen, pleegkind of zijn kinderen uit kwetsbare gezinnen;
2. Er is absolute voorrang voor wie kinderopvang nodig heeft in het kader van de werksituatie. Dit geldt voor iedereen die werk zoekt, werk wil houden of een beroepsgerichte opleiding volgt;
3. Men geeft voorrang geven aan alleenstaanden, gezinnen met een laag inkomen, pleegkinderen en broers/zussen.

Aangezien de voorrangsgroepen ruim gedefinieerd zijn en er geen rangorde tussen de voorrangsgroepen is bepaald (maar wel een absolute voorrang voor de economische functie), blijft er een grote discretionaire ruimte voor het organiserend bestuur over hoe men hier mee omgaat.

Bovenop de subsidie voor inkomenstarief kan een beperkt aantal initiatieven ook een “**plussubsidie**” ontvangen, wanneer de kinderopvang kwetsbare gezinnen ondersteunt, kinderen van deze gezinnen voorrang krijgen en minstens 30% van de opgevangen kinderen uitmaken. Dat is Trap 3. Daarnaast zijn nog beperkte bijkomende subsidies mogelijk voor wie uitgebreide openingsuren of flexibele kinderopvang organiseert of voor inclusie van kinderen met specifieke zorgbehoeften (zoals kinderen met een beperking). Belangrijk in het kader van dit rapport is het onderscheid tussen kinderopvang waar ouders volgens inkomen betalen (IKT op Trap 2 en 3) en kinderopvang waar dit niet het geval is (Trap 0 en 1). Het zijn immers vooral de kinderopvangplaatsen met inkomensgerelateerd tarief (IKT) die van belang zijn voor gezinnen met een laag inkomen.

1.3. De uitbreidingen in Vlaanderen

In de afgelopen jaren werd de kinderopvang drie keer uitgebreid: in 2015, 2017 en 2018². Omdat de budgetten niet volstaan om in elke gemeenten nieuwe plaatsen te financieren, wordt telkens een rangschikking gemaakt van gemeenten die in aanmerking komen voor uitbreidingen. Dat gebeurde niet telkens met dezelfde criteria aangezien het de Vlaamse regering is die elke keer de prioriteiten bepaalt. Voor 2015 gebeurde op basis van een rangschikking van gemeenten volgens de dekkingsgraad en gemeenten met de laagste dekkingsgraad hadden het meeste kans om bijkomende plaatsen te realiseren. In 2015 en 2017 gebeurde dat op basis van de potentiële vraag aan kinderopvang die werd afgezet ten opzichte van de totale capaciteit. De vraag wordt dan berekend aan de hand van een aantal criteria, zoals het aantal kinderen jonger dan 3 jaar in een gemeente met een werkende of werkzoekende ouder, en het aantal kinderen jonger dan 3 jaar met een alleenstaande ouder. Het zijn dan de gemeente met de hoogste potentiële nood die het eerst in aanmerking komen voor een uitbreiding van het aantal plaatsen. Belangrijk is dat de steden Antwerpen, Brussel en Gent een voorafname krijgen op het beschikbare budget van respectievelijk 20%, 10% en 5%. De rest wordt verdeeld over de overige gemeenten zoals hierboven beschreven. Tot slot is het zo dat niet alle gemeenten voor dezelfde subsidies in aanmerking komen. In gemeenten met een aanbod aan kinderopvang met subsidie inkomenstarief (trap 2 en 3, zie hierboven) dat 60% van het totale aanbod overschrijdt kunnen alleen plaatsen met subsidie trap 1 worden toegekend.

² Zie <https://www.kindengezin.be/kinderopvang/sector-babys-en-peuters/snelinfos-oproepen-verslagen/oproepen-en-beslissingen> voor meer informatie.

In juli 2018 vond een derde uitbreiding plaats, waarbij ook meer sociale criteria gebruikt werden om de prioriteiten te bepalen. Toen werd een half miljoen euro vrijgemaakt voor 643 nieuwe plaatsen met een basissubsidie en 11 miljoen euro voor 1499 nieuwe plaatsen voor groepsopvang met inkomenstarief. Dat zijn niet allemaal nieuwe plaatsen: het beschikbare bedrag kan immers ook gebruikt worden om bestaande plaatsen zonder inkomenstarief om te schakelen naar plaatsen met inkomenstarief (IKT). De nieuwe plaatsen van die laatste uitbreiding zijn echter pas eind 2018 gerealiseerd. In deze studie kunnen we daar geen rekening mee houden omdat er nog geen cijfers voor 2019 beschikbaar zijn.

1.4. Data en methodes

Om na te gaan of de economische dan wel de sociale doelstellingen worden behaald in de Vlaamse kinderopvang, onderzoeken we in wat volgt de verdeling van de beschikbare plaatsen in de formele kinderopvang naar sociale, demografische en economische kenmerken van Vlaamse gemeenten. De gemeentelijke gegevens die we hiervoor gebruiken, zijn afkomstig uit diverse bronnen (zie tabel 2 voor bronnen en definities) voor de jaren 2014-2017. We beschouwen gemeentes in Vlaanderen en laten Brussel verder buiten beschouwing³. De gemeenten Bever en Oud-Turhout zijn *outliers* en laten we ook buiten beschouwing. Ook enkele gemeenten waarvoor niet alle cijfers voor alle jaren beschikbaar zijn nemen we niet mee in de analyses. Het gaat om de nieuwe fusiegemeenten, en daarnaast ook Deinze, Hoegaarden, Oudergem en Sint-Gillis. Dat levert ons 1.156 gemeenten over vier jaar op met volledige informatie, of 289 gemeenten per jaar.

De afhankelijke variabele is de dekkingsgraad, gedefinieerd als het aandeel van de beschikbare plaatsen in de groeps- en gezinsopvang ten opzichte van het aantal 0-3 jarigen in de gemeente. We berekenen deze dekkingsgraad voor alle opvangplaatsen (*dekkingsgraad*) en voor de opvangplaatsen met inkomensgerelateerd tarief (IKT) (*sociale dekkingsgraad*). De analyses worden voor beide dekkingsgraden uitgevoerd. Figuur 2 toont de evolutie van de dekkingsgraad en de sociale dekkingsgraad over de periode 2014-2017. De dekkingsgraad is gestegen van 43% in 2014 tot 45% in 2017. Parallel hiermee is de sociale dekkingsgraad gestegen van 31% in 2014 tot 33% in 2017.

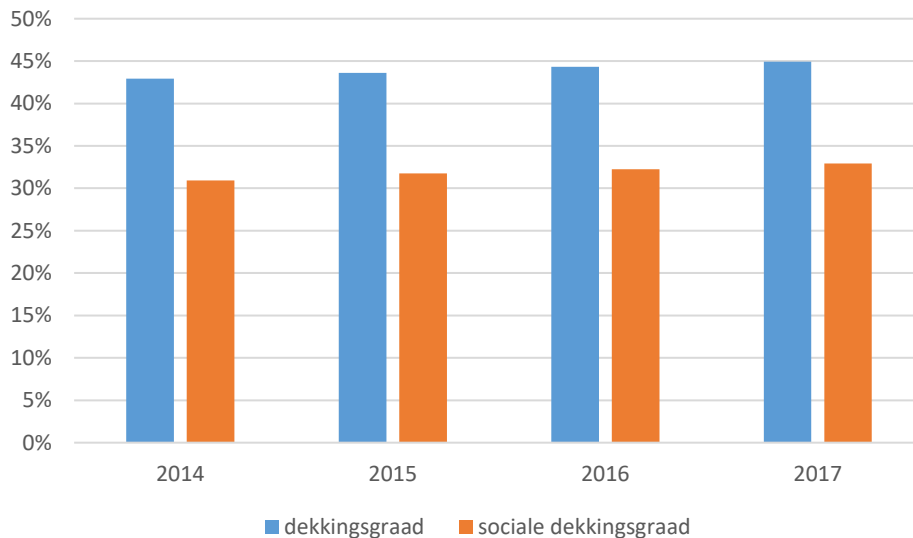
Als onafhankelijke variabelen verzamelen we gegevens op gemeentelijk niveau over de sociale, demografische en economische situatie, telkens gemeten in het jaar $T - 1$. Dat wil zeggen dat we de sociale, demografische en economische variabelen meten in het jaar voordat we de dekkingsgraad meten. Het programmatiemodel reageert immers op veranderingen, en het zou dus niet correct zijn om de variabelen allemaal in hetzelfde jaar te meten. We voerden sensitiviteitsanalyses uit met de onafhankelijke variabelen gemeten in $T-2$, maar de interpretatie van de resultaten verandert niet. Aangezien de data voor die onafhankelijke variabelen nog niet beschikbaar zijn voor 2019, kan de impact van de uitbreiding van 2018 nog niet onderzocht worden.

De sociale situatie van de gemeente meten we aan de hand van twee variabelen: ten eerste het *mediane fiscale inkomen per aangifte*. Een lager mediaan fiscaal inkomen geeft aan dat er meer gezinnen met lage inkomens in de gemeente wonen. We beschouwen dit als een maatstaf van sociale nood. In bijkomende analyses gebruiken we ook de kansarmoede-index van Kind en Gezin. Deze variabele meet het aandeel van de 0-3 jarigen die geboren worden in kwetsbare omstandigheden in de gemeente. De kansarmoede-index en het mediane fiscale inkomen hangen sterk, negatief met elkaar samen ($r = -0,63$ in 2017): in gemeentes met een hogere kansarmoede is het mediane fiscale

³ Niet alle gegevens zijn beschikbaar voor Brussel, en de dekkingsgraden kunnen we alleen berekenen voor de Nederlandstalige plaatsen.

inkomen lager en vice versa. Omdat de kansarmoede-index van Kind en Gezin gebaseerd is op een glijdend gemiddelde van de voorbije drie jaar⁴, en omdat er schommelingen kunnen optreden die gerelateerd zijn aan de interpretatie van de regioverpleegkundigen die de meting uitvoeren, opteren we ervoor om het mediane fiscale inkomen per aangifte te gebruiken voor de empirische analyses. Sensitiviteitsanalyses op basis van de kansarmoede-indicator van Kind en Gezin tonen echter gelijkaardige resultaten. We tonen deze resultaten in bijlage.

FIGUUR 2. Evolutie van de dekkingsgraden, Vlaanderen, 2014-2017

Bron: eigen berekeningen. Noot: gemiddelde verandering van de dekkingsgraden voor Vlaamse gemeenten.

Een tweede variabele om de sociale situatie te meten is het *aandeel alleenstaande ouders met kinderen*. Deze variabele is gebaseerd op de LIPRO-definitie en meet het aandeel van de alleenstaande ouders met minstens 1 minderjarig kind ten opzichte van alle private huishoudens in de gemeente.

De demografische situatie meten we aan de hand van het *aandeel van de kinderen jonger dan 3 jaar* ten opzichte van de totale bevolking. Hoe groter het aandeel min-driejarigen, hoe groter de vraag naar kinderopvang zal zijn. We testten ook het geboortecijfer uitgedrukt in promille (het aantal geboortes per 1000 inwoners) en de interpretatie van de resultaten verandert niet. Ook deze resultaten tonen we in bijlage.

De economische situatie in de gemeente meten we aan de hand van de *vrouwelijke werkzaamheidsgraad*. Dit wordt gedefinieerd als het aantal werkende vrouwen (15-64) gedeeld door het totaal aantal vrouwen (15-64). Werkenden omvatten loontrekkenden, zelfstandigen en helpers.

Aan de hand van de onafhankelijke variabelen zijn we in staat om de samenhang van de parameters met de dekkingsgraden te meten. Omdat de situatie in de centrumsteden vaak sterk verschilt van die in de andere gemeente (schaal, budget, concentratie van kwetsbaarheden, historiek van investeringen) creëren we een dummy variabele *centrumstad* (1 = centrumstad; 0 = andere gemeente) om met die verschillen rekening te houden. Omdat Gent en Antwerpen op een andere manier

⁴ <https://www.kindengezin.be/img/kansarmoederegistratie-toelichting.pdf>

behandeld worden in de programmatie creëren we twee dummies *Gent* en *Antwerpen* om hiervoor te controleren.

TABEL 2. Beschrijvende gegevens van de afhankelijke en onafhankelijke variabelen

	Obs	Mean	SD	Min	Max	Bron
Dekkingsgraad	1,156	.438	.113	.114	.846	Kind en Gezin
Sociale dekkingsgraad	1,156	.320	.104	.039	.759	Kind en Gezin
Vrouwelijke werkzaamheidsgraad T-1	1,156	.646	.042	.462	.728	Steunpunt Werk
Alleenstaande ouders met kinderen T-1	1,156	.039	.008	.021	.081	Statistiek Vlaanderen
Aandeel 0-2 jarigen in de totale bevolking T-1	1,156	.031	.004	.014	.047	Statistiek Vlaanderen
Mediaan fiscaal inkomen T-1	1,156	26029	1911	20821	33562	Statbel

De analyses zijn gebaseerd op multivariate lineaire regressies en fixed effects regressies. We presenteren beschrijvende resultaten in grafieken en de multivariate resultaten in tabellen 4 en 5. Multivariate regressie laat toe om het verband tussen de dekkingsgraden en onafhankelijke variabelen te testen. De vraag die we hierbij beantwoorden is: *in welke mate verklaren de sociale, demografische en economische variabelen het verschil in dekkingsgraden tussen de Vlaamse gemeenten? Wat ons hier bezighoudt is niet alleen het verband op een moment in de tijd tussen de dekkingsgraden en de verklarende sociale, demografische en economische variabelen, maar evenzeer het verband over de tijd heen. Door middel van een fixed effects regressiemodel schatten we het verband tussen veranderingen in dekkingsgraden en veranderingen in de sociale, demografische en economische variabelen voor de periode tussen 2014 en 2017. Door middel van het fixed effects regressiemodel is het mogelijk om te zien of verandering in de verklarende variabelen binnen een gemeente of stad samenhangt met een verandering in de dekkingsgraad in die gemeente of stad. Hierbij wordt alle variatie die samenhangt met verschillen tussen gemeente onder controle gehouden. Meer specifiek onderzoeken we of een toe- of afname van de sociale, demografisch en economische variabelen in een gemeente in het jaar voordien (T-1) een statistisch effect heeft op de dekkingsgraden in het jaar T. De vraag die we beantwoorden is dus: als de tewerkstelling toenam, volgde dan ook het kinderopvangaanbod, of namen de plaatsen vooral toe waar de sociale of demografische noden toenamen? Tabel 3 toont de correlatiematrix van de onafhankelijke lineaire variabelen. Hieruit blijkt geen probleem van multicollineariteit te zijn. Omdat er wel enige evidentie is voor heteroskedasticiteit⁵ presenteren we Huber-White standaardfouten. De databank en de (Stata) code om de analyses te reproduceren zijn vrij te downloaden via de website van de auteurs⁶.*

⁵ De Breusch-Pagan test voor regressies met zowel dekkingsgraad als sociale dekkingsgraad als afhankelijke variabelen toont dat de nulhypothese van constante variantie verworpen kan worden; White's test toont echter dat de nulhypothese niet verworpen kan worden.

⁶ Zie <http://www.wimvanlancker.be>.

Tabel 3. Correlatiematrix van de onafhankelijke variabelen

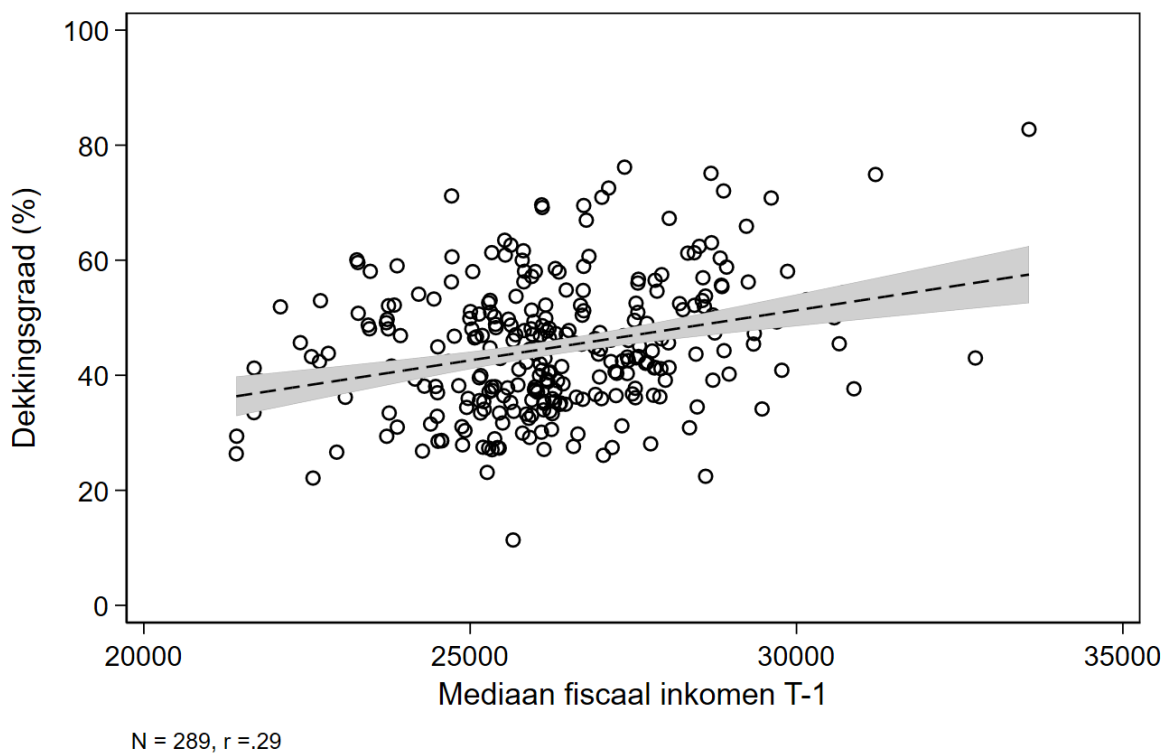
	Mediaan fiscaal inkomen T- 1	Aandeel 0-2 jarigen in de totale bevolking T-1	Alleenstaande ouders met kinderen T-1	Vrouwelijke werkzaamheidsgraad T- 1
Mediaan fiscaal inkomen	1.0000			
Aandeel 0-2 jarigen in de totale bevolking T-1	-0.136	1.0000		
Alleenstaande ouders met kinderen T-1	-0.061	0.353	1.0000	
Vrouwelijke werkzaamheidsgraad T-1	0.292	-0.076	-0.432	1.0000

1.5. Resultaten

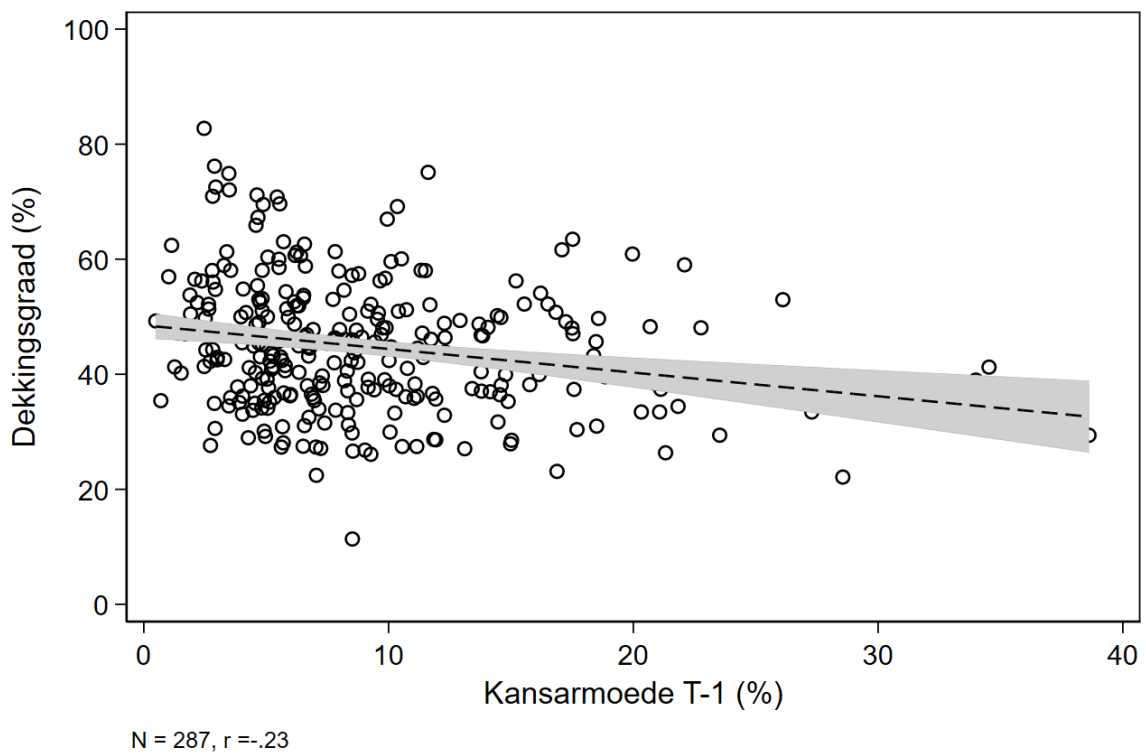
In een eerste beweging gaan we na of er een verband is tussen het mediane fiscale inkomen van de gemeente c.q. de kansarmoede-index van de gemeente en de beschikbaarheid van het totaal aantal plaatsen in de groeps- en gezinsopvang en het aantal plaatsen met inkomensgerelateerd tarief (IKT).

Figuur 3 toont het bivariate verband tussen de mediane fiscale inkomens van de gemeente in het jaar 2016 en de dekkinggraad in 2017, Figuur 4 toont het verband tussen de kansarmoede-index van de gemeente in het jaar 2016 en de dekkinggraad in 2017. Figuur 1 toont een positief verband: hoe rijker de gemeente, hoe hoger de dekkinggraad ($r = .29$). Er zijn dus meer kinderopvangplaatsen beschikbaar in gemeentes met een hoger mediaan fiscaal inkomen per aangifte. Figuur 2 toont een gelijkaardig maar negatief verband: hoe hoger de kansarmoede in 2016, hoe lager de dekkinggraad in 2017 ($r = -.23$). Er zijn dus minder plaatsen beschikbaar in de kinderopvang in de gemeentes met hogere kansarmoedecijfers.

FIGUUR 3. Verband tussen de dekingsgraad in T en mediaan fiscaal inkomen in T-1, Vlaanderen, 2017

FIGUUR 4. Verband tussen de dekingsgraad in T en de kansarmoede-index in T-1, Vlaanderen, 2017

Noot: het aantal observaties is lager omdat er voor 2 gemeentes geen kansarmoedecijfers beschikbaar zijn in 2017: Glabbeek en Horebeke.

In Tabel 4 tonen we de resultaten van de regressieanalyse om dit verband beter te begrijpen. Model 1 toont het verband tussen de kansarmoede-index in 2016 en de dekkingsgraad in 2017, rekening houdend met het feit dat we data hebben voor verschillende jaren. Model 2 voegt dummy-variabelen toe om na te gaan of dit effect verklaard kan worden door de particuliere positie van de centrumsteden en Gent en Antwerpen in het bijzonder. Centrumsteden kennen immers een sterkere concentratie van maatschappelijke kwetsbaarheden. Bovendien krijgen Gent en Antwerpen een vooraf vastgelegd aandeel van de jaarlijkse subsidies om nieuwe kinderopvangplaatsen te creëren. In model 3, 4 en 5 voegen we achtereenvolgens de demografische, sociale en economische variabelen toe.

De resultaten in Model 1 tonen een significant verband tussen het mediane fiscaal inkomen in T-1 en de dekkingsraad in T. Een toename van het mediaan fiscaal inkomen met €1.000 is geassocieerd met een toename van de dekkingsraad met 1.6 procentpunt. Dat verband blijft even sterk wanneer we controleren voor de centrumsteden in Model 2. De resultaten tonen dat centrumsteden over het algemeen een hogere dekkingsraad hebben dan andere gemeentes, dat specifiek Antwerpen lager scoort en Gent hoger scoort. Het positieve verband tussen fiscale inkomens en de dekkingsraad wordt echter niet gedreven door de centrumsteden. Model 3 test hoe de demografische situatie in een gemeente samenhangt met de dekkingsraad. De resultaten tonen dat het aandeel 0-2 jarigen in de totale bevolking in T-1 significant, negatief samenhangt met de dekkingsraad. Met andere woorden, de dekkingsraad is hoger in gemeenten met een lager aandeel 0-2 jarigen. Een stijging van het aandeel 0-2 jarigen met 1 procentpunt (meer dan het dubbele van een standaarddeviatie, en dus een extreme stijging) hangt samen met een daling van de dekkingsraad van 5 procentpunt. In Model 4 voegen we een tweede sociale variabele toe aan het model: het aandeel alleenstaande ouders. Het aandeel alleenstaande ouders hangt significant, negatief samen met de dekkingsraad: hoe hoger het aandeel alleenstaande ouders, hoe lager de dekkingsraad. Een toename van het aandeel alleenstaande ouders met 1 procentpunt hangt samen met een daling van de dekkingsraad met 1.6 procentpunt. Zowel de demografische als sociale variabelen verklaren echter het negatieve verband tussen het mediane fiscale inkomen en de dekkingsraad niet. De R^2 statistiek toont dat deze variabelen maar beperkt bijdragen aan de verklaring van de variantie in dekkingsgraden tussen gemeenten.

In het laatste Model 5 voegen we de economische variabele toe. De vrouwelijke werkzaamheidsgraad hangt significant, positief samen met de dekkingsraad. Een toename van de werkzaamheid met 1 procentpunt hangt samen met een stijging van de dekkingsraad met 0.7 procentpunt. Gegeven een standaarddeviatie van 0.04 is dat een sterk effect. Anders uitgedrukt: een stijging van de vrouwelijke werkzaamheid met 4 procentpunt hangt samen met een stijging van de dekkingsraad met 2,4 procentpunt. De economische variabele zorgt voor een sterke toename van de verklaarde variantie (R^2), en verklaart een deel van het verband tussen de mediane fiscale inkomens en de dekkingsraad. Het verband tussen het aandeel alleenstaande ouders en de dekkingsraad verdwijnt.

Kortom, we vinden dat de dekkingsraad vooral positief samenhangt met de vrouwelijke tewerkstelling. Het verband met de demografische druk is negatief: de dekkingsraad is niet hoger in gemeenten met meer jonge kinderen, integendeel. Dit is een empirische bevestiging van de spanning tussen de sociale en de economische functie van de kinderopvang.

TABEL 4. OLS regressiemodel met dekkingsgraad in de gemeente als afhankelijke variabele

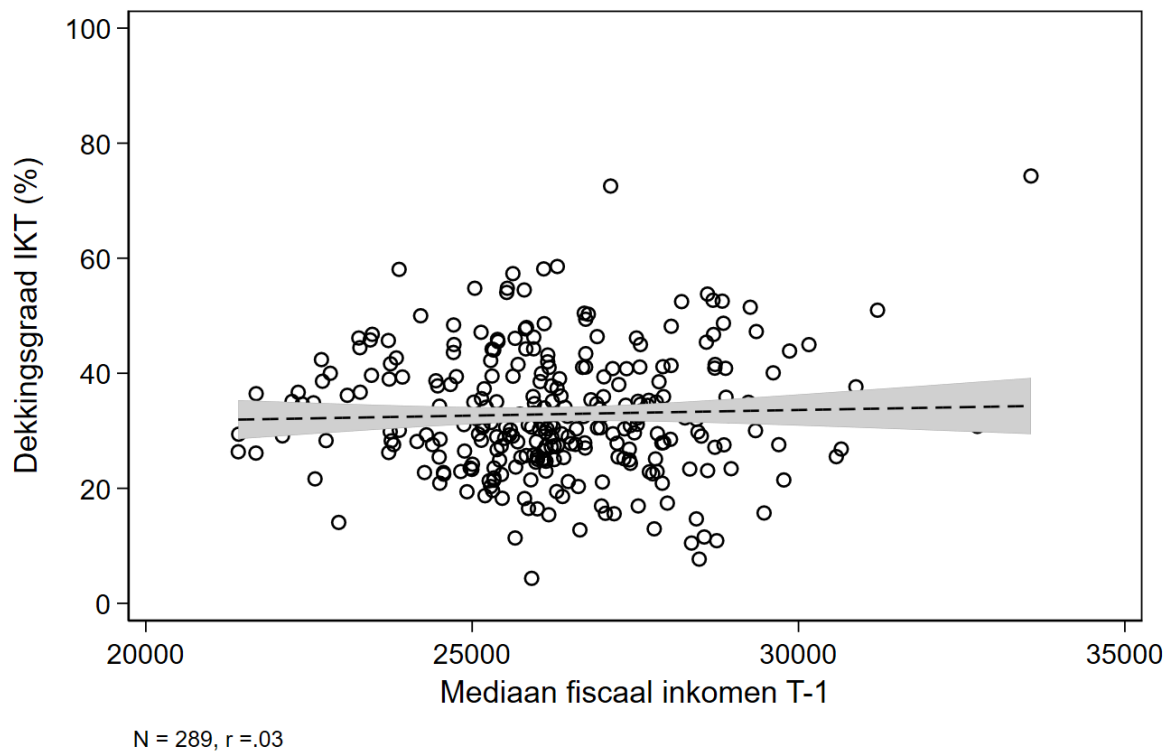
	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Mediaan fiscaal inkomen T-1 (x 1000)	0.0163*** (0.00)	0.0175*** (0.00)	0.0168*** (0.00)	0.0167*** (0.00)	0.0131*** (0.00)
Jaar (2017 = ref.)					
2014	-0.0058 (0.01)	-0.0048 (0.01)	0.0030 (0.01)	0.0003 (0.01)	0.0133* (0.01)
2015	-0.0125 (0.01)	-0.0124 (0.01)	-0.0073* (0.01)	-0.0087* (0.01)	0.0027 (0.01)
2016	-0.0052 (0.01)	-0.0052 (0.01)	-0.0025 (0.01)	-0.0033 (0.01)	0.0026 (0.01)
Centrumstad		0.0628*** (0.01)	0.0718* (0.01)	0.0756** (0.01)	0.0879*** (0.01)
Antwerpen		-0.115*** (0.02)	-0.0565 (0.02)	-0.0524 (0.02)	-0.0056 (0.02)
Gent		0.0322* (0.01)	0.0568* (0.01)	0.0596* (0.01)	0.0627** (0.01)
Aandeel 0-2 jarigen T-1			-5.066*** (0.69)	-3.977** (0.76)	-5.207*** (0.79)
Aandeel alleenstaande ouders T-1				-1.641* (0.42)	-0.0553 (0.44)
Werkzaamheidsgraad vrouwen T-1					0.708*** (0.09)
Constant	0.0187 (0.05)	-0.0142 (0.05)	0.156 (0.06)	0.189 (0.06)	-0.211 (0.07)
Observations	1156	1156	1156	1156	1156
R ²	0.078	0.091	0.124	0.136	0.182

Noot: standaardfouten tussen haakjes zijn aangepast aan de clustering van observaties binnen gemeenten. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

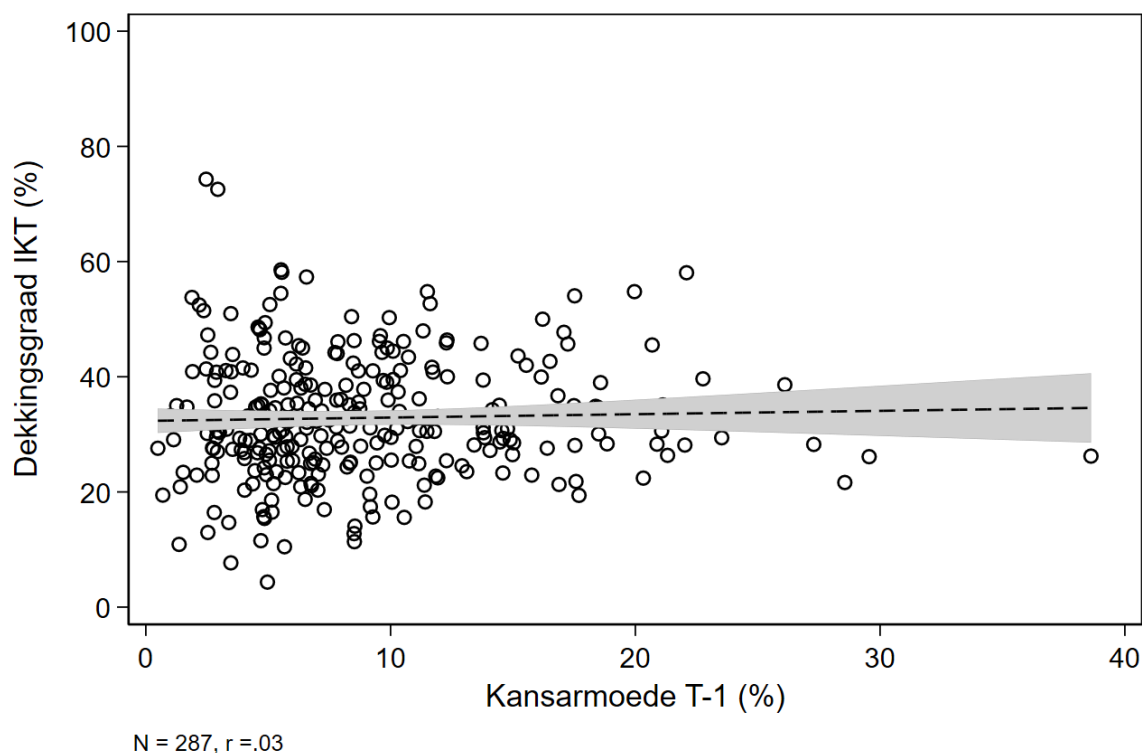
De vraag is echter of de dekkingsgraad het meest relevante criterium is om in ogenschouw te nemen. Kinderopvangvoorzieningen die vrij tarief kunnen vragen zijn over het algemeen immers niet betaalbaar voor kwetsbare gezinnen die weinig middelen hebben. Voor hen zijn voornamelijk de plaatsen met inkomensgerelateerd tarief (IKT) relevant. Bij die voorzieningen betalen ze een dagprijs in verhouding tot hun fiscaal inkomen. Daarom herhalen we de voorgaande oefening voor de sociale dekkingsgraad (de dekkingsgraad van IKT plaatsen). Figuur 5 en figuur 6 tonen het verband tussen het mediaan fiscaal inkomen en de kansarmoede-index van de gemeente enerzijds, en de sociale dekkingsgraad van de gemeente anderzijds.

De beschrijvende resultaten tonen dat er geen verband is tussen de kansarmoede-index of het mediaan fiscaal inkomen van de gemeente in 2016 en de sociale dekkingsgraad in 2017 ($r = .03$). Dat wil zeggen dat het verband tussen de dekkingsgraad en de mediane fiscale inkomens dat we hierboven wel observeerden, gedreven wordt door het aanbod van kinderopvangplaatsen met vrij tarief (trap 1). Die zijn sterk geconcentreerd in de rijkere steden en gemeenten.

FIGUUR 5. Verband tussen de sociale dekkingsgraad in T en mediaan fiscaal inkomen in T-1, Vlaanderen, 2017

FIGUUR 6. Verband tussen de sociale dekkingsgraad in T en de kansarmoede-index in T-1, Vlaanderen, 2017

In Tabel 5 tonen we de resultaten van een regressieanalyse om de rol van de sociale, economische en demografische variabelen in het verklaren van de verschillen in de sociale dekkingsgraad tussen gemeenten beter te begrijpen. Model 1 bevestigt dat de sociale dekkingsgraad in T geen verband houdt met het mediaan fiscaal inkomen van de gemeente in T-1. Model 2 toont dat de sociale dekkingsgraad in de centrumsteden hoger is dan in de andere steden en gemeenten, en dat Antwerpen opnieuw een afwijkend patroon vertoont. De sociale dekkingsgraad is er lager. Model 3 test hoe de demografische situatie in een gemeente samenhangt met de sociale dekkingsgraad. De resultaten zijn gelijkaardig aan de resultaten voor de dekkingsgraad hierboven: de sociale dekkingsgraad is hoger in gemeenten met een lager aandeel 0-2 jarigen. Een stijging van het aandeel 0-2 jarigen met 1 procentpunt (meer dan het dubbele van een standaarddeviatie) hangt samen met een daling van de dekkingsgraad van 5 procentpunt. De verklaarde variantie stijgt ook sterk. Model 4 toont het effect van het aandeel alleenstaande ouders in T-1 op de sociale dekkingsgraad in T. Net zoals in het voorgaande model is het verband significant en negatief. Hoe hoger het aandeel alleenstaande ouders, hoe lager de sociale dekkingsgraad. De toevoeging van deze variabele brengt echter weinig bij aan de verklaarde variantie van het model, en het effect verdwijnt in Model 5 waaraan de vrouwelijke werkzaamheid wordt toegevoegd. Ook hier zien we opnieuw een sterk effect: een stijging van de vrouwelijke werkzaamheidsgraad met 1 procentpunt in T-1 hangt samen met een stijging van de sociale dekkingsgraad met 0,6 procentpunt in T. Hoewel we dezelfde patronen zien als bij het vorige regressiemodel slagen de sociale, demografische en economische variabelen er minder goed in om de sociale dekkingsgraad te voorspellen dan om de totale dekkingsgraad te voorspellen.

TABEL 5. OLS regressiemodel met sociale dekkingsgraad in de gemeente als afhankelijke variabele

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Mediaan fiscaal inkomen T-1 (x 1000)	0.0012 (0.00)	0.0024 (0.00)	0.0016 (0.00)	0.0015 (0.00)	-0.0017 (0.00)
Jaar (2017 = ref.)					
2014	-0.0180* (0.01)	-0.0170 (0.01)	-0.0086 (0.01)	-0.0112* (0.01)	0.0004 (0.01)
2015	-0.0115 (0.01)	-0.0115 (0.01)	-0.0060* (0.00)	-0.0073* (0.00)	0.0028 (0.00)
2016	-0.0066 (0.01)	-0.0065 (0.01)	-0.0037* (0.01)	-0.0044* (0.01)	0.0008 (0.01)
Centrumstad		0.0702*** (0.01)	0.0799** (0.03)	0.0834** (0.03)	0.0945*** (0.03)
Antwerpen		-0.137*** (0.02)	-0.0743* (0.03)	-0.0704* (0.03)	-0.0288 (0.03)
Gent		0.0053 (0.01)	0.0317 (0.03)	0.0344 (0.03)	0.0371 (0.02)
Aandeel 0-2 jarigen T-1			-5.437*** (1.30)	-4.400** (1.40)	-5.494*** (1.45)
Aandeel alleenstaande ouders T-1				-1.563 (0.85)	-0.054 (0.81)
Werkzaamheidsgraad vrouwen T-1					0.630*** (0.15)
Constant	0.297*** (0.05)	0.263*** (0.06)	0.446*** (0.11)	0.477*** (0.11)	0.121 (0.12)
Observations	1156	1156	1156	1156	1156
R ²	0.005	0.023	0.068	0.081	0.124

Noot: standaardfouten tussen haakjes zijn aangepast aan de clustering van observaties binnen gemeenten. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Een laatste oefening bestaat erin om niet alleen naar de samenhang tussen dekkingsgraden en verklarende variabelen in de gehele periode te bekijken, maar ook naar de *verandering over de tijd heen*. Een cross-sectionele analyse kan immers misleidend zijn. Het zou bijvoorbeeld kunnen dat het verband tussen het mediane fiscale inkomen en de dekkingsgraad positief is, omdat historisch gezien de armste gemeentes de laagste dekkingsgraden hebben. Tegelijkertijd kan het zijn dat het verband doorheen de tijd aan het veranderen is, bijvoorbeeld omwille van wijzigingen aan de programmatie. Dat proberen we te ontrafelen aan de hand van een fixed effects regressiemodel in Tabel 6. De tabel toont 5 modellen waarin de *verandering* in de dekkingsgraad over de tijd heen wordt verklaard door

een *verandering* in de onafhankelijke variabelen over de tijd heen. Van alle mogelijke contextuele veranderingen die samenhangen met de dekkinggraden en niet veranderen over de tijd heen wordt abstractie gemaakt; we kijken dus naar veranderingen binnen gemeenten.

TABEL 6. Fixed effects regressiemodel met dekkinggraad als afhankelijke variabele

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Mediaan fiscaal inkomen T-1 (x 1000)	0.0091** (0.00)	0.0073* (0.00)	0.0072* (0.00)	0.0036 (0.00)
Aandeel 0-2 jarigen T-1		-3.197** (1.11)	-3.046** (1.10)	-1.511 (1.20)
Aandeel alleenstaande ouders T-1			1.135 (0.80)	1.093 (0.80)
Werkzaamheidsgraad vrouwen T-1				0.603** (0.19)
Constant	0.200* (0.08)	0.345*** (0.09)	0.300** (0.09)	-0.0400 (0.14)
Observations	1156	1156	1156	1156
R ²	0.024	0.038	0.041	0.057

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Model 1 toont dat een verandering in het mediane fiscale inkomen in T-1 positief samenhangt met een verandering in de dekkinggraad. Een stijging van het mediaan fiscaal inkomen met €1.000 tussen 2014 en 2015 hangt samen met een stijging van de dekkinggraad met 1 procentpunt tussen 2015 en 2016. Dat bevestigt het eerdere, statische beeld van een positieve samenhang tussen fiscaal inkomen van de gemeente en dekkinggraad.

Model 2 bevestigt eveneens dat de evolutie van de dekkinggraad de demografische druk niet volgt: een stijging van het aandeel 0-2 jarigen met 1 procentpunt is geassocieerd met een daling van de dekkinggraad in het daaropvolgende jaar met 3 procentpunten. De demografische variabele verklaart echter de samenhang tussen mediaan fiscaal inkomen en de dekkinggraad niet. Dat betekent niet noodzakelijk dat er geen plaatsen bijkomen waar meer kinderen geboren worden. Het betekent wel dat als er plaatsen bijkomen, die onvoldoende zijn om de dekkinggraad op peil te houden gegeven de demografische druk.

Model 3 voegt daar weinig aan toe: een verandering in het aandeel alleenstaande ouders hangt niet samen met een verandering in de dekkinggraad.

Model 4 test de invloed van een verandering in de vrouwelijke werkzaamheidsgraad in T-1 op de verandering in de dekkinggraad in T. Het verband is significant en positief. Een stijging van de vrouwelijke werkzaamheidsgraad met 1 procentpunt tussen 2014 en 2015, bijvoorbeeld, hangt samen met een stijging van de dekkinggraad met 0.6 procentpunt tussen 2015 en 2016. Bovendien verdwijnt ook het effect van de demografische druk en het mediane fiscale inkomen. De positieve samenhang tussen veranderingen in de fiscale mediane inkomens en de dekkinggraad wordt in ons model het beste verklaard door de verandering in de vrouwelijke werkzaamheidsgraad. Opnieuw zien we echter

dat het model maar een zeer beperkt deel van de variantie in dekkingsgraden verklaart. Heel wat factoren die we niet kunnen meenemen in het model spelen een rol.

In Tabel 7 tonen we eenzelfde oefening, maar dan voor de sociale dekkingsgraad. Het beeld is identiek. Model 1 toont dat een stijging van de mediane fiscale inkomens in T-1 samenhangt met een stijging van de sociale dekkingsgraad in T. Een toename van het mediaan fiscaal inkomen met €1.000 tussen 2014 en 2015, bijvoorbeeld, hangt samen met een toename van de sociale dekkingsgraad met 0.8 procentpunt tussen 2015 en 2016. Model 2 toont een negatief verband met de demografische druk: waar het aandeel jonge kinderen toeneemt daalt de sociale dekkingsgraad het jaar erop. Veranderingen in het aandeel alleenstaande ouders verklaart weinig tot niets in Model 3, in tegenstelling tot veranderingen in de vrouwelijke werkzaamheidsgraad in Model 4. Een toename van de vrouwelijke werkzaamheidsgraad met 1 procentpunt in T-1 is geassocieerd met een toename in de sociale dekkingsgraad met 0,6 procentpunt het jaar erop. Bovendien verdwijnt ook hier het effect van het mediaan fiscaal inkomen. De demografische variabele blijft significant negatief: het aantal plaatsen volgt het aantal geboorten niet.

TABEL 7. Fixed effects regressiemodel met sociale dekkingsgraad als afhankelijke variabele

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Mediaan fiscaal inkomen T-1 (x 1000)	0.0083*** (0.00)	0.0062** (0.00)	0.0062** (0.00)	0.0024 (0.00)
Aandeel 0-2 jarigen T-1		-3.621*** (0.92)	-3.453*** (0.89)	-1.895* (0.92)
Aandeel alleenstaande ouders T-1			0.754 (0.70)	0.711 (0.67)
Werkzaamheidsgraad vrouwen T-1				0.613*** (0.15)
Constant	0.105 (0.06)	0.266*** (0.06)	0.236*** (0.07)	-0.109 (0.11)
Observations	1156	1156	1156	1156
R^2	0.033	0.063	0.066	0.094

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

1.6. Tussentijdse conclusie

Hoe rijker de gemeente, hoe hoger de dekkingsgraad. Dat verband wordt gedreven door de ongelijke verdeling van de plaatsen met vrij tarief. De plaatsen IKT hangen niet samen met de rijkdom van de gemeente.

Zowel de veranderingen in de dekkingsgraad als in de sociale dekkingsgraad worden mee gedreven door veranderingen in de vrouwelijke werkzaamheidsgraad. Als er meer vrouwen aan het werk gaan, dan volgt de dekkingsgraad. Dat patroon vinden we consistent over alle modellen heen. De uitbreiding van het aantal plaatsen lijkt geen rekening te houden met de demografische evoluties, en op zijn minst vinden we geen evidentie dat de veranderingen in de (sociale) dekkingsgraden de balans hebben beïnvloed in het voordeel van de sociale functie.

Tewerkstelling en de fiscale inkomens zijn positief gecorreleerd ($r = 0.29$). Als de nieuwe plaatsen vooral daar worden gecreëerd waar de vrouwelijke tewerkstelling stijgt, dan zijn het bijna vanzelf de rijkere gemeenten die er beter van worden. Uitbreidingen van de kinderopvang dreigen zo een vicieuze cirkel te versterken: in gemeenten waar weinig plaatsen in de kinderopvang beschikbaar zijn is het moeilijker om de werkzaamheidsgraad bij gezinnen met jonge kinderen op te krikken, waardoor er in de volgende cyclus weer relatief minder plaatsen bijkomen.

De spanning tussen de sociale en de economische functie wordt in het voordeel van de economische functie beslecht. Het is een maatschappelijke vraag of dit een wenselijk resultaat is. Tijdens de uitbreidingsronde van 2018 zijn sociale criteria ingevoerd. Als de sociale functie van de kinderopvang serieus wordt genomen, dan zal – gezien de historische scheefte – een volgehouden herziening van de verdeling van de subsidies nodig zijn om de uitbreiding van het aantal plaatsen te regelen. Internationaal onderzoek toont dat de geografisch ongelijke spreiding van de kinderopvangplaatsen een belangrijke oorzaak is voor het ongelijke gebruik ervan. Indien de overheid die ongelijkheid wenst te doorbreken, dan zal men de verhouding tussen de sociale, de demografische en de economische parameters blijvend moeten evalueren.

2. DE VERDELING VAN DE KINDEROPVANGPLAATSEN BINNEN DE CENTRUMSTEDEN

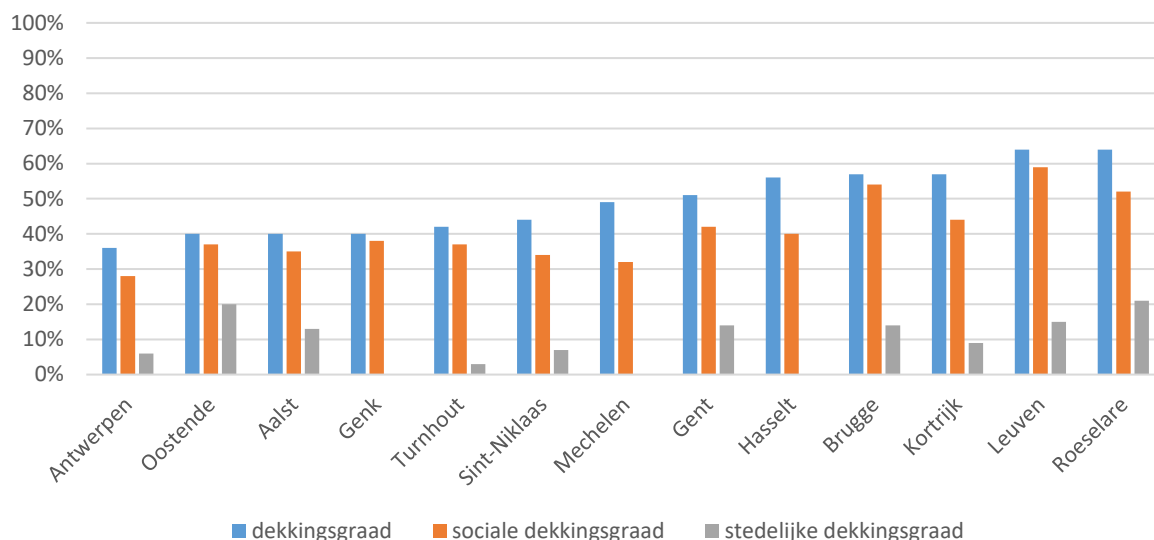
De uitkomst op Vlaams niveau wordt niet alleen bepaald door de geschiedenis en de voorbije uitbreidingen, maar ook door de steden en gemeenten zelf. Zij kunnen immers beslissen om al dan niet in te tekenen op een subsidie-oproep, en via de lokale overlegplatformen kinderopvang (LOK) kunnen zij in overleg met de sector advies geven waar kinderopvangplaatsen gecreëerd kunnen worden of welke locaties mogen en kunnen uitbreiden.

Steden en gemeenten kunnen er voor opteren om voorrang te geven aan nieuwe locaties of een uitbreiding van het aantal plaatsen in wijken waar veel kwetsbare gezinnen wonen, of net omgekeerd een uitbreiding aanmoedigen in rijkere wijken waar meer mensen aan het werk zijn. Ook hier speelt de spanning tussen de sociale en de economische functie dus volop. Om de sociale functie van kinderopvang waar te maken en het mogelijk te maken voor kwetsbare gezinnen met jonge kinderen om betaalde arbeid te verrichten, is het van cruciaal belang dat er voldoende betaalbare plaatsen beschikbaar zijn in de nabijheid van waar men woont. Hoewel ouders soms kinderopvang zoeken en vinden in de buurt van hun werk, of op een makkelijk bereikbare plek op weg naar hun werk, weten we dat zeker voor minder mobiele gezinnen die bijvoorbeeld niet over een eigen wagen beschikken de factor nabijheid van cruciaal belang is.

In het tweede deel van dit rapport nemen we de centrumsteden onder de loep. Meer bepaald bekijken we hoe de beschikbare kinderopvangplaatsen verdeeld zijn over de wijken van de centrumsteden naar het fiscale inkomen van de wijk. Een wijk met een laag mediaan fiscaal inkomen kent een hogere concentratie van kwetsbare gezinnen, en wij beschouwen dat net als in het eerste deel als een indicator voor hogere sociale noden. We analyseren de *dekkingsgraad* en de *sociale dekkingsgraad* in de wijken van de centrumsteden, en we gaan dieper in op de rol die de steden zelf spelen in het beïnvloeden van de dekkingsgraden. Heel wat steden baten immers zelf kinderopvangvoorzieningen uit, of subsidiëren en organiseren zelf plaatsen in de groeps- of gezinsopvang, al dan niet via stad, OCMW of een extern zorgbedrijf. We spreken dan over de *stedelijke dekkingsgraad* (het aantal plaatsen uitgebaat of voorzien door de stad in verhouding tot het aantal kinderen tussen 0-2 jaar). In wat volgt focussen we op het algemene plaatje van de kinderopvang in de Vlaamse centrumsteden en tonen we een aantal voorbeelden. Een overzicht van elke centrumstad apart is te vinden in de fiches in bijlage.

Figuur 7 toont een overzicht van de dekkingsgraad, de sociale dekkingsgraad en de stedelijke dekkingsgraad in de centrumsteden. Deze cijfers zijn gebaseerd op de data die we zelf hebben verzameld (zie kader) en kunnen afwijken van andere gegevensbronnen zoals de dekkingsgraden die gepresenteerd worden in de Stadsmonitor. De figuur laat zien dat er een grote verscheidenheid bestaat tussen de centrumsteden. De dekkingsgraad is het hoogst in Roeselare en Leuven (64%), gevolgd door Kortrijk, Brugge, Hasselt en Gent. De dekkingsgraad is het laagst in Antwerpen (36%). In sommige steden is het verschil tussen de dekkingsgraad en de sociale dekkingsgraad zeer klein. Dat is het geval in Brugge, Leuven, Oostende en Turnhout. In andere steden is dat verschil groter, zoals in Kortrijk, Hasselt, en Mechelen. In Oostende, Leuven en Roeselare, tenslotte, is er een groot stedelijk aanbod met een stedelijke dekkingsgraad van om en bij de 20%. In Antwerpen, Turnhout, Sint-Niklaas en Kortrijk bedraagt de stedelijke dekkingsgraad minder dan 10%. In Mechelen, Genk en in Hasselt wordt er geen stedelijke opvang (meer) georganiseerd.

FIGUUR 7. Dekkingsgraden in de Vlaamse centrumsteden, 2018 of meest recente jaar

Bron: eigen dataverzameling bij de centrumsteden (zie kaderstuk).

Hoe zijn we te werk gegaan?

We hebben de data verzameld over het aantal plaatsen in de kinderopvang op wijkniveau, met opdeling naar plaatsen IKT en plaatsen die door de steden zelf worden voorzien. De vraag om deze gegevens aan te leveren werd gesteld aan de centrumsteden zelf, meestal via de verantwoordelijke voor de statistische dienst of het lokaal overlegplatform kinderopvang. In sommige gevallen waren er geen gegevens beschikbaar op wijkniveau. In dat geval maakten we gebruik van de mediane fiscale inkomens op het niveau van de statistische sector (meest recente jaar via Statbel 2016), en berekenden we de gewogen gemiddeldes op wijkniveau (gewogen naar aantal aangiftes in de sector). De vertaling van statistische sectoren naar wijken is echter niet altijd vanzelfsprekend, en in sommige gevallen omvatten de wijkgrenzen meerdere statistische sectoren. In dat geval hebben we zelf de omzetting gemaakt via de indeling die wordt gebruikt binnen de atlas van het InterMutualistisch Agentschap (<http://atlas.ima-aim.be/databanken>). Het kan dus zijn dat de indeling die wij in dit rapport gebruiken (licht) afwijkt van de administratieve wijkindeling die sommige gemeentes zelf hanteren.

We rapporteren telkens de meest recente gegevens; voor de meeste gemeentes zijn er maar gegevens beschikbaar voor 1 jaar, over het algemeen 2018. Om dekkingsgraden te berekenen koppelen we dit aan het aantal 0-2 jarigen in de wijk, deze gegevens zijn meestal beschikbaar voor 2017, in sommige uitzonderingen voor 2018 of 1 januari 2019. Bovendien verandert het kinderopvanglandschap snel: er verdwijnen regelmatig plaatsen en komen er binnen eenzelfde jaar vaak weer bij. Die dynamiek kunnen we in onze oefening niet vatten. Het gaat dus om een *snapshot* van de situatie op het moment van bevraging.

2.1. De dekkingsgraad op wijkniveau

Het is duidelijk dat de gemiddelde dekkingsgraden en het lokale beleid sterk verschillen tussen de centrumsteden. Maar wat betekent dat voor de verdeling van de kinderopvangplaatsen over de wijken *binnen* de centrumsteden? De spanning tussen de sociale en de economische functie zal ook op het lokale niveau voelbaar zijn. Bij uitbreidingen van het aantal plaatsen moeten immers keuzes worden gemaakt. Om de sociale functie van de kinderopvang waar te maken moeten er minstens voldoende plaatsen beschikbaar zijn in de geografische nabijheid van waar kwetsbare gezinnen wonen. Dat wil niet zeggen dat een loutere beschikbaarheid een voldoende voorwaarde is om de sociale functie waar te maken, maar het is wel een noodzakelijke voorwaarde om de ongelijkheid in het gebruik van de kinderopvang tegen te gaan (zie sectie §1.1).

Om dit in beeld te brengen maken we gebruik van zogenaamde scatterplots die het fiscaal mediaan inkomen van de wijk relateren aan de dekkingsgraad en de sociale dekkingsgraad in de wijk. Dat laat ons toe om op intuïtieve wijze de geografische nabijheid van de kinderopvangplaatsen in beeld te brengen. De grootte van de cirkels weerspiegelt het aandeel van de 0-2 jarigen in de wijk ten opzichte van het totaal aantal 0-2 jarigen. In wijken met grotere cirkel wonen meer jonge kinderen. Hieronder tonen we de scatterplots voor vier centrumsteden die we wat meer in detail onder de loep nemen. Het gaat om Leuven, Gent, Brugge en Oostende. Alle centrumsteden worden verderop besproken in vergelijkend perspectief. De twaalf centrumsteden hebben ook een eigen fiche met alle analyses die te vinden is in de bijlage van dit rapport.

2.1.1. Oostende

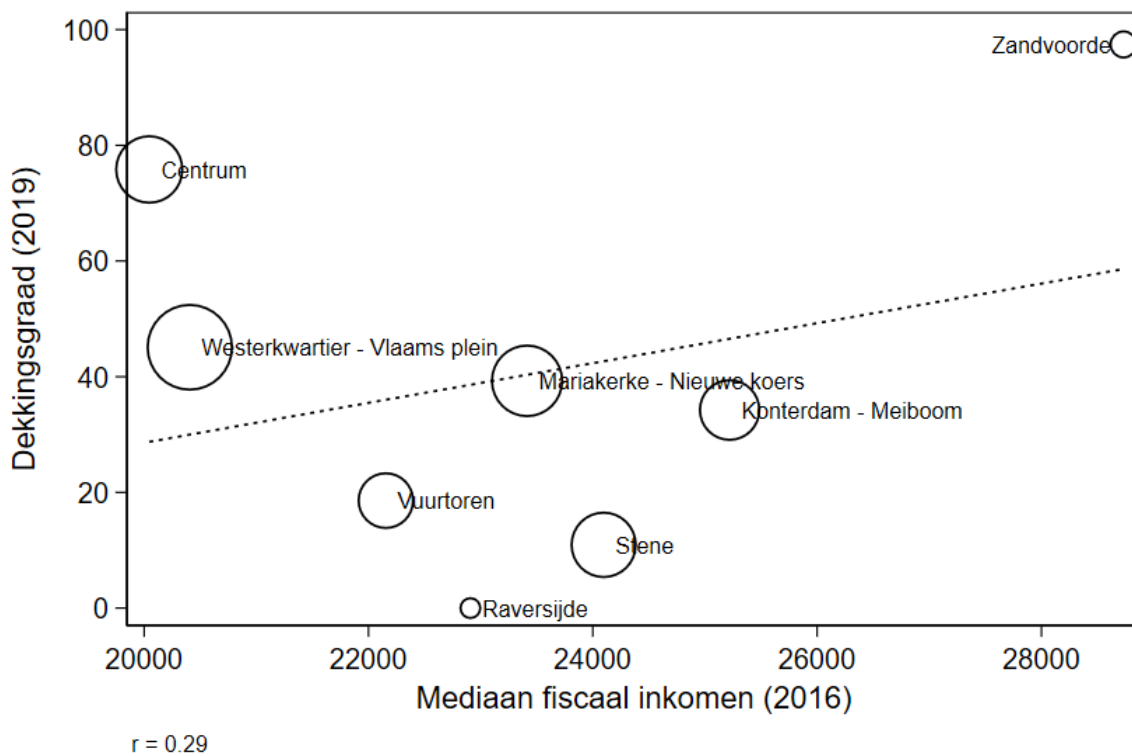
Oostende heeft een dekkingsgraad van 40% en scoort daarmee relatief laag in vergelijking met de andere centrumsteden (figuur 7). Alleen Antwerpen doet minder goed. Figuur 8 toont dat de dekkingsgraad ongelijk verdeeld is naar inkomen van de wijk. Het verband tussen het mediaan fiscaal inkomen van de wijk en de dekkingsgraad is positief ($r = 0.29$): hoe rijker de wijk, hoe hoger de dekkingsgraad. Het negatieve verband wordt echter volledig gedreven door de wijk Zandvoorde, met een hoog fiscaal inkomen, een klein aantal 0-2 jarigen (2% van het totale aantal) en een bijna volledige dekkingsgraad. Zonder Zandvoorde is het verband sterk negatief ($r = -0.58$), zie figuur 9. In de armste wijken met het hoogste aandeel 0-2 jarigen is de dekkingsgraad ook het hoogst. In wat volgt laten we Zandvoorde buiten beschouwing.

Voor kwetsbare gezinnen is vooral de sociale dekkingsgraad relevant, namelijk het aantal plaatsen in de inkomensgerelateerde (IKT) kinderopvang per 100 kinderen. In Oostende bedraagt de sociale dekkingsgraad 37%; dat betekent dat 91% van de beschikbare plaatsen voorschoolse kinderopvang inkomensgerelateerd is. Figuur 10 toont het verband tussen de sociale dekkingsgraad en het fiscale inkomen van de wijk (zonder Zandvoorde). Het verband is sterk negatief ($r = -0.68$): hoe armer de wijk, hoe hoger de dekkingsgraad voor inkomensgerelateerde plaatsen in de voorschoolse kinderopvang. Hoewel de dekkingsgraad relatief laag is, zijn de beschikbare plaatsen goed geconcentreerd in de wijken met het hoogst aantal kinderen en de laagste fiscale inkomens.

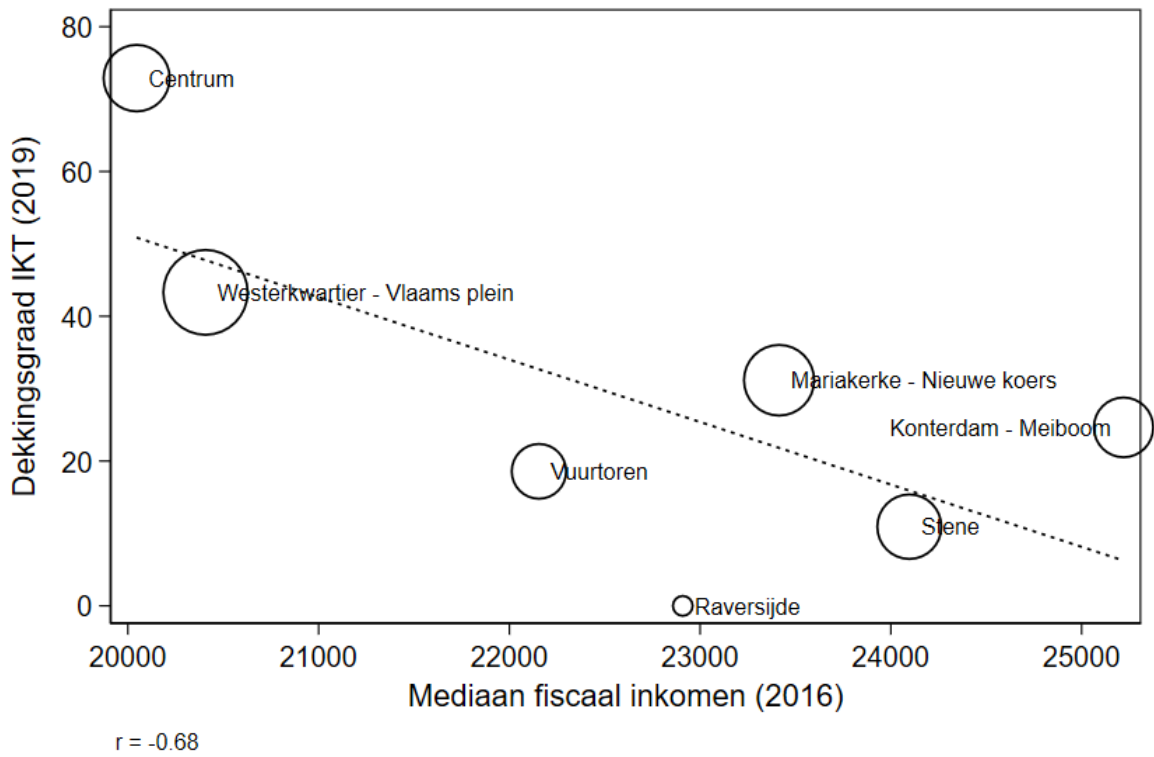
Oostende zet sterk in op stedelijke opvang. Het stedelijke aanbod bedraagt 49% van het totale aanbod, of een stedelijke dekkingsgraad van 20%. Daarmee is Oostende samen met Leuven en Roeselare koploper binnen de centrumsteden. Stedelijk aanbod is bijzonder relevant voor kwetsbare kinderen omdat de stad bijkomende voorwaarden kan opleggen wat voorrangsgroepen en tarifiering betreft, en omdat ze ook de locatie van de stedelijke plaatsen kan beïnvloeden. Dat laatste moet in Oostende een beetje genuanceerd worden, omdat 44% van de stedelijke plaatsen voorzien wordt door

onthaalouders die aangesloten zijn bij Gezinsopvang Oostende. Het is uiteraard niet eenvoudig om de locatie van de onthaalouders te sturen. Wel streeft de stad naar een minimum van 30% voorrangsgroepen. Figuur 11 toont het verband tussen de stedelijke dekkingsgraad en het fiscale inkomen van de wijk. Het verband is negatief, maar zwak ($r = -0.14$). Dat komt onder meer door de aanwezigheid van een groot stedelijk kinderdagverblijf in de wijk Mariakerke- Nieuwe koers. De stedelijke plaatsen zijn dus gelijk verdeeld over rijkere en armere wijken dan de niet-stedelijke plaatsen die meer geconcentreerd zijn in de armere wijken.

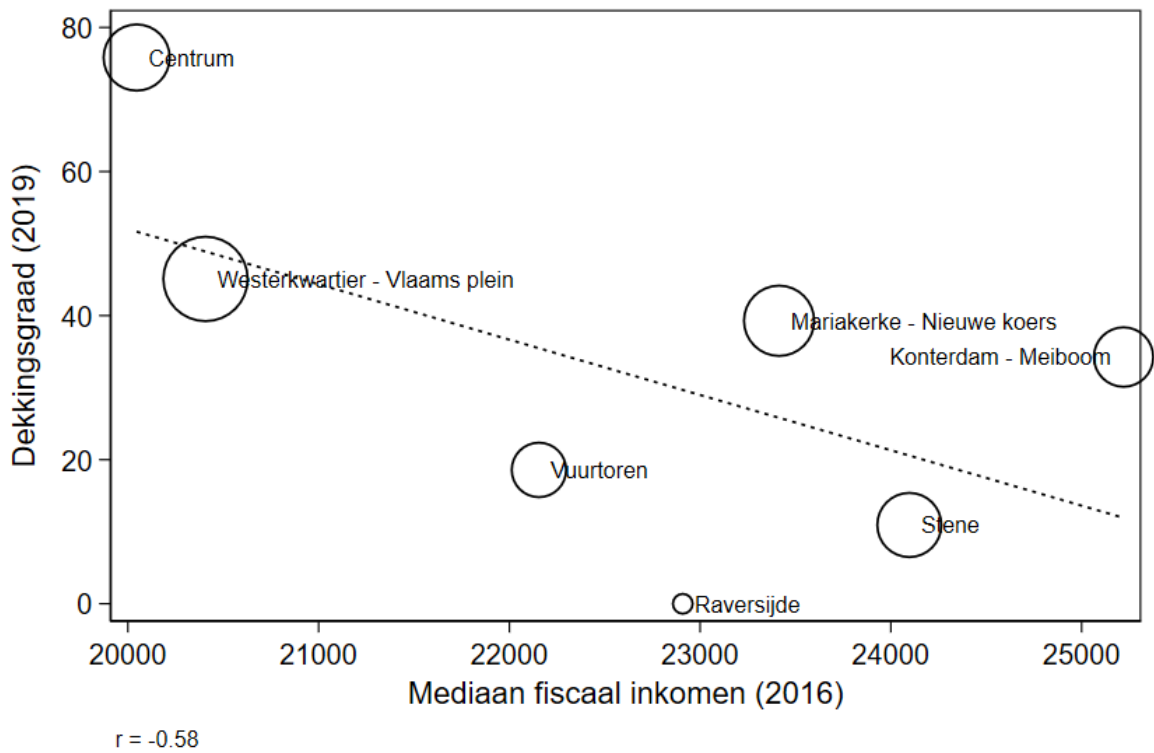
FIGUUR 8. Dekkingsgraad naar fiscaal inkomen van de wijk, Oostende

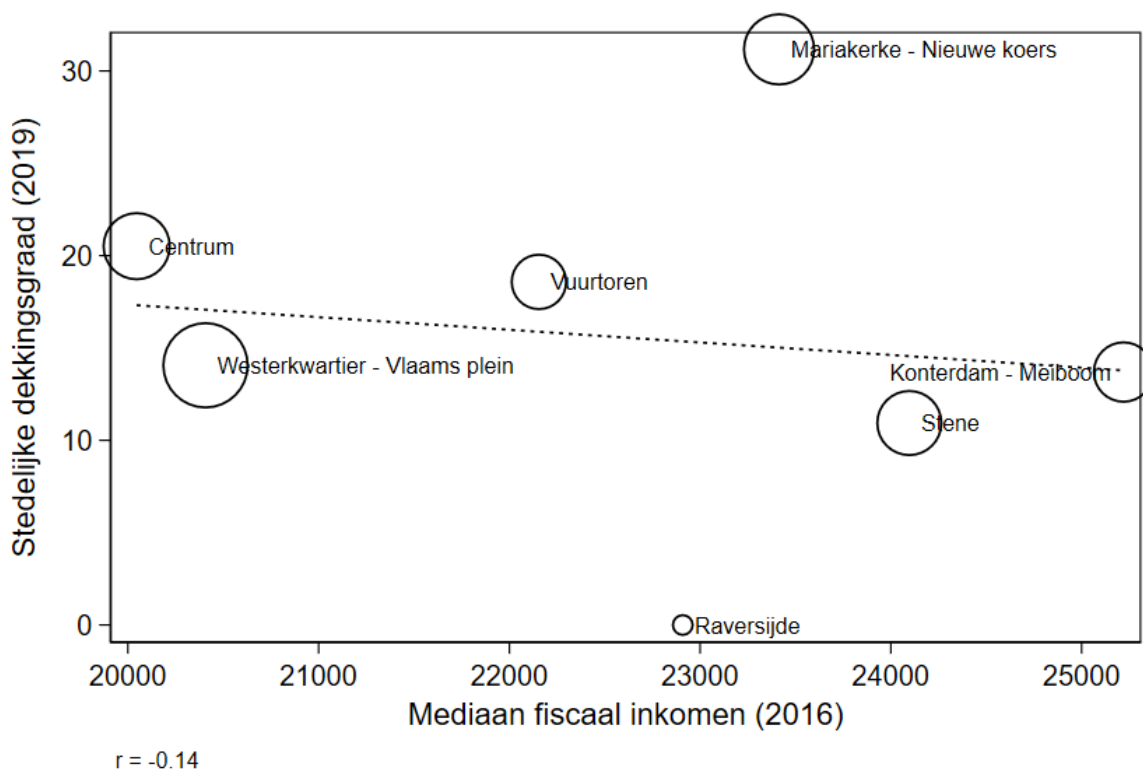
FIGUUR 9. Dekkingsgraad naar fiscaal inkomen van de wijk (minus Zandvoorde), Oostende

FIGUUR 10. Sociale dekkingsgraad naar fiscaal inkomen van de wijk (minus Zandvoorde), Oostende

FIGUUR 11. Stedelijke dekkingsgraad naar fiscaal inkomen van de wijk (minus Zandvoorde), Oostende

2.1.2.Gent

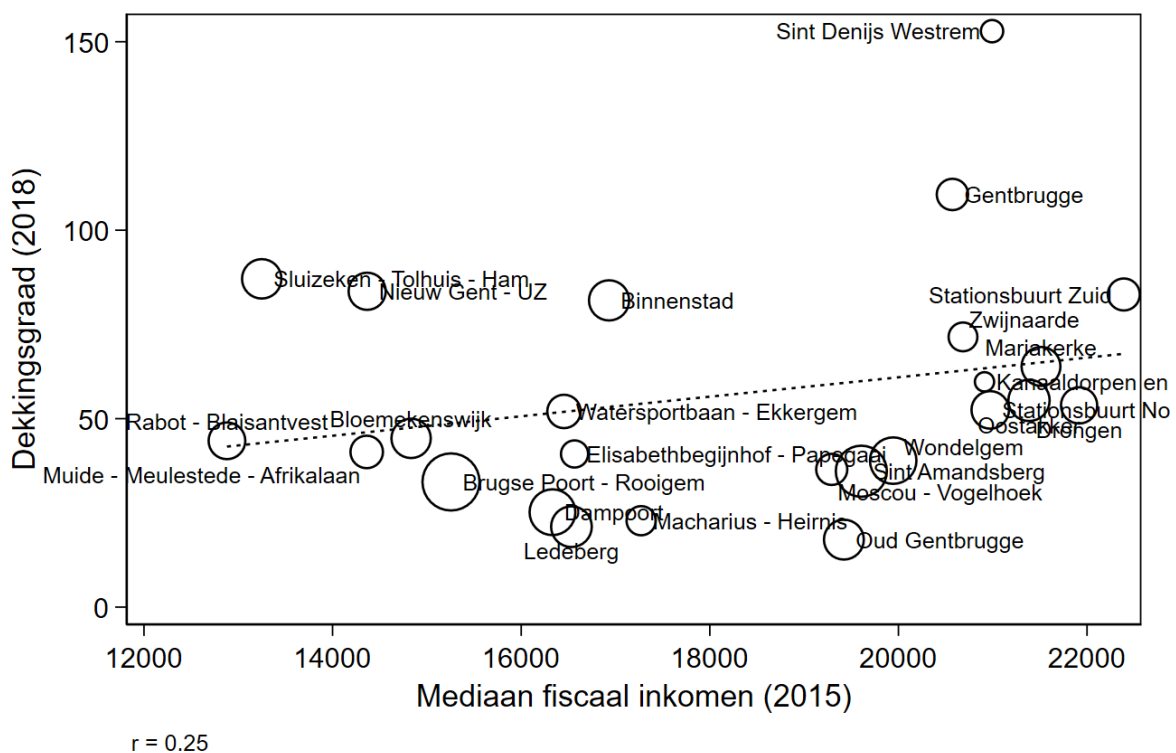
Gent realiseerde een dekkingsgraad (aantal plaatsen in de voorschoolse kinderopvang per 100 kinderen 0-2) van 51% in 2018, en neemt daarmee een middenpositie in ten opzichte van de andere centrumsteden. Figuur 12 toont dat de dekkingsgraad in Gent hoger is in de wijken met een hoger mediaan fiscaal inkomen ($r = 0.25$). Kortom, hoe rijker de wijk, hoe meer plaatsen in de kinderopvang er beschikbaar zijn. Het valt op dat de dekkingsgraad relatief laag is in de Brugse Poort, een arme wijk met een groot aantal jonge kinderen. Het positieve verband wordt deels gedreven door de bijzonder hoge dekkingsgraad in Sint Denijs Westrem. Zonder deze outlier wordt het verband inderdaad minder sterk maar nog steeds positief ($r = 0.16$). Bovendien worden in Gent ook een aantal plaatsen voorzien door de Universiteit Gent. In deze locaties gelden vaak specifieke voorrangregels voor personeelsleden, en als dusdanig zijn niet al deze plaatsen zomaar beschikbaar voor buurtbewoners. In totaal worden 208 plaatsen voorzien door de universiteit in vier wijken, een dekkingsgraad van 2%. Zonder deze plaatsen blijft het verband positief en ongeveer even sterk ($r = 0.24$). Dit verklaart de positieve samenhang tussen fiscaal inkomen van de wijk en de dekkingsgraad dus niet.

In Gent zijn 83% van de beschikbare plaatsen IKT, en dat levert een sociale dekkingsgraad op van 42%. Figuur 13 toont het verband tussen de sociale dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk. Het verband is onbestaande ($r = -0.02$). Dat wil zeggen dat er vandaag zowel in rijke als in arme wijken even veel of weinig IKT plaatsen beschikbaar kunnen zijn.

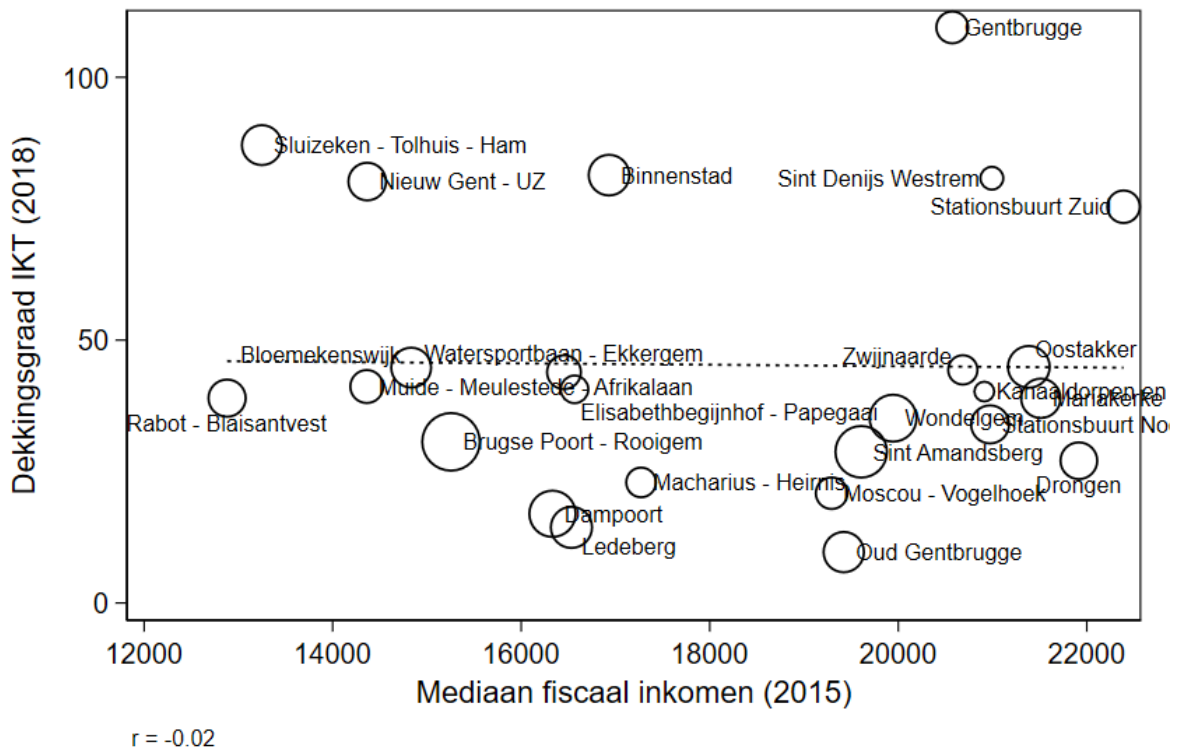
Stad Gent zet sterk in op de organisatie van eigen voorschoolse opvang. In 2018 zijn 27% van de beschikbare plaatsen uitgebaat of voorzien door Stad Gent. De dekkingsgraad stedelijke opvang

bedraagt 14%. Belangrijk is dat de stad aan deze plaatsen niet alleen bijzondere voorwaarden voor de toegang van kwetsbare gezinnen kan opleggen, maar ook de locatie van deze plaatsen kan sturen. Figuur 14 toont de verdeling van de plaatsen voorzien door Stad Gent over de Gentse wijken. De beschikbaarheid van de stedelijke opvangplaatsen hangt sterk negatief samen met het mediane fiscale inkomen van de wijk. Dat wil zeggen dat het aandeel van deze plaatsen veel groter is in de armste wijken dan in de rijkste wijken. Stad Gent als organisator van kinderopvang is dus vooral aanwezig daar waar de sociale noden het grootst zijn.

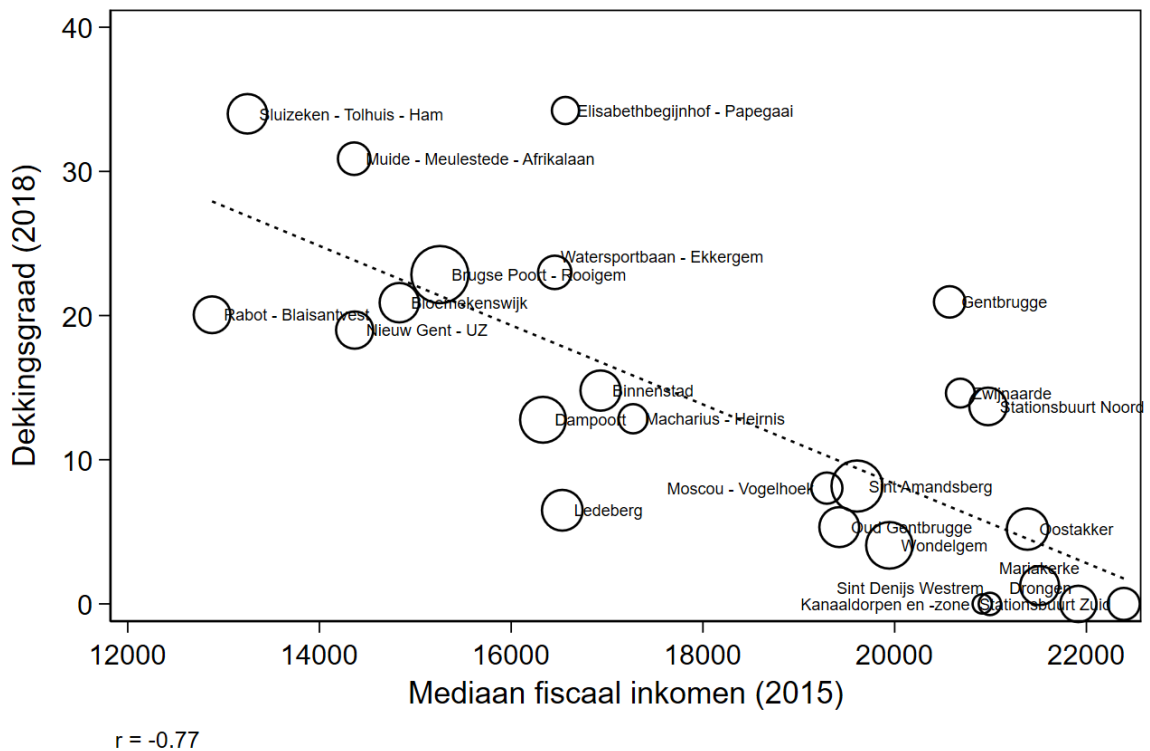
FIGUUR 12. Dekkingsgraad naar fiscaal inkomen van de wijk, Gent

FIGUUR 13. Sociale dekkingsgraad naar fiscaal inkomen van de wijk, Gent

FIGUUR 14. Stedelijke dekkingsgraad naar fiscaal inkomen van de wijk, Gent

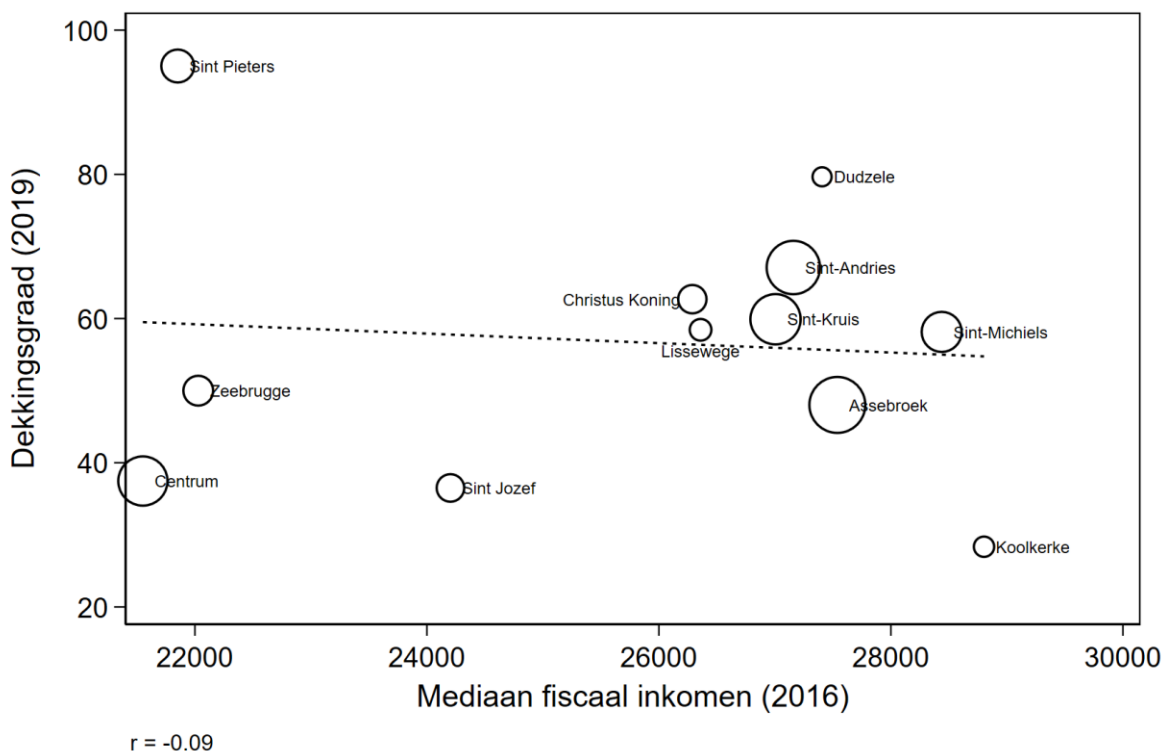
2.1.3. Brugge

Brugge kent een hoge dekkingsgraad van 57% in 2018 en die dekkingsgraad is sinds 2007 sterk toegenomen. 95% van de beschikbare plaatsen in de voorschoolse kinderopvang zijn inkomensgerelateerd wat een sociale dekkingsgraad van 54% oplevert. Het stedelijke aanbod in Brugge bedraagt 26%, of een stedelijke dekkingsgraad van 14%. Figuur 15 toont een zwak maar negatief verband tussen de dekkingsgraad en het fiscale inkomen van de wijk ($r = -0.09$). We houden geen rekening met 28 plaatsen in groepsopvang in de wijk Zeebrugge die alleen beschikbaar zijn voor medewerkers van defensie (zie de fiche voor Brugge in bijlage).

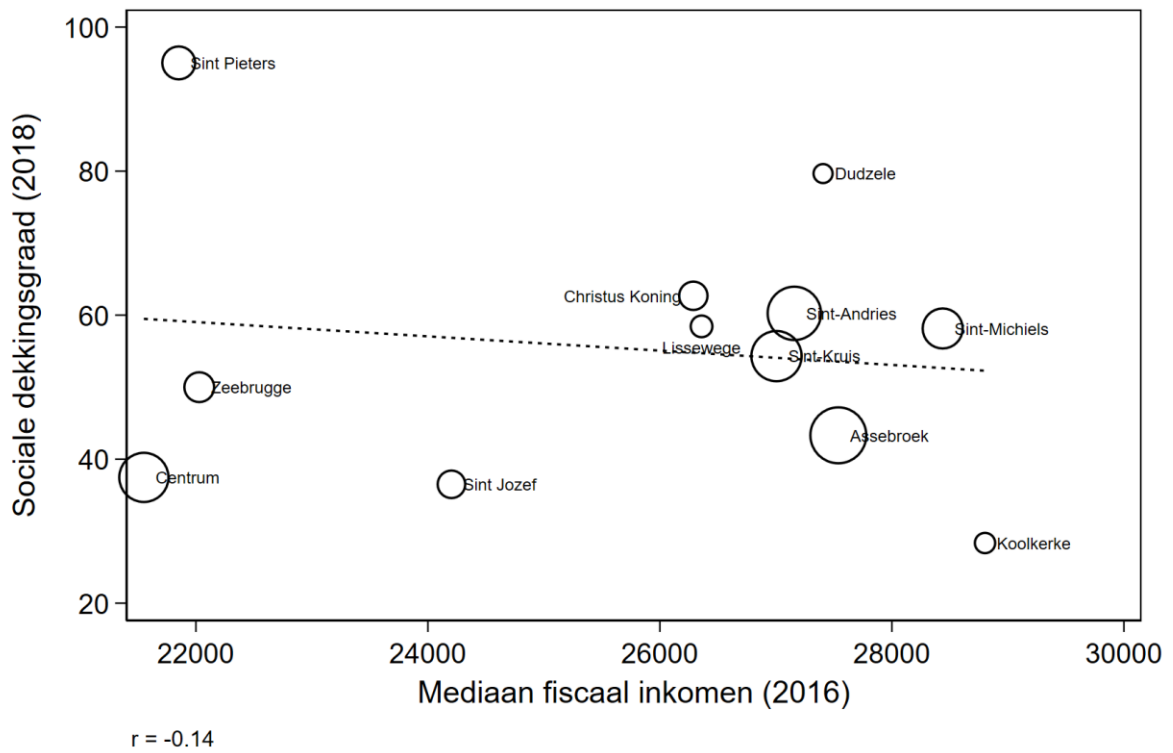
In Brugge zijn 95% van de beschikbare plaatsen inkomensgerelateerd. Figuur 16 toont dat het aandeel plaatsen IKT eveneens negatief maar zwak gecorreleerd is met de fiscale inkomens van de wijk ($r = -0.14$).

Brugge voorziet zelf ook heel wat plaatsen in de voorschoolse opvang via groepsopvang en gezinsopvang georganiseerd door Vereniging De Blauwe Lelie (14% van het aanbod, met voornamelijk een zeer groot aanbod in de wijk Sint-Pieters). Figuur 17 toont dat het aandeel van de plaatsen door de stad georganiseerd eveneens negatief is gecorreleerd met de fiscale inkomens van de wijk ($r = -0.12$). Het negatieve verband wordt echter sterk gedreven door het aanbod in de wijk Sint-Pieters. Zonder deze wijk wordt het verband sterk positief ($r = 0.54$).

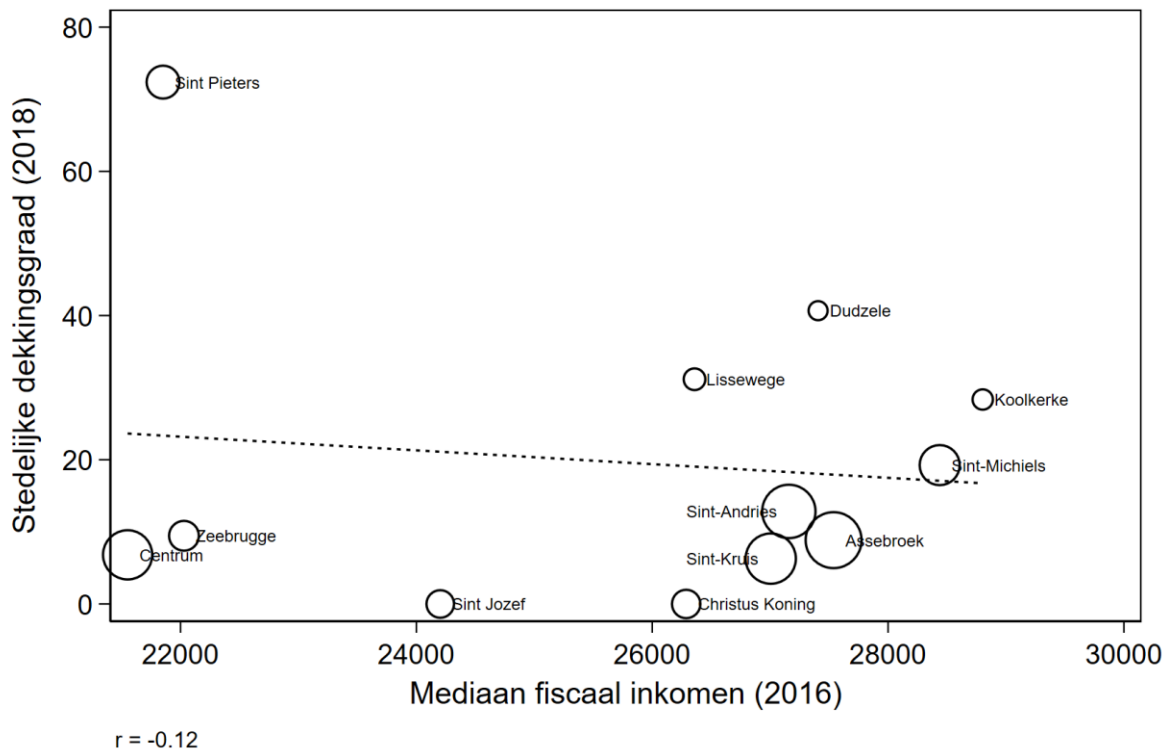
FIGUUR 15. Dekkingsgraad naar fiscaal inkomen van de wijk, Brugge

FIGUUR 16. Sociale dekkingsgraad naar fiscaal inkomen van de wijk, Brugge

FIGUUR 17. Stedelijke dekkingsgraad naar fiscaal inkomen van de wijk, Brugge

2.1.4. Leuven

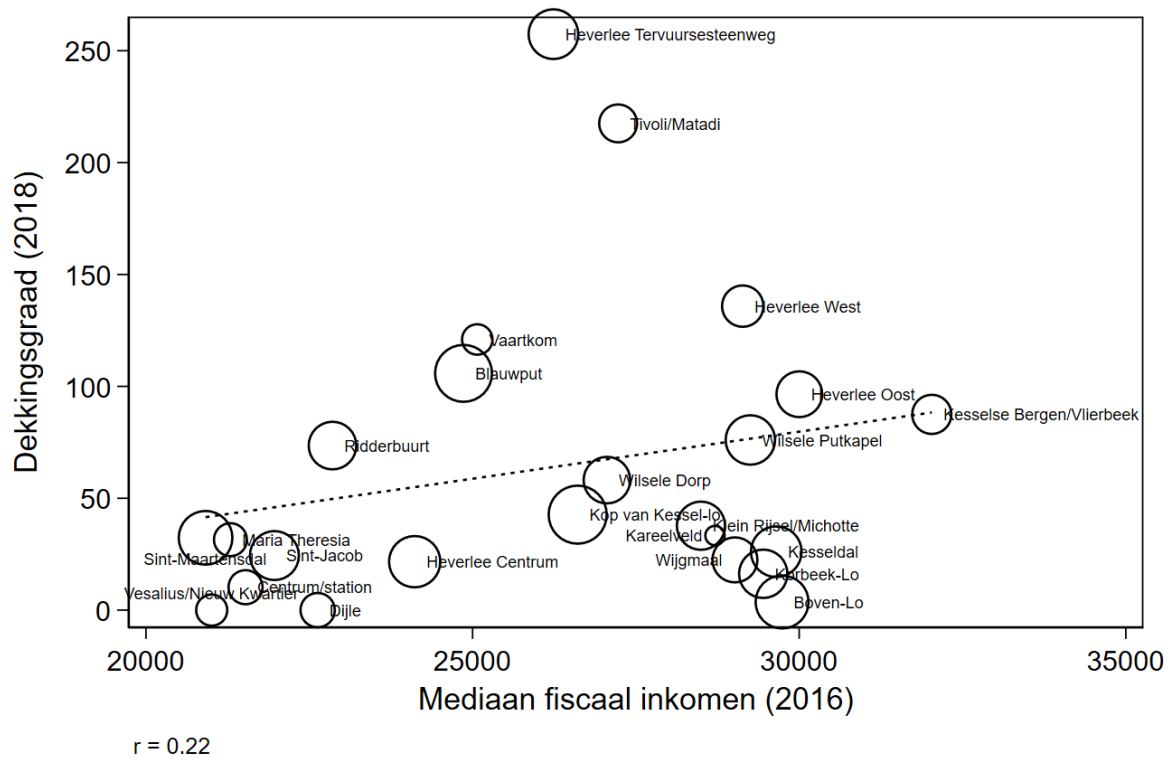
Leuven kent samen met Roeselare de hoogste dekkingsgraad van alle centrumsteden maar het verloop over de tijd heen vertoont een U-vormig patroon met een daling van 57,4% in 2007 tot 21,1% in 2011 om daarna weer te stijgen tot 60,5% in 2016 en 64% in 2018. 91% van de beschikbare plaatsen zijn inkomensgerelateerd (IKT), wat zich vertaalt in een sociale dekkingsgraad van 59%. Stad Leuven organiseert zelf ook voorschoolse opvang via 'Zorg Leuven'. Niet alleen kan de stad aan deze plaatsen bijkomende voorwaarden opleggen met betrekking tot de voorrangsregels voor kwetsbare gezinnen, ze kan ook de locatie van deze voorzieningen beïnvloeden. In Leuven worden 23% van de beschikbare plaatsen georganiseerd door welzijnsvereniging Zorg Leuven; een stedelijke dekkingsgraad van 15%.

Figuur 18 toont een matig sterk positief verband tussen het fiscale inkomen van de wijk en de dekkingsgraad ($r = 0.22$). Er zijn dus meer opvangplaatsen beschikbaar in de rijkere wijken. Dit beeld wordt echter vertekend omdat de KU Leuven heel wat plaatsen voorziet in de wijken Heverlee West en Heverlee Tervuursesteenweg. Hoewel deze plaatsen openstaan voor iedereen, worden er voorrangsregels gehanteerd voor kinderen van studenten en personeelsleden. Het argument van de geografische nabijheid gaat hier dus niet helemaal op. Wanneer we het verband bekijken zonder rekening te houden met de plaatsen KU Leuven wordt het verband tussen het inkomen van de wijk en de dekkingsgraad inderdaad iets zwakker ($r = 0.19$). Het positieve verband verdwijnt echter niet: de dekkingsgraad is hoger in wijken met een hoger fiscaal inkomen.

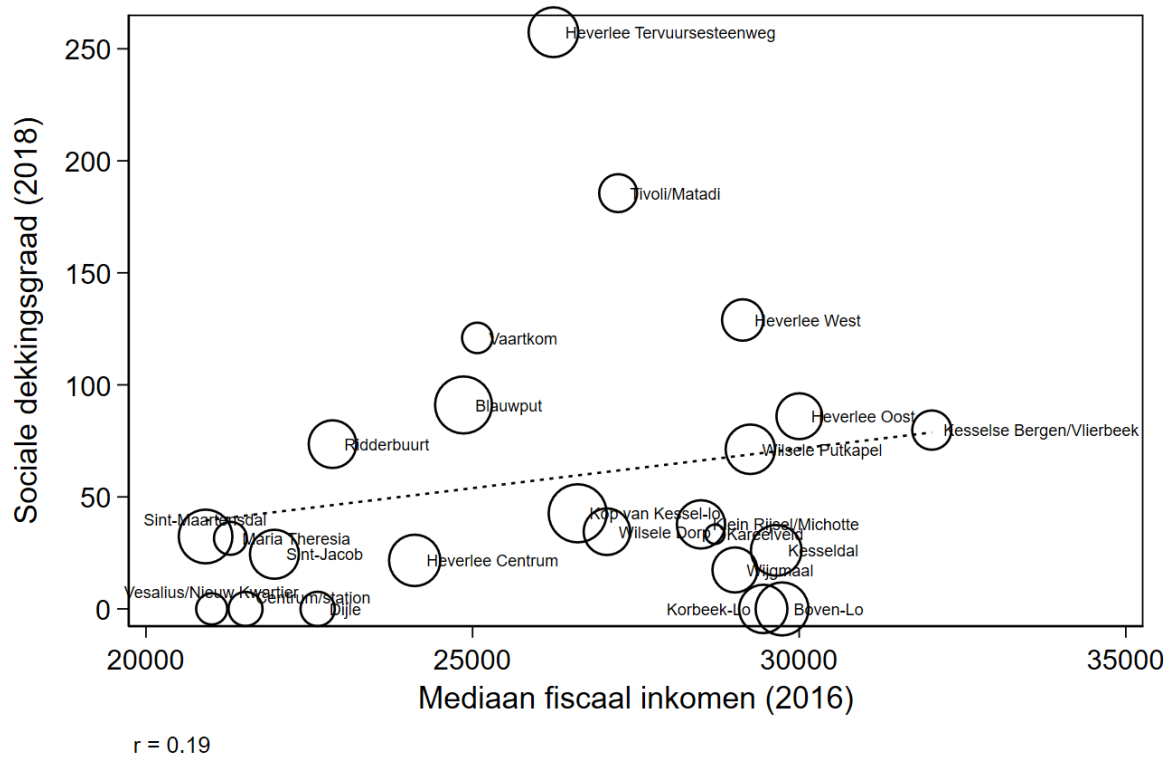
Figuur 19 toont het verband tussen de sociale dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk. Het verband is opnieuw positief ($r = 0.19$): er zijn meer inkomensgerelateerde plaatsen per 100 kinderen beschikbaar in de rijkere wijken. Als we de sociale dekkingsgraad berekenen zonder plaatsen van de KU Leuven wordt het verband iets zwakker maar blijft het positief ($r = 0.16$).

Figuur 20, tenslotte, toont de geografische verdeling van de stedelijke opvangplaatsen naar het fiscaal inkomen van de wijk. Er is geen verband tussen de stedelijke dekkingsgraad en het inkomen van de wijk ($r = 0.04$). De resultaten worden echter sterk beïnvloed door de wijk Tivoli/Matadi waar een kinderdagverblijf gevestigd is van Zorg Leuven met 180 vergunde plaatsen, bijna het dubbele van het aantal kinderen tussen 0 en 2 dat woont in de wijk. Wanneer we de oefening herhalen zonder Tivoli/Matadi, dan zien we dat het verband negatief maar nog steeds erg zwak is ($r = -0.06$). Er is dus geen betekenisvol verband tussen het inkomen van de wijk en de stedelijke dekkingsgraad. De stedelijke opvangplaatsen kunnen zowel in rijke als in arme wijken gelokaliseerd zijn.

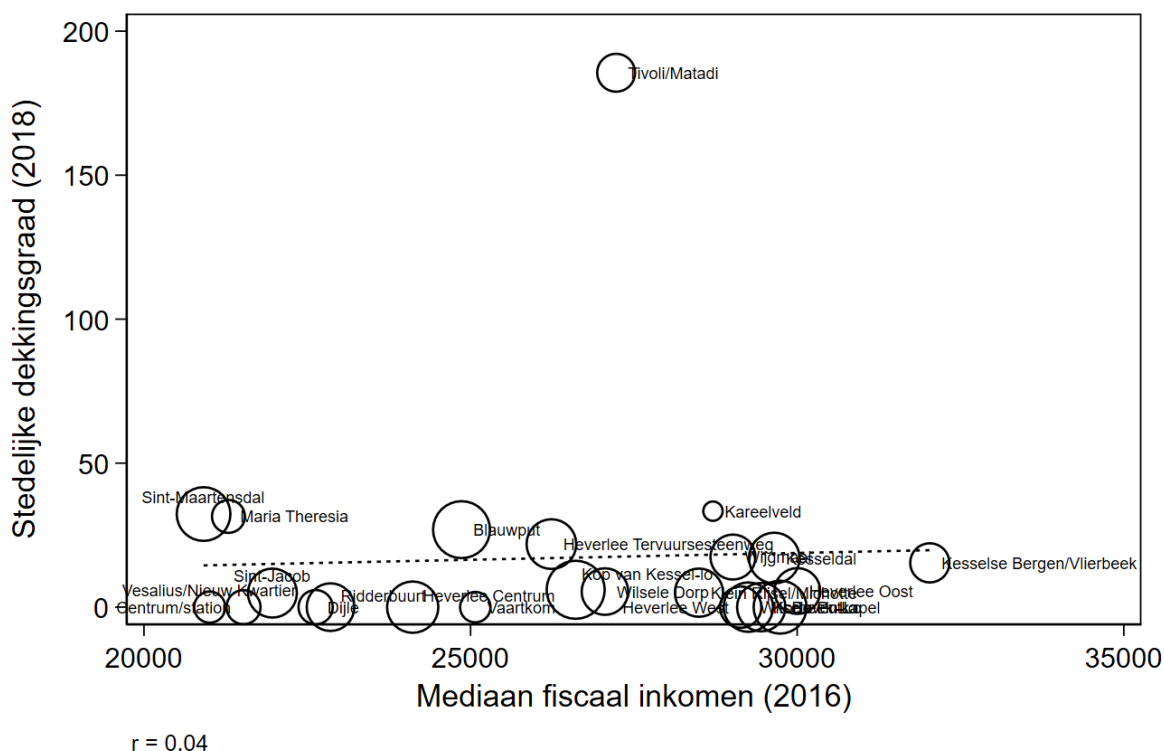
FIGUUR 18. Dekkingsgraad naar fiscaal inkomen van de wijk, Leuven

FIGUUR 19. Sociale dekkingsgraad naar fiscaal inkomen van de wijk, Leuven

FIGUUR 20. Stedelijke dekkingsgraad naar fiscaal inkomen van de wijk, Leuven

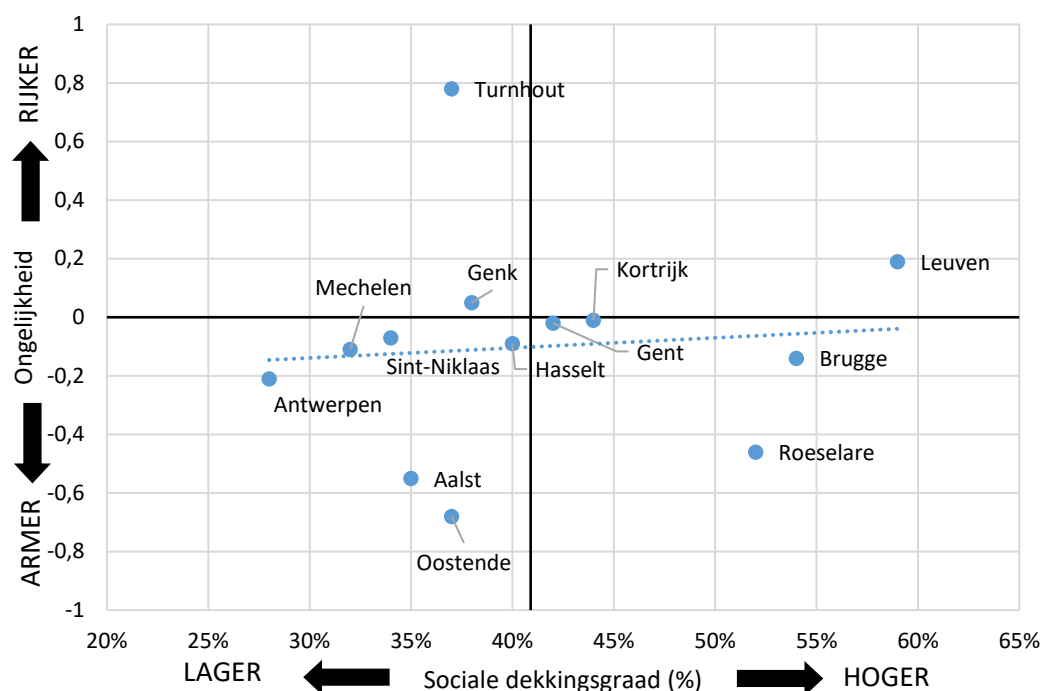
2.2. De centrumsteden in vergelijkend perspectief

Hierboven tonen we de beschrijvende resultaten van onze oefening op wijkniveau voor vier centrumsteden. De uitgebreide resultaten van alle centrumsteden kunnen geraadpleegd worden in de bijlage van dit rapport. Figuur 7 toonde al dat er heel wat diversiteit bestaat in de dekkingsgraden en sociale dekkingsgraden tussen de centrumsteden, alsook in de rol en het belang van de opvangplaatsen die georganiseerd worden door de steden zelf. Wat kunnen we nu leren van deze verschillen tussen de centrumsteden omtrent de beschikbaarheid van betaalbare plaatsen in de voorschoolse kinderopvang in wijken waar de concentratie van gezinnen met lage inkomens het grootst is?

Hoe verhouden de centrumsteden zich nu tot elkaar op het vlak van de sociale functie van kinderopvang? In welke steden zijn de betaalbare plaatsen meer geconcentreerd in de armere wijken?

In figuur 21 en figuur 22 positioneren we de twaalf centrumsteden op twee dimensies: enerzijds de sociale dekkingsgraad en anderzijds de stedelijke dekkingsgraad. We verhouden deze dimensies telkens tot de ongelijkheid, i.e. de mate waarin de inkomensgerelateerde plaatsen meer geconcentreerd zijn in de rijkere dan wel armere wijken (correlatiecoëfficiënt).

FIGUUR 21. Verhouding tussen ongelijkheid en sociale dekkingsgraad, Vlaamse centrumsteden

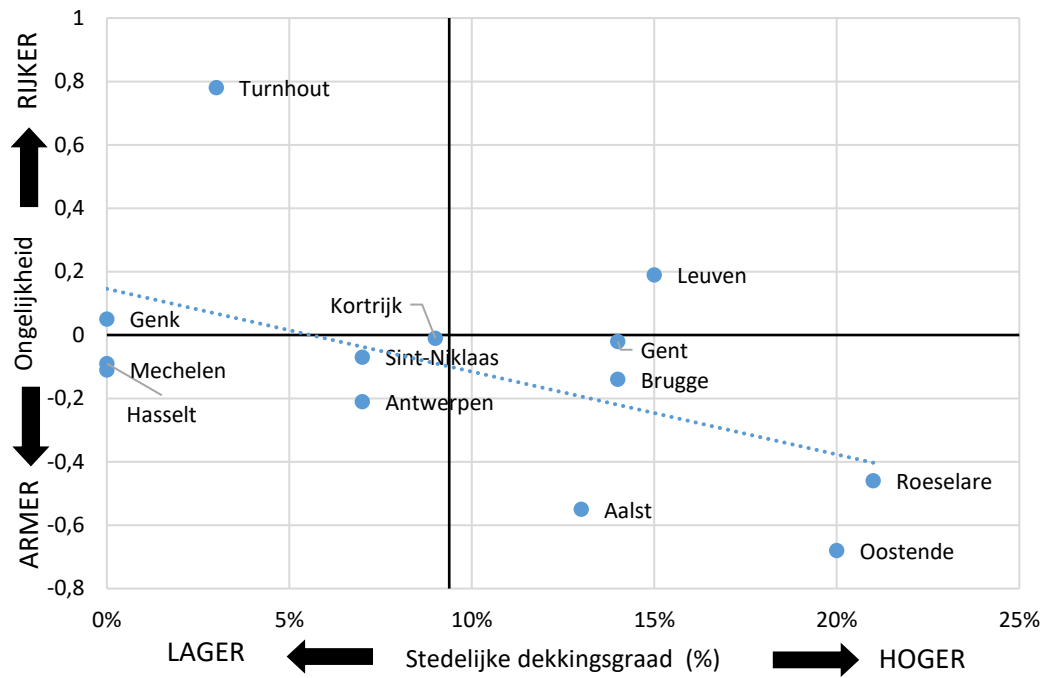
Noot: ongelijkheid (Y-as) is gemeten door middel van een correlatiecoëfficiënt. De coëfficiënten geven het verband weer tussen de sociale dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk. Een positief correlatiecoëfficiënt geeft aan dat er meer inkomensgerelateerde plaatsen beschikbaar zijn in rijkere wijken, een negatief coëfficiënt dat er meer inkomensgerelateerde plaatsen beschikbaar zijn in de armere wijken. De correlatiecoëfficiënten en de sociale dekkingsgraden worden voor iedere centrumstad in detail besproken in de fiches in bijlage. De verticale zwarte lijn toont de gemiddelde sociale dekkingsgraad van de 12 centrumsteden.

Figuur 21 toont dat de diversiteit binnen de centrumsteden niet alleen groot is op het vlak van dekkingsgraden, maar ook op het vlak van de geografische verdeling van de inkomensgerelateerde plaatsen. Steden als Antwerpen en Mechelen combineren een lage sociale dekkingsgraad (en dus relatief weinig betaalbare plaatsen) met een relatief gelijke verdeling van die plaatsen over de wijken heen. Turnhout kent een lager dan gemiddelde sociale dekkingsgraad, en die plaatsen zijn sterk geconcentreerd in de rijkste wijken. Oostende en Aalst tonen het omgekeerde beeld. Roeselare en in mindere mate Brugge kennen hoge sociale dekkingsgraden die meer geconcentreerd zijn in de wijken met de laagste inkomens. Leuven kent de hoogste sociale dekkingsgraad van alle centrumsteden, maar het aanbod van die plaatsen is minder gunstig verdeeld vanuit sociaal oogpunt. Meer algemeen is er nauwelijks een verband tussen de sociale dekkingsgraad en de sociale verdeling van die plaatsen ($r = 0.09$). Een grote beschikbaarheid aan plaatsen met inkomensgerelateerd tarief betekent niet noodzakelijk dat die plaatsen ook beschikbaar zijn daar waar de sociale nood het hoogst is.

Figuur 22 verhoudt de sociale verdeling van de inkomensgerelateerde plaatsen met de stedelijke dekkingsgraad, en dus met de inspanning die de steden zelf doen in het voorzien van voorschoolse opvang. Hier is een duidelijk patroon zichtbaar: de plaatsen met inkomensgerelateerd tarief zijn meer geconcentreerd in de armere wijken naarmate de stedelijke dekkingsgraad hoger wordt ($r = -0.53$). Het zijn dus vooral de steden die zelf inspanningen doen om voorschoolse kinderopvang te voorzien

die erin slagen om meer inkomensgerelateerde plaatsen beschikbaar te stellen in de wijken waar de sociale noden groter zijn.

FIGUUR 22 Verhouding tussen ongelijkheid en stedelijke dekkingsgraad, Vlaamse centrumsteden

Noot: zie figuur 21.

2.3. Tussentijdse conclusie

De scatterplots geven een snapshot van de toestand op één moment in de tijd. De resultaten zijn vaak het gevoel van historische keuzes en toevalligheden met betrekking tot stedelijke beleidskeuzes en locaties waar opvangvoorzieningen met veel plaatsen waren gevestigd. Maar ze tonen ook dat de geografische nabijheid van betaalbare kinderopvang niet altijd verzekerd is. Beleidsmakers kunnen dergelijke scatterplots dan ook gebruiken om in de toekomst hun beleid mee te sturen. In Brugge bijvoorbeeld, toont Figuur 17 dat het verband tussen de stedelijke dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk negatief is. Er zijn dus meer stedelijke plaatsen beschikbaar in de armere wijken. Tegelijkertijd zien we dat er in één arme wijk een zeer groot aanbod is aan stedelijke opvang, terwijl dat nauwelijks het geval is in de twee andere armste wijken. Zo wordt in kaart gebracht in welke wijken de prioriteiten zouden kunnen (of moeten) liggen bij een nieuwe uitbreidingsronde. De centrumsteden (maar ook andere gemeenten) zouden dergelijke analyses dan ook kunnen gebruiken als input voor de lokale overlegplatformen kinderopvang en om de uitbreidingsrondes mee te helpen sturen. Zo kan het lokale niveau de sociale functie van de kinderopvang versterken.

Algemeen suggereren onze analyses dat een hoger aanbod aan betaalbare plaatsen in arme wijken voornamelijk verzekerd wordt in centrumsteden die sterk inzetten op stedelijke kinderopvang. Het feit dat lokale overheden zo eenvoudiger de inplanting en uitbreiding van het aantal kinderopvangplaatsen kunnen sturen en de voorrangregels sterker kunnen bepalen is daar ongetwijfeld niet vreemd aan.

3. SAMENVATTING EN BESLUIT

3.1. Probleemstelling

Kinderopvang van goede kwaliteit heeft een belangrijke impact op economisch, pedagogisch en sociaal vlak. Op pedagogisch vlak is aangetoond dat kinderopvang van goede kwaliteit een langdurige positieve invloed heeft op de verstandelijke ontwikkeling (waaronder taalontwikkeling) en op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Die positieve invloed is vooral van belang voor kinderen die in hun thuismilieu minder gestimuleerd worden. Daarom hangt die pedagogische functie nauw samen met de sociale functie: de mate waarin kinderopvang bijdraagt tot gelijke kansen.

Zowel in academische als in beleidskringen krijgt het ongelijke gebruik van de kinderopvang daarom steeds meer aandacht (European Commission 2018). Sterke punten van Vlaanderen zijn de gemiddeld vrij hoge dekkingsgraad en het grote percentage kinderopvangplaatsen met ouderbijdragen die gerelateerd zijn aan het inkomen. **Belangrijk aandachtspunt in Vlaanderen is dat de meest gegoede gezinnen de kinderopvang twee keer zo vaak gebruiken dan de meest kansarme gezinnen.** Op die manier gaan heel wat kansen verloren.

Er is de laatste decennia internationaal ruim onderzoek gevoerd naar de oorzaken van dit ongelijke gebruik. Vroeger zocht men naar factoren eigen aan gezinnen (bijvoorbeeld verschillen in voorkeuren) om het ongelijke gebruik te verklaren. Vandaag is het onderzoek verder gevorderd en is duidelijk dat **beleidsfactoren veel meer invloed** hebben (Van Lancker and Ghysels 2016, Vandenbroeck 2019). Eén van de belangrijkste aspecten van dat gevoerde beleid, zo blijkt uit studies in zowat alle Europese landen, is de bereikbaarheid of – met andere woorden – de **ongelijke geografische spreiding van de kinderopvangplaatsen**. Voor kansengroepen is immers de nabijheid van groot belang: zij zijn minder mobiel en kunnen minder makkelijk gebruik maken van kinderopvang die veraf ligt. **Die spreiding is het onderwerp van deze studie.** We gingen na:

- Of er een verband is tussen de dekkingsgraad (aantal kinderopvangplaatsen per 100 kinderen) en sociaaleconomische kenmerken van gemeenten in Vlaanderen;
- Of er een verband is tussen de sociale dekkingsgraad (aantal kinderopvangplaatsen met inkomensgerelateerde tarieven – IKT – per 100 kinderen) in Vlaanderen en sociaaleconomische kenmerken van gemeenten in Vlaanderen;
- Of de toename van de dekkingsgraden eerder een economische of eerder een sociale logica volgden;
- Of er ook binnen de centrumsteden een verband is tussen dekkingsgraad of sociale dekkingsgraad en sociaaleconomische kenmerken van de wijken;
- Of een meer of minder sociaal beleid in de centrumsteden verband houdt met het aantal plaatsen en het aantal plaatsen die door de stad zelf georganiseerd of beheerd worden.

3.2. Vaststellingen

Eerste vaststelling. Er is een **verband tussen het fiscaal inkomen en de dekkingsgraad.** **Inwoners van rijkere gemeenten hebben meer kinderopvangplaatsen in hun gemeente dan inwoners van armere gemeenten.** Er is echter **geen verband tussen het fiscaal inkomen en de sociale dekkingsgraad.** Indien men vindt dat inkomensgerelateerde plaatsen overal gelijk verdeeld moeten zijn, dan is dit goed nieuws. Indien men vindt dat inkomensgerelateerde plaatsen vooral nodig zijn waar de sociale noden het hoogst zijn, dan is dit geen goed nieuws.

Tweede vaststelling. Wanneer we nagaan welke sociale, economische en demografische factoren samenhangen met een stijging van de (sociale) dekkingsgraden in Vlaanderen, dan zien we:

(1) dat de uitbreidingen van de kinderopvang in de periode 2014-2017 het aantal geboorten niet volgden. We zien integendeel dat waar meer kinderen geboren worden, de dekkingsgraad daalt. Dat betekent niet per se dat daarom geen plaatsen bijkomen waar het aantal geboortes toeneemt, maar wel dat als er plaatsen bijkomen, die de demografische evoluties niet compenseren;

(2) dat die uitbreidingen van de kinderopvang in Vlaanderen evenmin verband hielden met een aantal sociale variabelen zoals het fiscaal inkomen van de gemeente of het aandeel alleenstaande ouders;

(3) dat die uitbreidingen van de kinderopvang in Vlaanderen wel verband hielden met de evoluties in de vrouwelijke tewerkstelling. Zowel de veranderingen in de dekkingsgraad als in de sociale dekkingsgraad werden onder meer gedreven door veranderingen in de vrouwelijke werkzaamheidsgraad. Als er meer vrouwen aan het werk gaan, dan volgt de (sociale) dekkingsgraad.

We verklaren maar een beperkt deel van de dekkingsgraden, en uiteraard is er een grote invloed van historische keuzes. Waar er vroeger veel kinderopvang was, zal er over het algemeen vandaag ook veel zijn. Vervolgonderzoek zal ook moeten nagaan in welke mate de uitbreiding van 2018 stappen zet naar een meer evenwichtige balans tussen economische en sociale logica's. Zoals de subsidies tot 2017 werden verdeeld kwam de economische en niet de sociale functie van de kinderopvang ten goede. Op die manier versterkt het een historisch gegroeide ongelijkheid. Indien we een beter evenwicht wensen tussen economische en sociale noden, zal een volgehouden inspanning nodig zijn om bij toekomstige uitbreidingen ook sociale indicatoren voldoende gewicht te geven in de verdeling van de subsidies. Doen we dat niet, dan zal de ongelijke spreiding van de kinderopvangplaatsen niet afnemen. Tenzij de vrouwelijke tewerkstelling sterker toeneemt bij kansarme gezinnen met jonge kinderen dan bij de hogere inkomens. Maar dat vereist net de beschikbaarheid van voldoende, betaalbare kinderopvang. Om deze vicieuze cirkel te doorbreken moeten de sociale factoren meer gewicht krijgen.

Derde vaststelling. We gingen ook na in hoeverre de (sociale) dekkingsgraden in de centrumsteden verschillen naargelang het inkomen van de wijk. Nabijheid van betaalbare plaatsen is immers een belangrijke voorwaarde om de ongelijkheid in het gebruik van kinderopvang te counteren. Steden kunnen het verschil maken (maar doen dat niet altijd). Sommige centrumsteden reproduceren de ongelijkheid tussen de verschillende wijken, anderen doen dat nadrukkelijk niet. Er is nauwelijks een verband tussen de dekkingsgraad van een centrumstad en de sociale ongelijkheid: het is dus niet zo dat meer plaatsen steeds leiden tot meer gelijkheid. Het is wel zo dat steden waar de stad zelf meer kinderopvang organiseert of bestuurt, vaak meer sociale gelijkheid in de spreiding van het aanbod kennen. Anders gezegd: er zijn heel wat voorbeelden van steden die de ongelijke spreiding van de private kinderopvangplaatsen compenseren met hun stedelijke plaatsen. Er zijn weinig voorbeelden waar de private kinderopvang de ongelijkheid van de stedelijke kinderopvangplaatsen compenseert.

3.3. Aanbevelingen

Onze analyses tonen dat ook in Vlaanderen de geografische ongelijkheid mee aan de basis ligt van het Mattheus-effect in de kinderopvang. Wil men dat wijzigen, dan moeten sociale factoren (bijvoorbeeld het fiscale inkomen of de kansarmoedecijfers) voldoende gewicht krijgen in de verdeling van de subsidies.

Indien het Vlaamse beleid steden en gemeenten wil steunen die een groter evenwicht tussen sociale en economische functie nastreven, dan kan dat door volgende maatregelen:

- Een lange termijnplanning van de uitbreidingen (bijvoorbeeld voor een hele legislatuur eerder dan van jaar tot jaar) zodat steden en gemeenten zelf ook kunnen plannen waar ze nieuwe kinderopvangplaatsen zullen inzetten. Door korte termijnplanning is men meer geneigd om bestaande plaatsen uit te breiden, eerder dan nieuwe voorzieningen in te planten, waardoor er steeds meer kinderopvang dreigt te komen waar er al veel is.
- Voorafnames, zoals Brussel, Gent en Antwerpen nu kennen, ondersteunen de stad in het voeren van een lagere termijnplanning.

Indien een centrumstad een evenwicht tussen sociale en economische functie wil nastreven, dan kan ze gebruik maken van de fiches die in bijlage aan dit rapport zijn gehecht. Daaruit kan men immers afleiden in welke wijken de noden het hoogst zijn. Dit kan de basis zijn voor verdere besprekingen in de lokale overlegplatformen kinderopvang (LOK).

REFERENTIES

European Commission. 2018. Council Recommendation on High Quality Early Childhood Education and Care Systems. SWD(2018) 173. Brussels: European Commission.

Ghysels, J. and W. Van Lancker. 2009. Het Matteüseffect onder de loep: over het ongelijke gebruik van kinderopvang in Vlaanderen. Berichten/UA, Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, Antwerpen.

Kim, J. and M.S. Fram. 2009. Profiles of choice: Parents' patterns of priority in child care decision-making. *Early Childhood Research Quarterly*, 24(1):77–91.

Pavolini, E., and W. Van Lancker. 2018. "The Matthew effect in childcare use: a matter of policies or preferences?" *Journal of European Public Policy* 25 (6):878-893.

Pungello, E, and B Kurtz-Costes. 2000. "Working women's selection of care for their infants: a prospective study." *Family Relations* 49 (3):245-255.

Sylva, K, A. Stein, P. Leach, J. Barnes, and L.E. Malmberg. 2007. "Family and child factors related to the use of non-maternal infant care: An English study." *Early Childhood Research Quarterly* 26 (1):118-136.

Teppers, E., W. Schepers, and T. Van Regenmortel. (2019). Het gebruik van en de behoefte aan kinderopvang voor baby's en peuters jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Teszenyi, E. and D. Hevey. 2015. Age group, location or pedagogue: Factors affecting parental choice of kindergartens in Hungary. *Early Child Development and Care*, 185(11-12, SI):1961–1977.

van Huizen, T., and J. Plantenga. 2018. Do children benefit from universal early childhood education and care? A meta-analysis of evidence from natural experiments. *Economics of Education Review*, 66, 206-222.

Van Lancker, W., and J. Ghysels. 2012. "Who benefits? The social distribution of subsidized childcare in Sweden and Flanders." *Acta Sociologica* 55 (2):125-142.

Van Lancker, W., and J. Ghysels. 2016. "Explaining patterns of inequality in childcare service use across 31 developed economies: A welfare state perspective." *International Journal of Comparative Sociology* 57, 5: 310-337.

Vandenbroeck, M, S De Visscher, K Van Nuffel, and J Ferla. 2008. "Mothers' search for infant child care: the dynamic relationship between availability and desirability in a continental European welfare state." *Early Childhood Research Quarterly* 23 (2):245-258.

Vandenbroeck, M, N Geens, and H. Berten. 2014. "The impact of policy measures and coaching on availability and accessibility of early child care: A longitudinal study." *International Journal of Social Welfare* 23:69-79.

Vandenbroeck, M, and A Lazzari. 2014. "Accessibility of Early Childhood Education and Care: A state of affairs." *European Early Childhood Education Research Journal* 22 (3):327-335.

Vandenbroeck, M. and W. Van Lancker. 2015. Een tweesparenbeleid inzake kinderarmoede. *VLAS Studies*, 14, Vlaams armoedesteunpunt, Antwerpen.

Vandenbroeck, M. 2019 forthcoming. Feasibility Study for a Child Guarantee. Policy Paper on Early Childhood Education and Care. Brussels: European Commission.

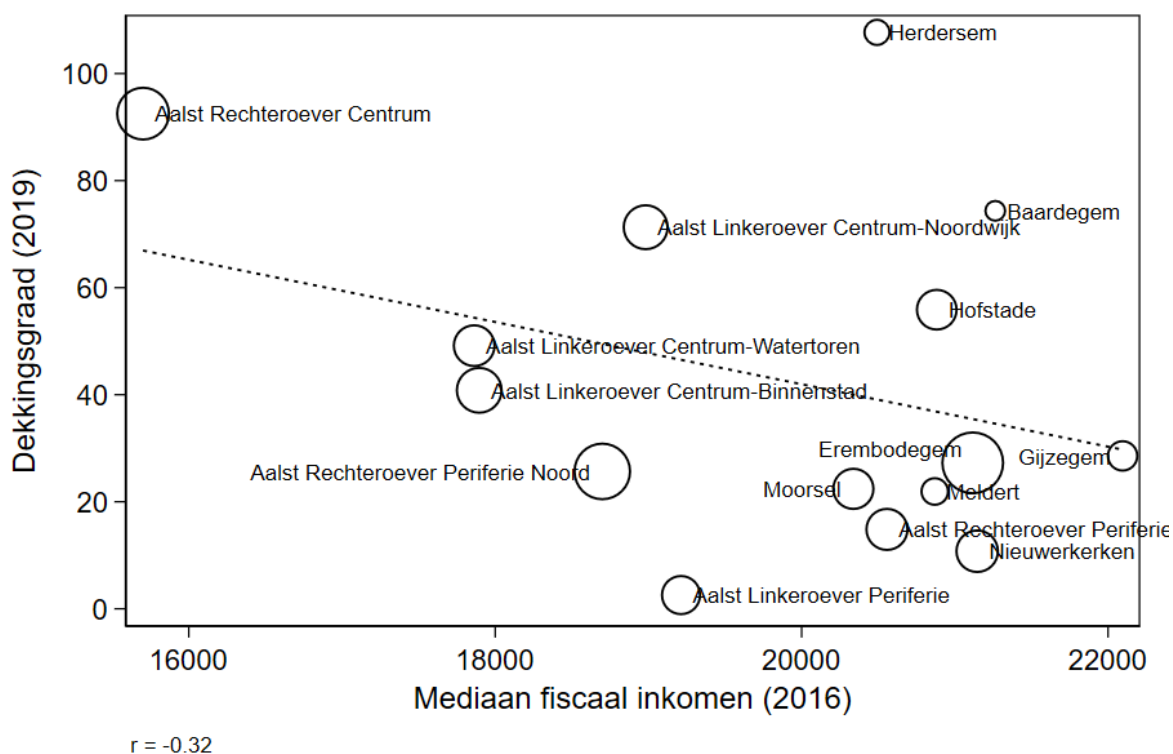
BIJLAGE: FICHES VAN DE CENTRUMSTEDEN

Aalst

Aalst heeft een dekkingsgraad van 40% in 2018 en scoort daarmee rond het Vlaamse gemiddelde. De dekkingsgraad is gestegen van 29% in 2007. 86% van de beschikbare plaatsen werken volgens inkomensgerelateerd tarief, dat betekent een sociale dekkingsgraad van 35%. De stad voorziet zelf ook plaatsen voorschoolse kinderopvang: 32% van het beschikbare aanbod is stedelijk; dit komt overeen met een stedelijke dekkingsgraad van 13%.

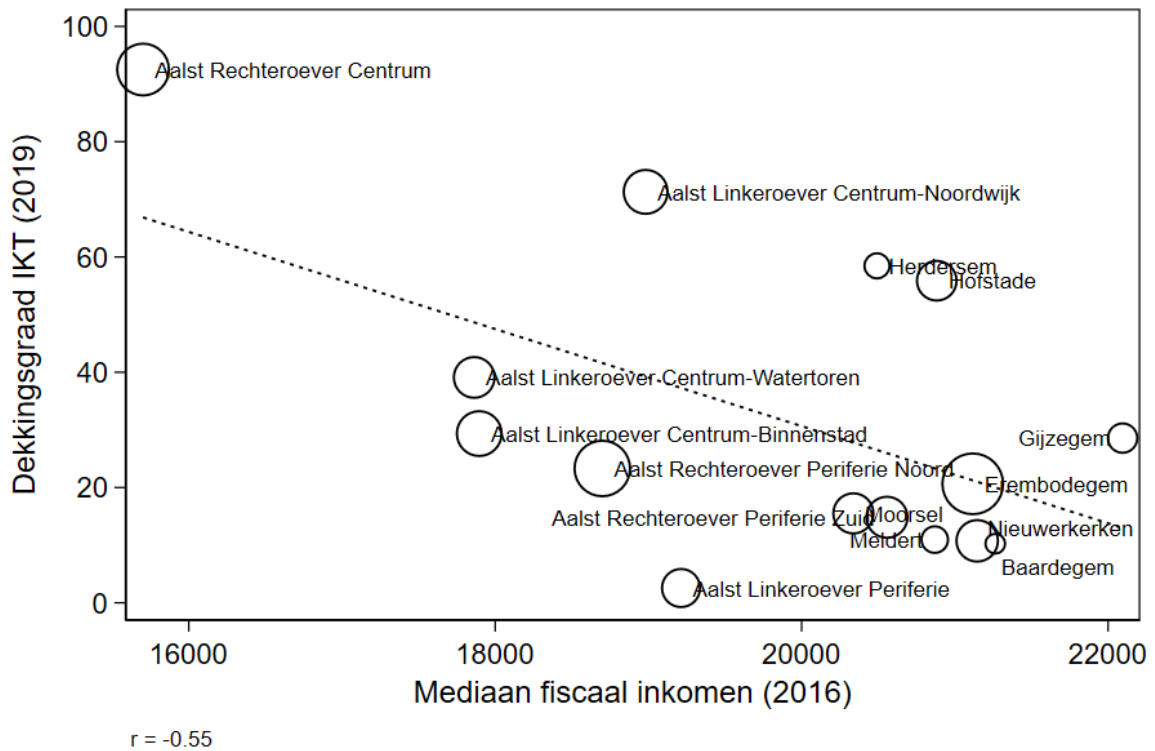
Figuur 1 toont dat de dekkingsgraad ongelijk verdeeld is ten voordele van de armste wijken: het verband is negatief ($r = -0.32$). Kortom, hoe armer de wijk hoe hoger de dekkingsgraad. Dit negatieve verband wordt echter sterk gedreven door de hoge dekkingsgraad in de armste wijk Aalst Rechteroever Centrum. Zonder deze wijk verdwijnt het verband ($r = -0.04$). Evenwel belangrijk is dat Aalst Rechteroever Centrum een van de wijken is met het hoogste aantal 0-3 jarigen (11% van het totale aantal 0-3 jarigen).

FIGUUR 1 Verband tussen dekkingsgraad en fiscaal inkomen van de wijk

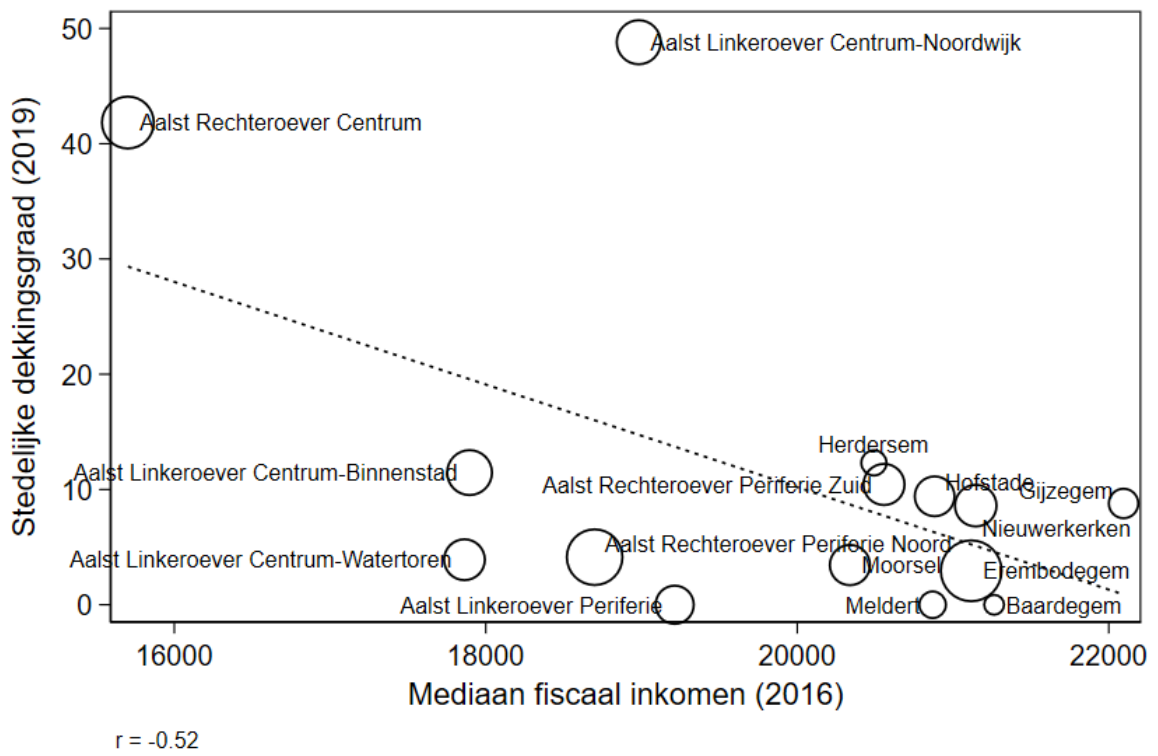
Voor kwetsbare kinderen zijn vooral de IKT plaatsen relevant. Figuur 2 toont een sterk, negatief verband tussen de sociale dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk. Er zijn meer IKT plaatsen beschikbaar in de armere wijken. Belangrijk is dat ook zonder Aalst Rechteroever Centrum het verband negatief is ($r = -0.22$).

FIGUUR 2 Verband tussen sociale dekkingsgraad en fiscaal inkomen van de wijk

Ook het stedelijke aanbod is bijzonder relevant voor kwetsbare gezinnen omdat de stad bijkomende voorwaarden kan opleggen wat betreft de voorrangsregels voor deze gezinnen, en zelf ook de locatie waar de stedelijke kinderdagverblijf gevestigd zijn kan beïnvloeden. Figuur 3 toont een negatief verband tussen de stedelijke dekkingsgraad en de fiscale inkomens van de wijk ($r = -0.55$). Opnieuw wordt het verband sterk gedreven door het grote aantal stedelijke plaatsen in de wijk Aalst Rechtereover Centrum. Ook zonder deze wijk blijft het verband echter negatief ($r = -0.22$).

FIGUUR 3 Verband tussen stedelijke dekkingsgraad en fiscaal inkomen van de wijk

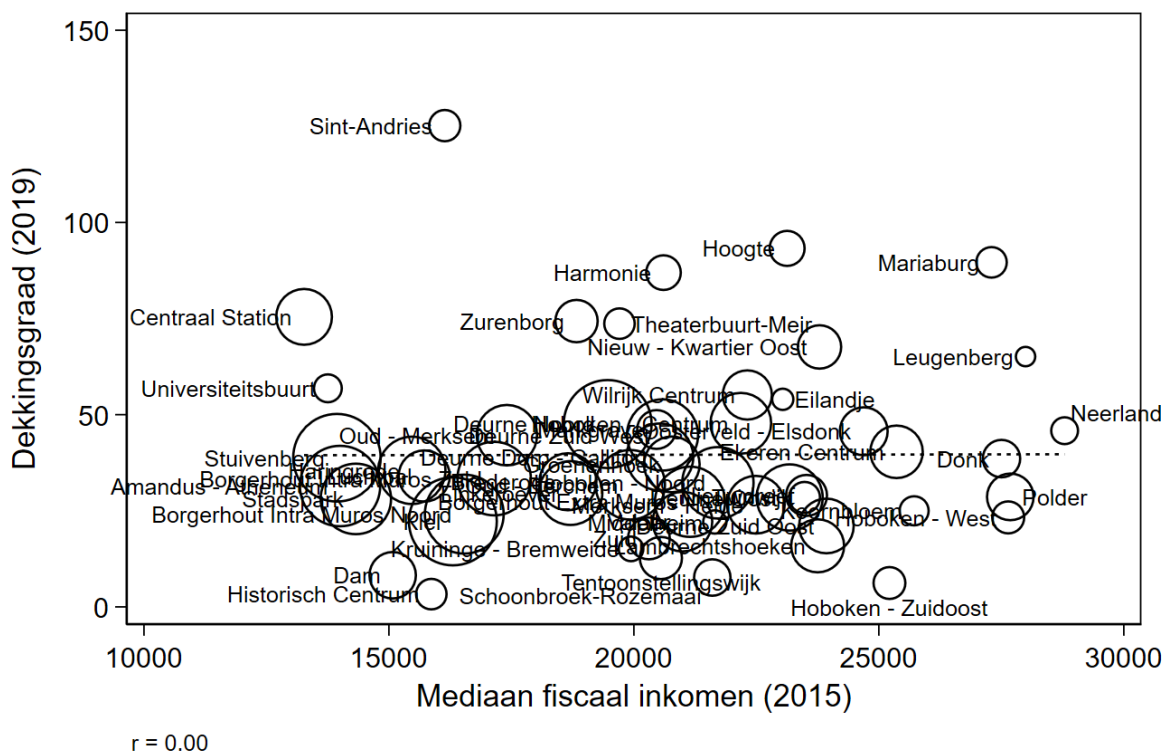

Antwerpen

Van alle centrumsteden heeft Antwerpen de laagste dekkinggraad (aantal plaatsen in de voorschoolse kinderopvang per 100 kinderen 0-2). In 2018 is er voor 36% van de kinderen tussen 0-2 jaar een plek in de kinderopvang beschikbaar. Dit cijfer steeg in de voorbije jaren wel sterk: in 2014 bedroeg de dekkinggraad slechts 27%. De dekkinggraad van de inkomensgerelateerde plaatsen (IKT) bedraagt 28%, de stedelijke dekkinggraad 7%. De stedelijke plaatsen worden georganiseerd door het Autonoom Gemeentebedrijf Kinderopvang. Belangrijk om te vermelden is dat AG Kinderopvang sinds 2017 alleen nog groepsopvang organiseert. De stad Antwerpen subsidieert zelf ook ouders die in een opvang zitten met vrij tarief (waarvan de plaatsen dus niet inkomensgerelateerd zijn) via een oudertoelage van maximaal 14 euro per dag.

Omdat de geografische nabijheid van het aantal beschikbare plaatsen belangrijk is om de toegankelijkheid van de kinderopvang voor kwetsbare kinderen te verzekeren, relateren we de dekkinggraad op wijkniveau met het mediane fiscale inkomen van de wijk. Een wijk met een lager fiscaal inkomen per aangifte kent een hogere concentratie van lage inkomensgezinnen. Figuur 1 toont het verband tussen de dekkinggraad en het mediane fiscale inkomen. De grootte van de cirkels weerspiegelt het aandeel van de kinderen 0-2 jaar ten opzichte van het totale aantal. Hoe groter de cirkel, hoe meer jonge kinderen in de wijk wonen. Er is geen verband tussen het inkomen van de wijk en de dekkinggraad ($r = 0.00$). De wijk 'Nieuw Zuid' is een zogenaamde *outlier* met een bijzonder hoge dekkinggraad voor zeer weinig kinderen (54 plaatsen voor 12 kinderen) en daarom weggelaten uit de grafiek. Het verband mét Nieuw Zuid wordt negatief ($r = -0.20$).

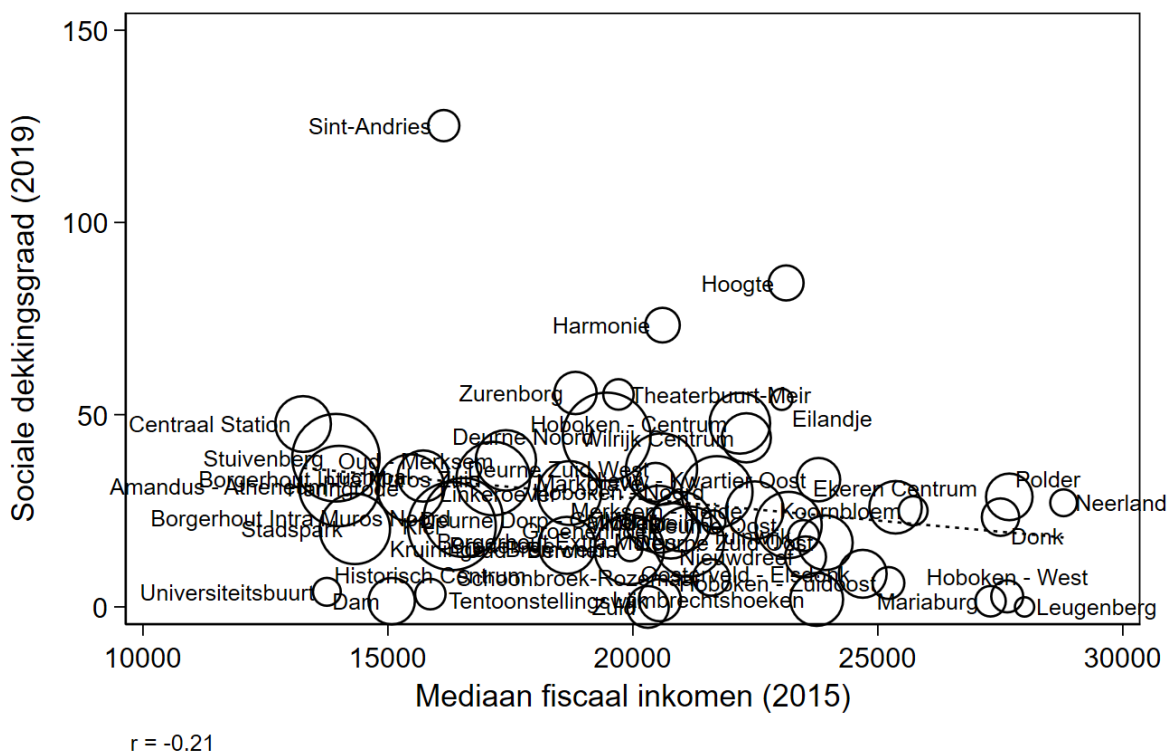
FIGUUR 1 Verband tussen dekkinggraad en fiscaal inkomen van de wijk (minus Nieuw-Zuid).

Noot: voor de wijken Petroleum-Zuid, Nieuw-Kwartier West, Haven Bezali, Haven Antwerpen, Lillo en Rivierenhof is er niet voldoende informatie beschikbaar.

Voor kwetsbare gezinnen is niet alleen de beschikbaarheid maar ook de betaalbaarheid relevant. Voor hen zijn plaatsen met inkomensgerelateerd tarief (IKT) daarom meer van belang. In Antwerpen zijn 76% van de beschikbare plaatsen IKT. Figuur 2 toont hoe het aantal IKT plaatsen is verdeeld over de wijken (opnieuw uitgedrukt als het aantal beschikbare plaatsen per 100 kinderen). Het verband is relatief zwak en negatief ($r = -0.21$). Dat betekent dat het aantal IKT plaatsen over het algemeen wat hoger ligt in wijken met een lager fiscaal inkomen. Dit verband wordt echter sterk gedreven door de wijk Sint-Andries. Zonder Sint-Andries wordt het verband nog zwakker ($r = -0.15$). De figuur toont dat heel wat wijken met een laag fiscaal inkomen maar een groot aantal 0-2 jarigen lage sociale dekkingsgraden kennen.

FIGUUR 2 Verband tussen dekkingsgraad IKT en fiscaal inkomen van de wijk (minus Nieuw-Zuid).

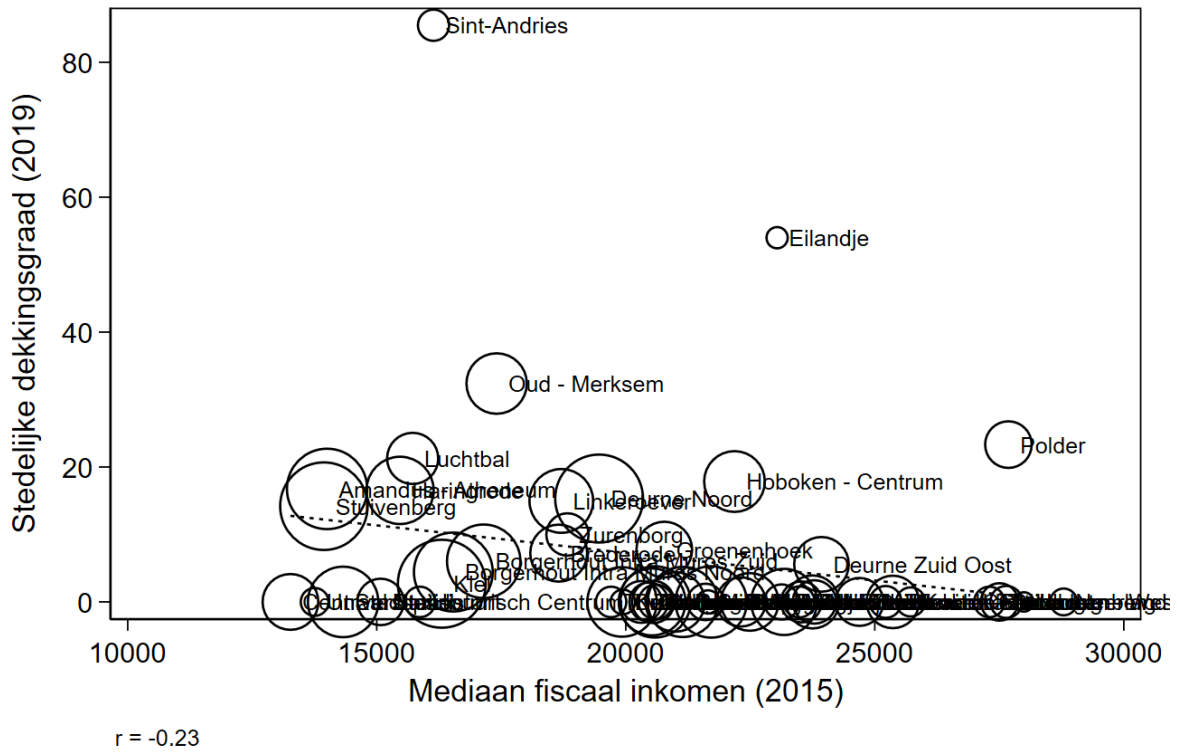

Noot: zie figuur 1.

De stad Antwerpen zet eveneens in op de organisatie van eigen voorschoolse groepsopvang. In 2019 zijn 18% van de beschikbare plaatsen uitgebaat of voorzien door AG Kinderopvang. De dekkingsgraad stedelijke opvang bedraagt daarmee 6%. In principe kan de stad aan deze plaatsen niet alleen bijzondere voorwaarden voor de toegang van kwetsbare gezinnen kan opleggen, maar ook de locatie van deze plaatsen sturen. Figuur 3 toont de verdeling van de stedelijke opvangplaatsen naar het fiscaal inkomen van de wijk. Het verband is relatief zwak maar negatief ($r = -0.23$). Dat wil zeggen dat de stedelijke opvangplaatsen wat meer geconcentreerd zijn in de wijken met een laag fiscaal inkomen. Er zijn twee wijken met een bijzonder hoge stedelijke dekkingsgraad: Sint-Andries met een laag fiscaal inkomen en Eilandje met een hoog fiscaal inkomen. De stedelijke plaatsen zijn allemaal inkomensgerelateerd, en het is dan ook interessant om de verdeling van de IKT plaatsen zonder de stedelijke plaatsen onder de loep te nemen. Het verband tussen de sociale dekkingsgraad zonder

stedelijke plaatsen en de fiscale inkomens van de Antwerpse wijken verdwijnt bijna volledig ($r = -0.08$). Dat wil zeggen dat de stedelijke plaatsen meer geconcentreerd zijn in de wijken met de laagste inkomens dan de IKT plaatsen die privaat worden uitgebaat.

FIGUUR 3 Verband tussen de stedelijke dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk (minus Nieuw-Zuid).

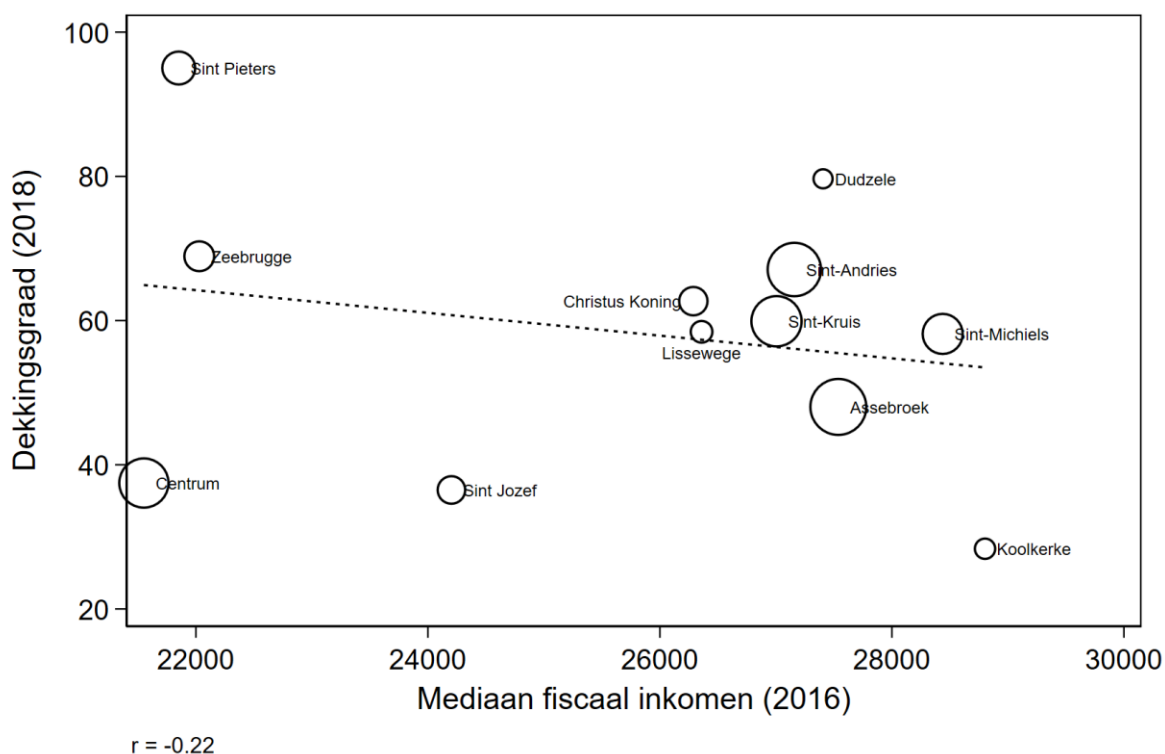

Brugge

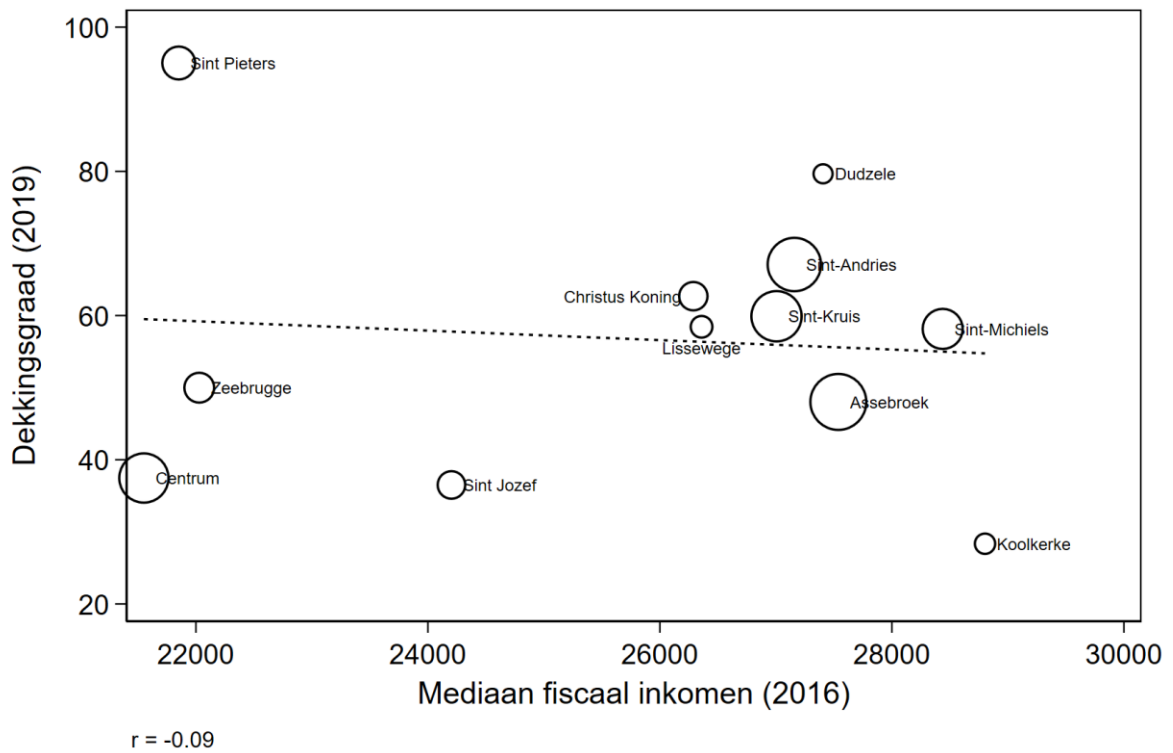
Brugge kent een relatief hoge dekkingsgraad van 57% in 2018 en die dekkingsgraad is sinds 2007 sterk toegenomen. 95% van de beschikbare plaatsen in de voorschoolse kinderopvang zijn inkomensgerelateerd wat een sociale dekkingsgraad van 54% oplevert. Het stedelijke aanbod in Brugge bedraagt 26%, of een stedelijke dekkingsgraad van 14%.

Figuur 1 toont een negatief verband tussen de mediane fiscale inkomens per aangifte en de dekkingsgraad. Hoe lager het inkomen van de wijk, hoe hoger de dekkingsgraad ($r = -0.22$). De resultaten worden echter vertekend door de aanwezigheid van groepsopvang met 28 plaatsen in Zeebrugge die alleen beschikbaar zijn voor medewerkers van defensie. Deze opvangplaatsen zijn dus niet zomaar beschikbaar voor kinderen uit de buurt. Wanneer we deze plaatsen in Figuur 2 buiten beschouwing laten wordt het verband duidelijk zwakker, maar nog steeds negatief ($r = -0.09$). In wat volgt gaan we verder zonder deze plaatsen.

FIGUUR 1 Verband tussen dekkingsgraad en fiscaal inkomen van de wijk

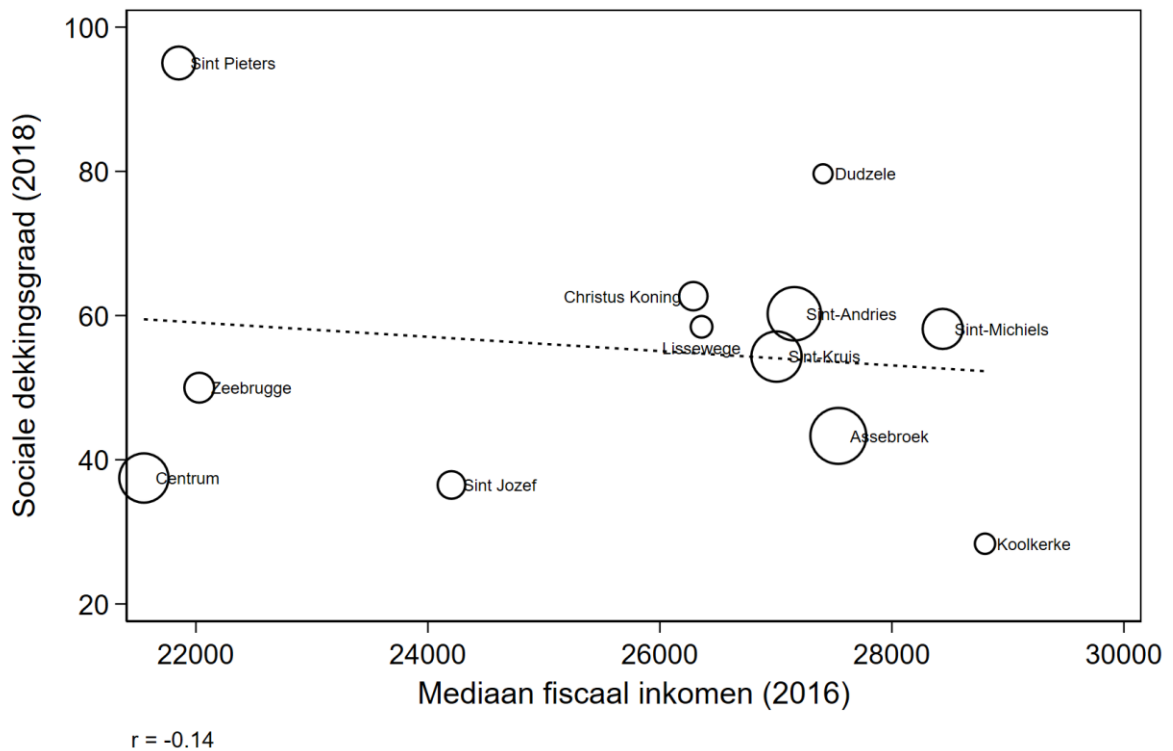

FIGUUR 2 Verband tussen dekkingsgraad en fiscaal inkomen van de wijk (met correctie voor de wijk Zeebrugge)

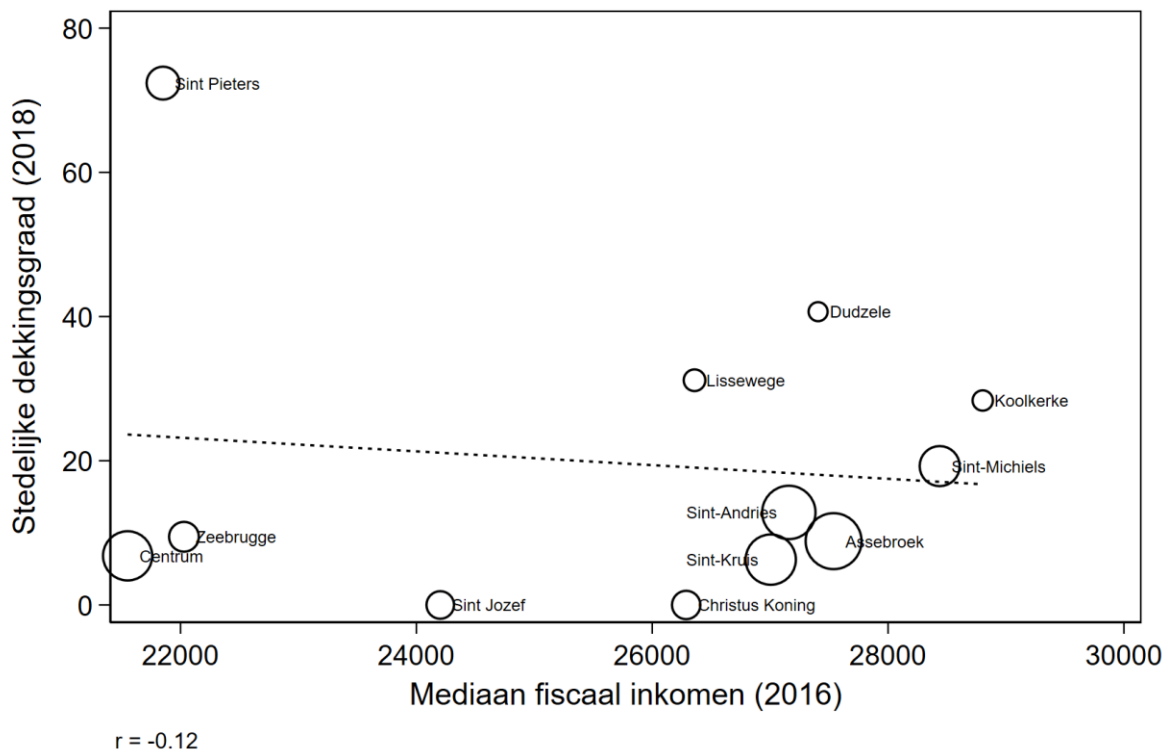
In Brugge zijn 95% van de beschikbare plaatsen inkomensgerelateerd. Figuur 3 toont dat het aandeel plaatsen IKT eveneens negatief maar zwak gecorreleerd is met de fiscale inkomens van de wijk ($r = -0.14$).

FIGUUR 3 Verband tussen sociale dekkingsgraad en fiscaal inkomen van de wijk (met correctie voor de wijk Zeebrugge)

Brugge voorziet zelf ook heel wat plaatsen in de voorschoolse opvang via groepsopvang en gezinsopvang georganiseerd door Vereniging De Blauwe Lelie (14% van het aanbod, met voornamelijk een zeer groot aanbod in de wijk Sint-Pieters). Figuur 4 toont dat het aandeel van de plaatsen door de stad georganiseerd eveneens negatief is gecorreleerd met de fiscale inkomens van de wijk ($r = -0.12$). Het negatieve verband wordt echter sterk gedreven door het aanbod in de wijk Sint-Pieters. Zonder deze wijk wordt het verband sterk positief ($r = 0.54$).

FIGUUR 4. Verband tussen stedelijke dekkingsgraad en fiscaal inkomen van de wijk

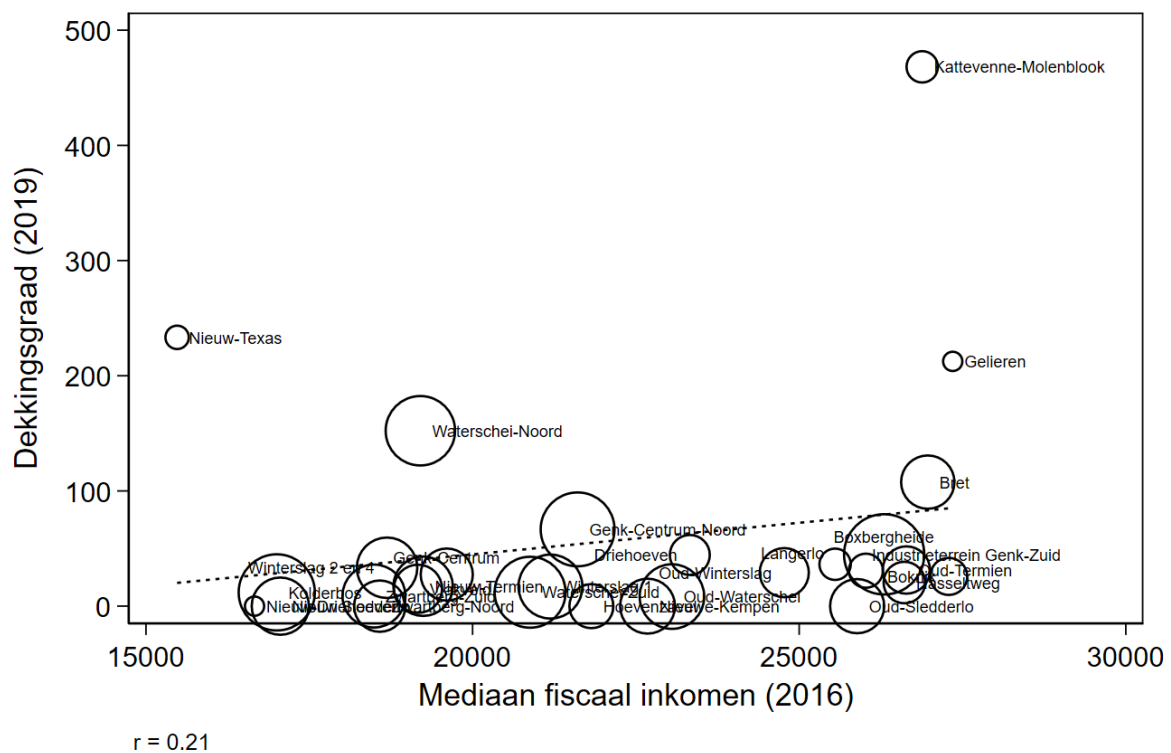

Genk

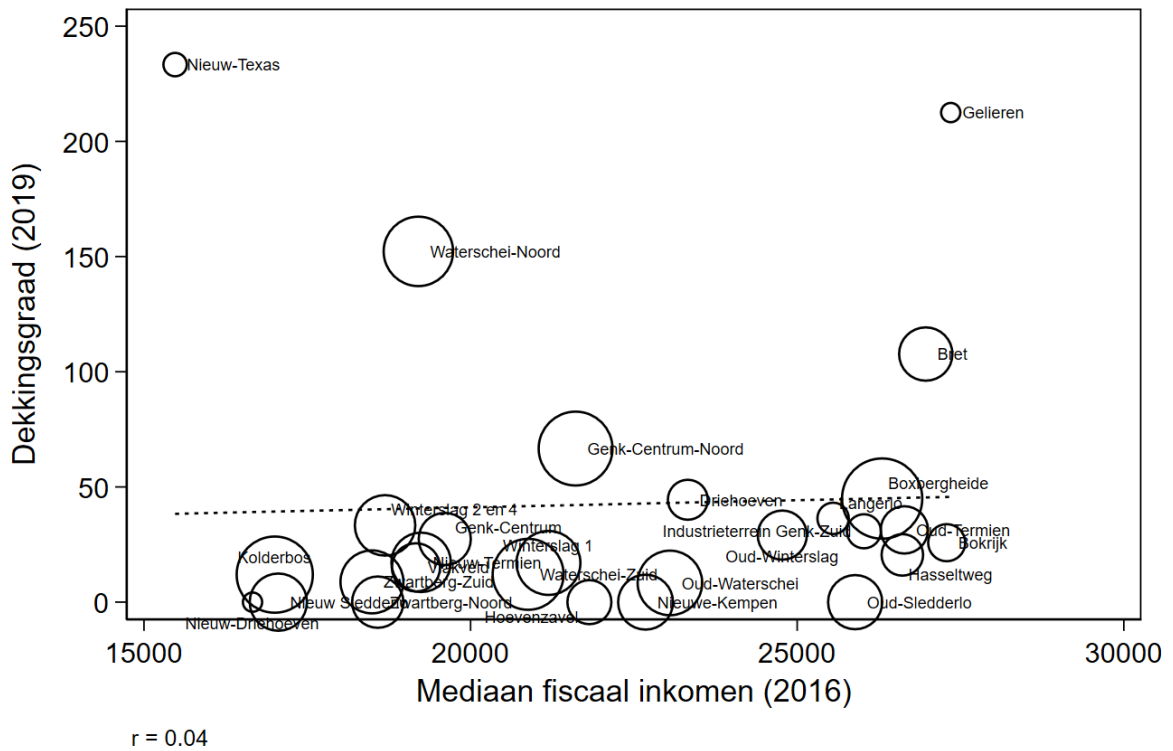
De dekkingsgraad in Genk is met 40% relatief laag. Alleen Antwerpen doet slechter. De sociale dekkingsgraad bedraagt 38%, wat betekent dat 97% van alle plaatsen inkomensgerelateerd zijn. Genk organiseert geen stedelijke voorschoolse kinderopvang.

Figuur 1 toont een positief verband tussen de dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk ($r = 0.21$): de dekkingsgraad neemt toe naarmate de wijk rijker wordt. Het valt echter meteen op dat het aanbod van de voorschoolse kinderopvang in Genk zeer ongelijk verdeeld is. Er zijn een aantal kleinere wijken met een bijzonder hoge dekkingsgraad, terwijl de dekkingsgraad in de meeste wijken met veel jonge kinderen laag is, een aantal van de armste wijken inclusief. Het positieve verband wordt sterk gedreven door de wijk Kattevenne-Molenblook. Figuur 2 toont dat het positieve verband ($r = 0.04$) verdwijnt zonder rekening te houden met deze outlier. De dekkingsgraden kunnen hoger of lager zijn in zowel armere als rijkere wijken. Ook hier blijft de conclusie echter dezelfde: er zijn een aantal wijken met een grote dekkingsgraad, terwijl de meeste wijken een zeer lage dekkingsgraad kennen.

FIGUUR 1. Verband tussen dekkingsgraad en fiscaal inkomen van de wijk

FIGUUR 2. Verband tussen dekkingsgraad en fiscaal inkomen van de wijk (zonder outlier Kattevenne-Molenblook)

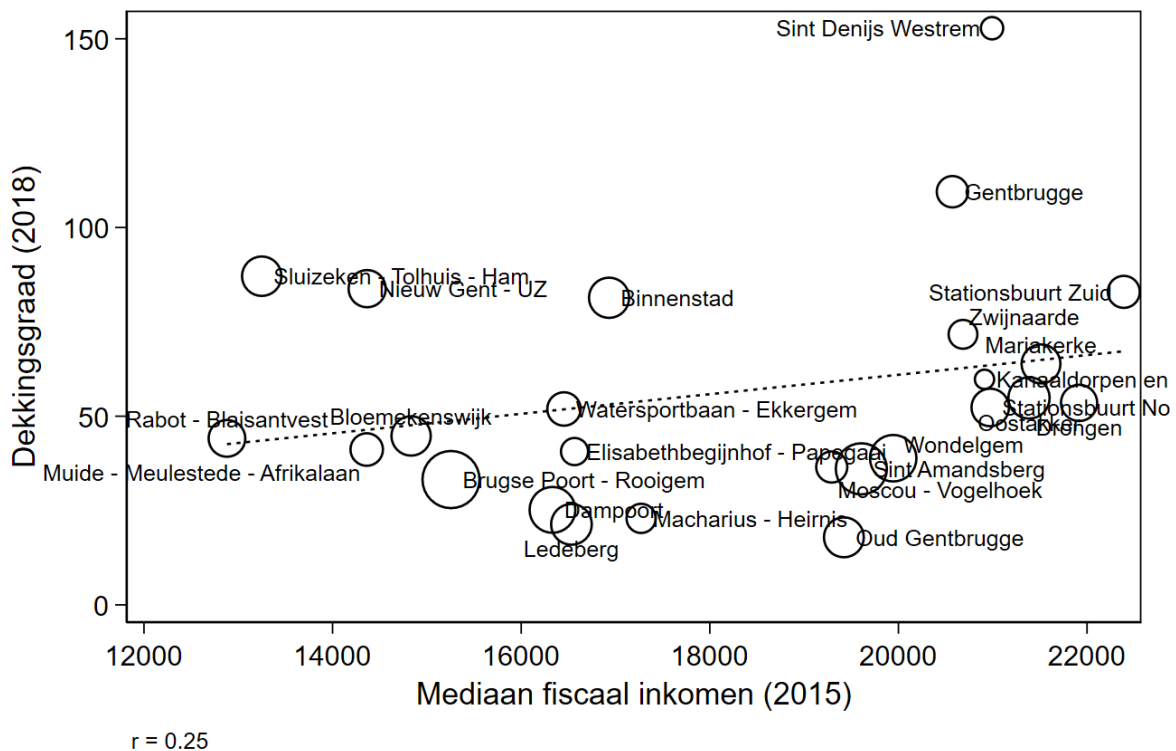
Aangezien bijna alle plaatsen inkomensgerelateerd zijn geeft het verband tussen de sociale dekkinggraad en het fiscaal inkomen van de wijk hetzelfde beeld. Een positief verband ($r = 0.22$) voor alle wijken, geen verband ($r = 0.05$) zonder rekening te houden met Kattevenne-Molenbloek.

Gent

Gent realiseerde een dekkingsgraad (aantal plaatsen in de voorschoolse kinderopvang per 100 kinderen 0-2) van 51% in 2018, en neemt daarmee een middenpositie in ten opzichte van de andere centrumsteden. Dit cijfer steeg sterk in het voorbije decennium, van 38% in 2007 tot 51% in 2015. Sindsdien blijft de dekkingsgraad rond hetzelfde gemiddelde schommelen. De sociale dekkingsgraad (aantal plaatsen met inkomensgerelateerd tarief per 100 kinderen 0-2) bedraagt 42%, de stedelijke dekkingsgraad 14%.

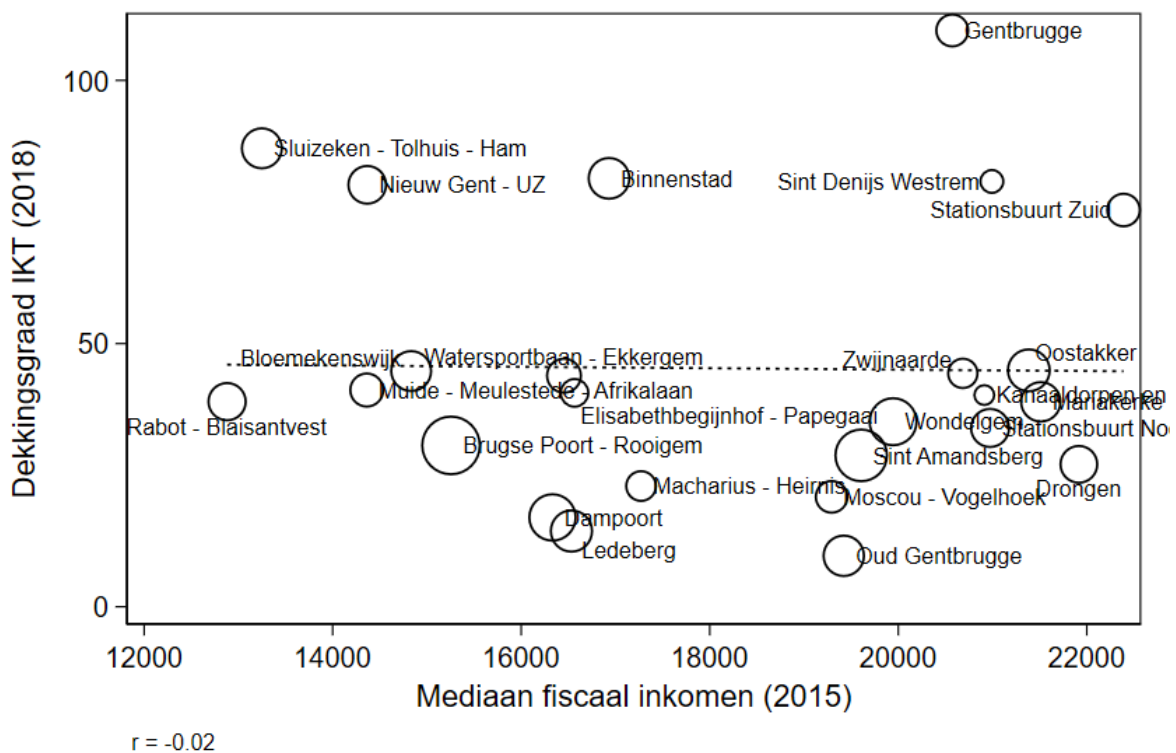
Omdat de geografische nabijheid van het aantal beschikbare plaatsen belangrijk is om de toegankelijkheid van de kinderopvang voor kwetsbare kinderen te verzekeren, verhouden we de dekkingsgraad op wijkniveau met het mediane fiscale inkomen van de wijk. Een wijk met een lager fiscaal inkomen per aangifte kent een hogere concentratie van lage inkomensgezinnen. Figuur 1 toont dat de dekkingsgraad in Gent hoger is in de wijken met een hoger mediaan fiscaal inkomen ($r = 0.25$). Kortom, hoe rijker de wijk, hoe meer plaatsen er beschikbaar zijn. Het valt op dat de dekkingsgraad relatief laag is in de Brugse Poort, een arme wijk met een groot aantal jonge kinderen. Het verband wordt echter deels gedreven door de bijzonder hoge dekkingsgraad in Sint Denijs Westrem. Zonder deze outlier wordt het verband inderdaad minder sterk maar nog steeds positief ($r = 0.16$). Bovendien worden in Gent ook een aantal plaatsen voorzien door de Universiteit Gent. In deze locaties gelden vaak specifieke voorrangsregels voor personeelsleden, en als dusdanig zijn niet al deze plaatsen niet zomaar beschikbaar voor buurtbewoners. In totaal worden 208 plaatsen voorzien door de universiteit in vier wijken, een dekkingsgraad van 2%. Zonder deze plaatsen blijft het verband positief en ongeveer even sterk ($r = 0.24$). Dit verklaart de positieve samenhang tussen fiscaal inkomen van de wijk en de dekkingsgraad dus niet. Over de tijd heen is het verband wel zwakker geworden: in 2009 was de samenhang tussen dekkingsgraad en inkomen van de wijk veel sterker positief ($r = 0.45$).

FIGUUR 1 Verband tussen dekkingsraad en fiscaal inkomen van de wijk

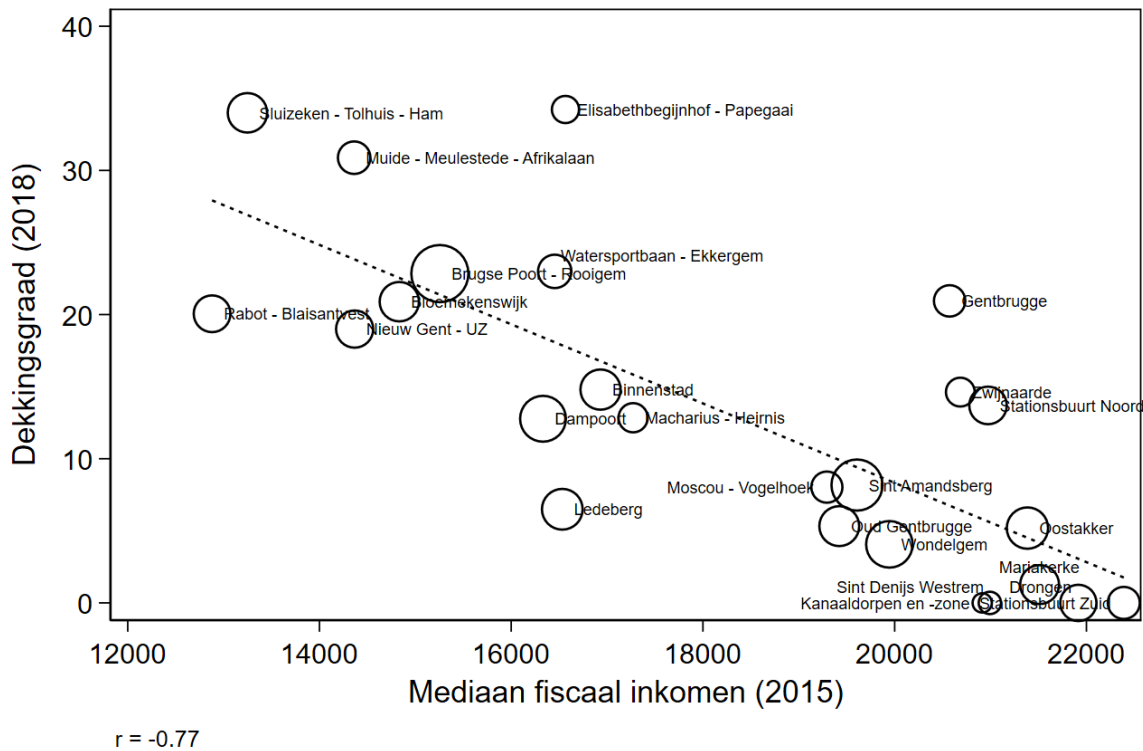
Voor kwetsbare gezinnen is niet alleen de beschikbaarheid maar ook de betaalbaarheid relevant. Voor hen zijn plaatsen met inkomensgerelateerd tarief (IKT) daarom meer van belang. In Gent zijn 83% van de beschikbare plaatsen IKT, een 'sociale dekkingsgraad' op van 42%. De toename van het aantal plaatsen in Gent heeft zich vooral vertaald in een toename van het aantal IKT-plaatsen: in 2009 waren 67% van de plaatsen inkomensgerelateerd. Figuur 2 toont hoe het aandeel IKT plaatsen verdeeld is over de wijken. Het verband is onbestaande ($r = -0.02$). In 2009 was het verband nog zwak positief ($r = 0.09$). Dat wil zeggen dat er vandaag zowel in rijke als in arme wijken veel of weinig IKT plaatsen beschikbaar kunnen zijn.

FIGUUR 2 Verband tussen sociale dekkingsgraad en fiscaal inkomen van de wijk

Stad Gent zet sterk in op de organisatie van eigen voorschoolse opvang. In 2018 zijn 27% van de beschikbare plaatsen uitgebaat of voorzien door Stad Gent. De dekkingsgraad stedelijke opvang bedraagt 14%, in 2009 was dit nog 10%. Belangrijk is dat de stad aan deze plaatsen niet alleen bijzondere voorwaarden voor de toegang van kwetsbare gezinnen kan opleggen, maar ook de locatie van deze plaatsen kan sturen. Figuur 3 toont de verdeling van de plaatsen voorzien door Stad Gent over de Gentse wijken. De beschikbaarheid van de stedelijke opvangplaatsen hangt sterk negatief samen met het mediane fiscale inkomen van de wijk. Dat wil zeggen dat het aandeel van deze plaatsen veel groter is in de armste wijken dan in de rijkste wijken. Stad Gent als organisator van kinderopvang is dus vooral aanwezig daar waar de sociale noden het grootst zijn.

FIGUUR 3 Verband tussen dekingsgraad stedelijke opvang en fiscaal inkomen van de wijk

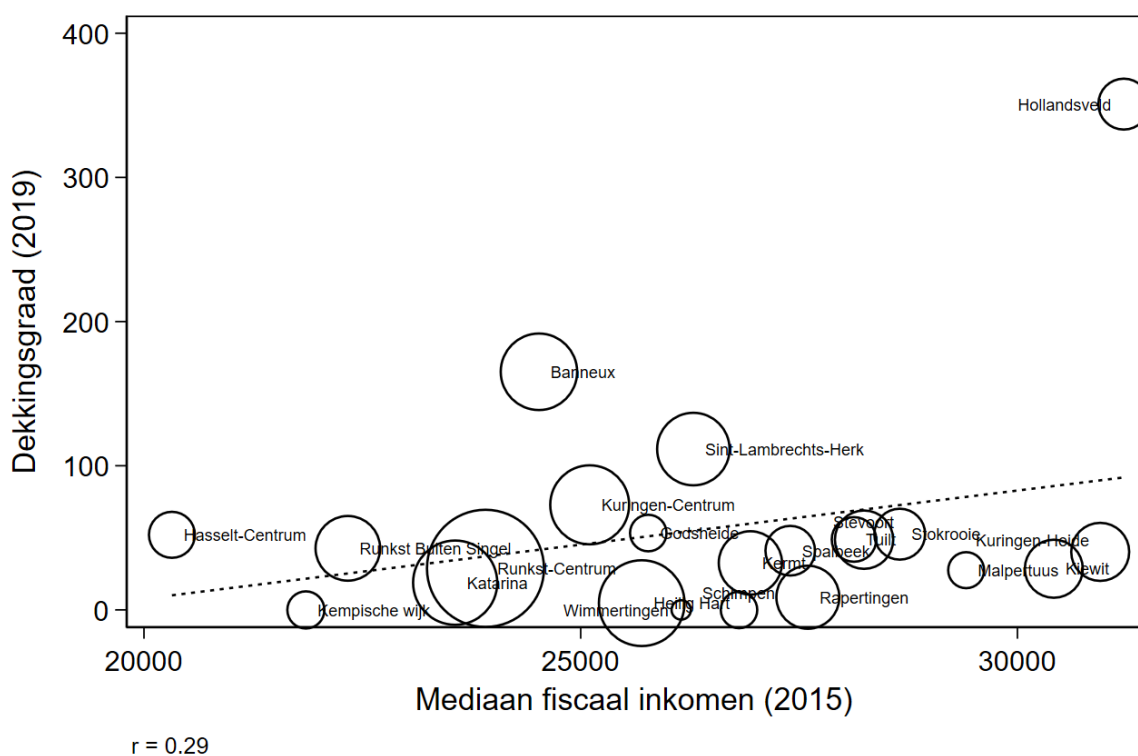
Ondanks de inplanting van de stedelijke opvang in armere wijken is het aandeel beschikbare plaatsen daar gemiddeld gesproken nog steeds lager. Zonder de stedelijke plaatsen mee te rekenen is het aandeel IKT plaatsen ongelijk verdeeld ($r = 0.31$): er zijn meer private IKT plaatsen in rijkere wijken. Dat is nauwelijks veranderd sinds 2009, toen het verband ongeveer even sterk was ($r = 0.34$). Het is dus voornamelijk de groei en de inplanting van de stedelijke plaatsen die er voor hebben gezorgd dat er geen verband meer is tussen de fiscale inkomens van de wijk en de beschikbaarheid van voorschoolse kinderopvang met inkomensgerelateerde tarieven.

Hasselt

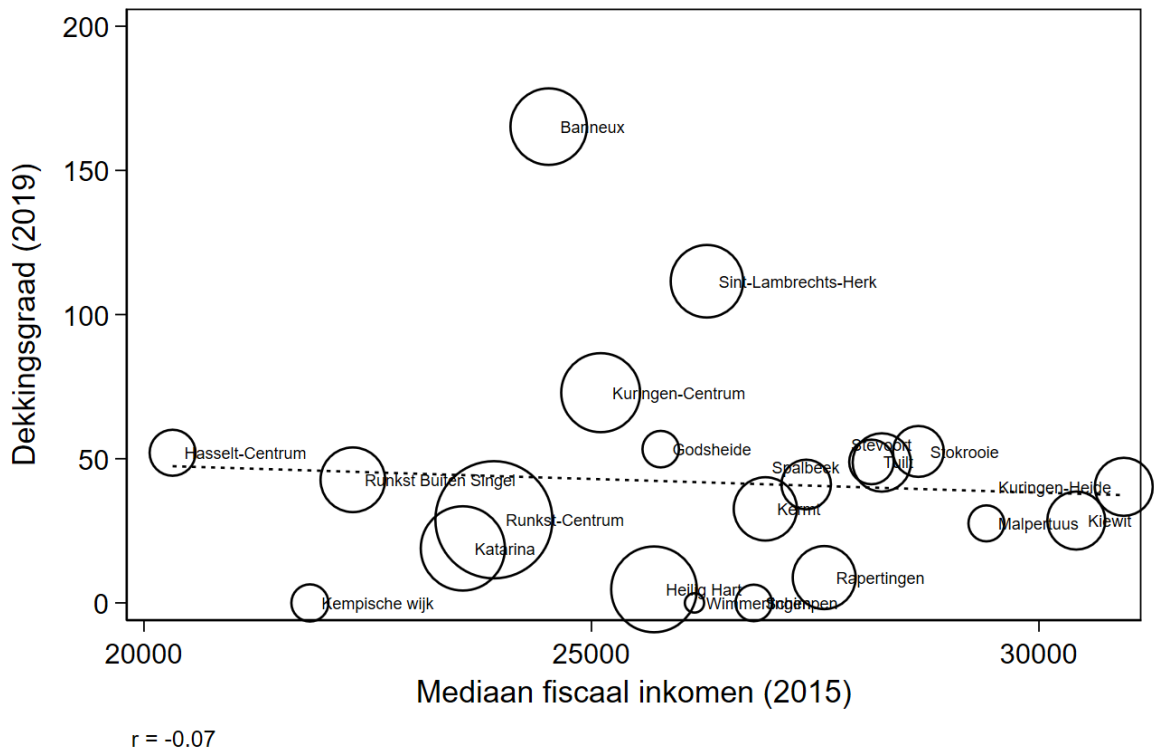
In Hasselt zijn er 56 plaatsen in de voorschoolse opvang per 100 kinderen. In vergelijking met de andere centrumsteden scoort Hasselt daarmee bovengemiddeld. De sociale dekking (aantal plaatsen met inkomensgerelateerd tarief per 100 kinderen 0-2) bedraagt 40%. Hasselt organiseert zelf geen voorschoolse kinderopvang.

Figuur 1 toont het verband tussen de dekking en het fiscaal inkomen van de wijk. Dat verband is positief en matig sterk ($r = 0.29$). Dat betekent dat de dekkingen hoger worden naarmate de wijk rijker is. Dit verband wordt echter sterk gedreven door de wijk Hollandsveld, de wijk met het hoogste fiscale inkomen en een bijzonder hoge dekking. Zonder outlier Hollandsveld verdwijnt het verband ($r = -0.07$). Figuur 2 toont een grote spreiding van de dekkingen, gaande van geen beschikbare kinderopvang in Kempische Wijk tot een dekking van 165% in Banneux.

FIGUUR 1. Verband tussen dekking en het fiscaal inkomen van de wijk

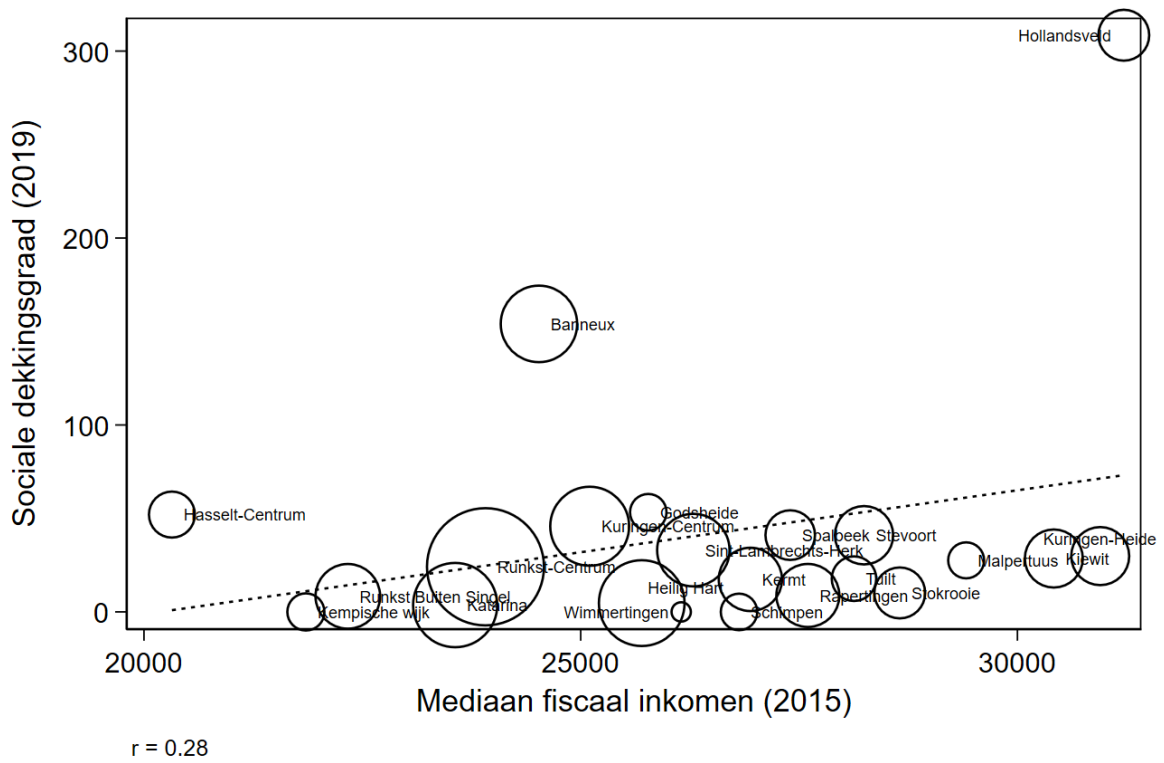

FIGUUR 2. Verband tussen dekingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk (zonder Hollandsveld)

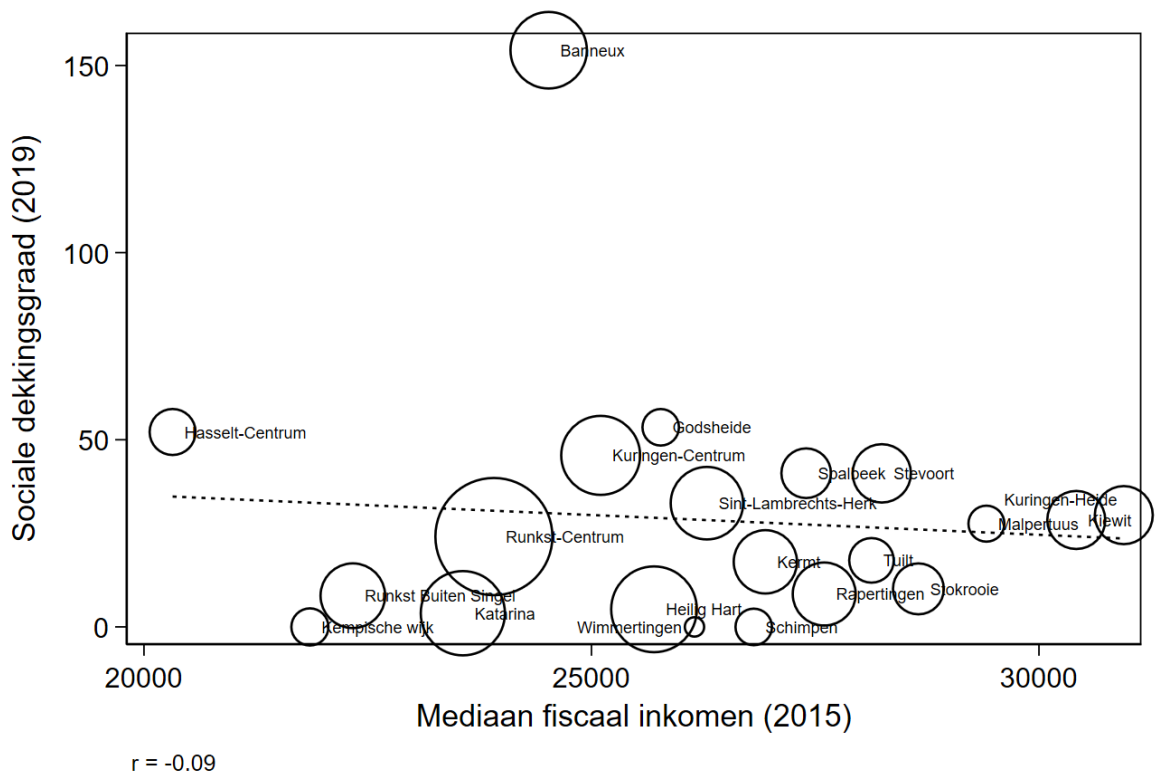

Figuur 3 toont de verdeling van de opvangplaatsen met inkomensgerelateerd tarief. Het beeld is gelijkaardig. Met Hollandsveld is het verband positief en matig sterk ($r = 0.28$), zonder Hollandsveld wordt het verband licht negatief ($r = -0.09$; figuur 4).

FIGUUR 3. Verband tussen sociale dekingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk

FIGUUR 4. Verband tussen sociale dekingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk (zonder Hollandsveld)

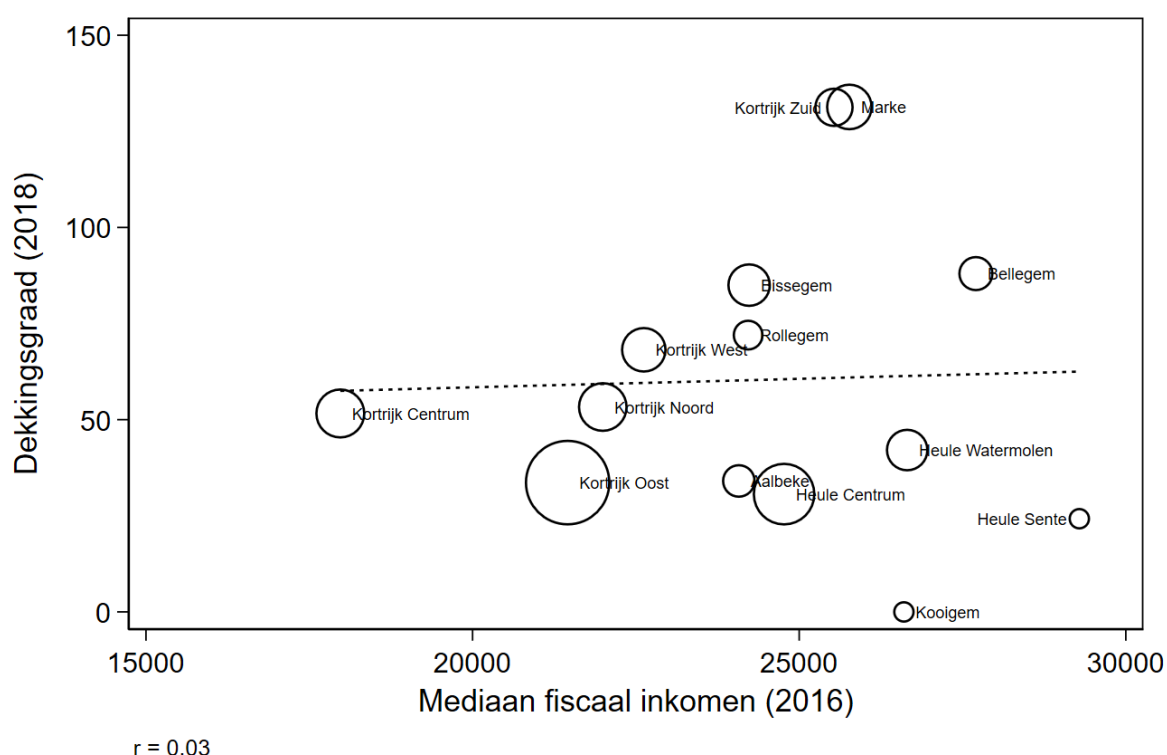

Kortrijk

In 2018 bedraagt de dekkingsgraad van de voorschoolse kinderopvang 57% in Kortrijk: er zijn 57 plaatsen per 100 kinderen. Dat is hoog in vergelijking met de andere centrumsteden. 78% van de plaatsen zijn inkomensgerelateerd, dat betekent dat de sociale dekkingsgraad 44% bedraagt: er zijn 44 plaatsen per 100 kinderen in de inkomensgerelateerde opvang. De stad / OCMW organiseert zelf ook voorschoolse kinderopvang: de stedelijke dekkingsgraad bedraagt 9%.

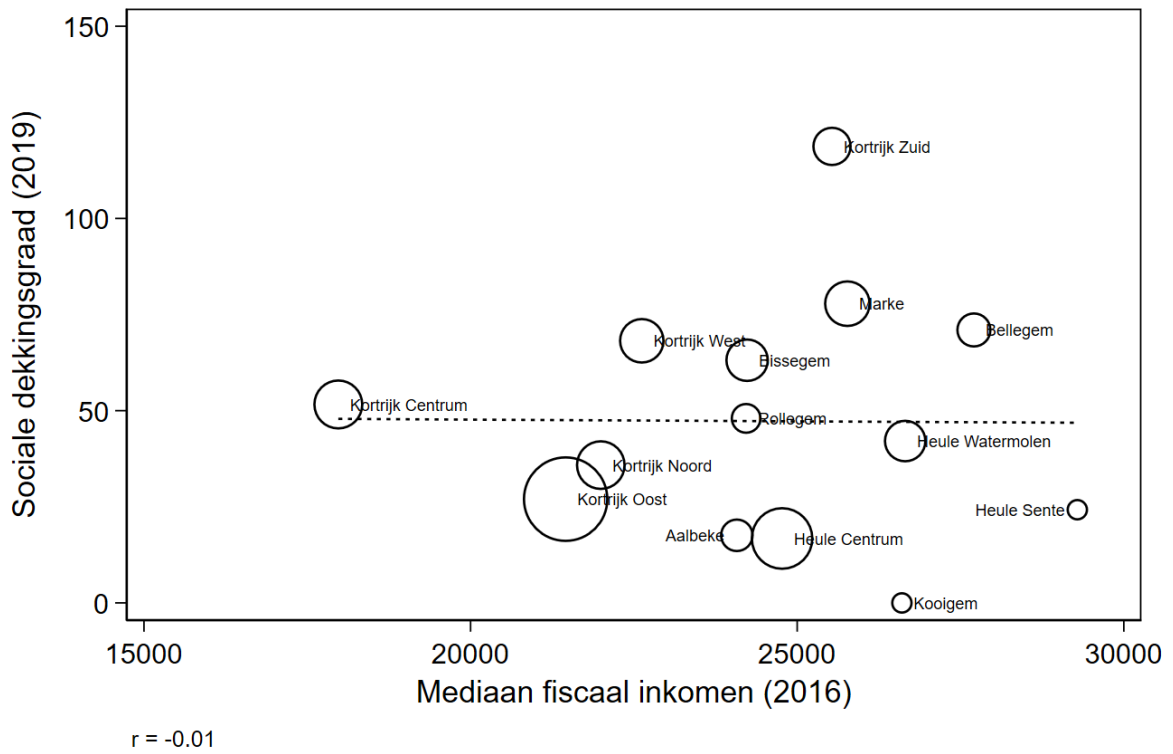
Figuur 1 toont het verband tussen de dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk. Er is geen verband tussen beide ($r = 0.03$). Het is vooral in de rijke wijken dat de spreiding groot is, met hoge dekkingsgraden in Marke en Kortrijk Zuid en lage dekkingsgraden in Heule Sente en, vooral, Kooigem.

FIGUUR 1. Verband tussen dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk

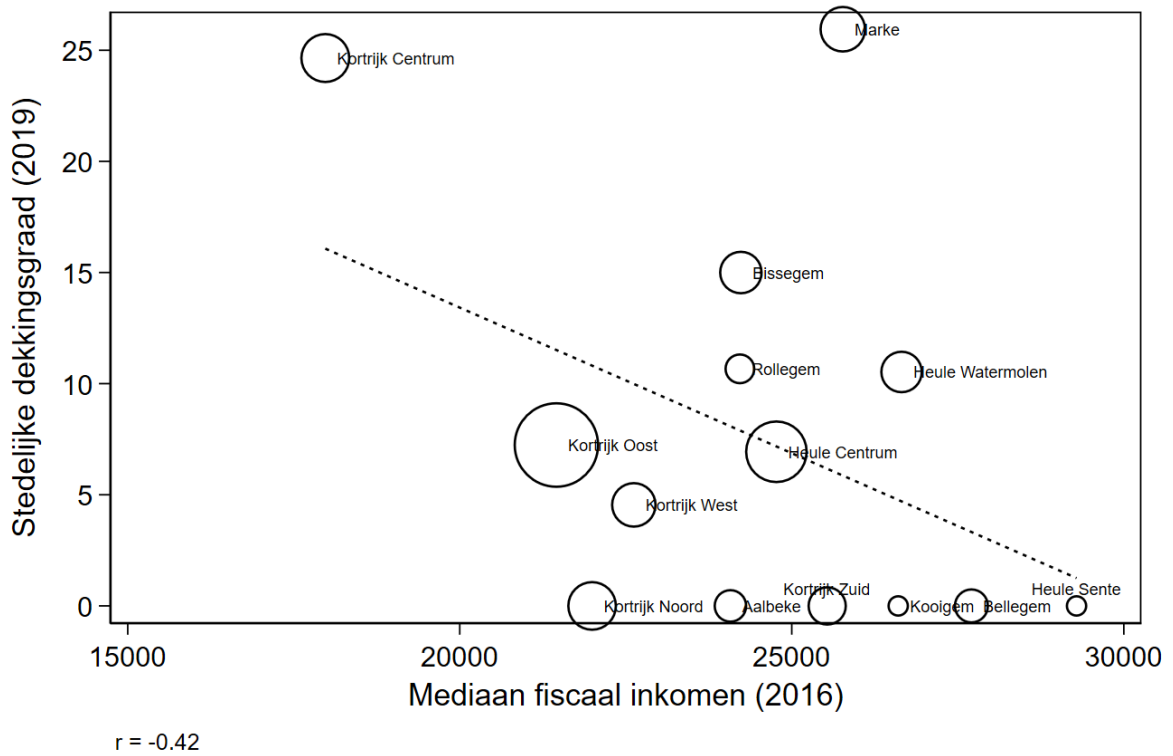

Figuur 2 toont het verband tussen de sociale dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijken. Er is opnieuw geen verband ($r = 0.01$), en opnieuw is er een grote spreiding te zien. In Kortrijk Zuid zijn er veel inkomensgerelateerde plaatsen, in Heule Sente zeer weinig. De stad / OCMW organiseert echter zelf ook kinderopvang. Figuur 3 toont hoe die opvangplaatsen verspreid zijn naar het inkomen van de wijk. Het verband is sterk negatief ($r = -0.42$). Dat wil zeggen dat de stedelijke plaatsen voornamelijk in de wijken met een lager fiscaal inkomen zijn geconcentreerd. Dat wil tevens ook zeggen dat de inkomensgerelateerde plaatsen die privaat worden uitgebaat zeer ongelijk verdeeld zijn en sterk geconcentreerd zijn in de wijken met de hoogste fiscale inkomens.

FIGUUR 2. Verband tussen sociale dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk

FIGUUR 3. Verband tussen stedelijke dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk

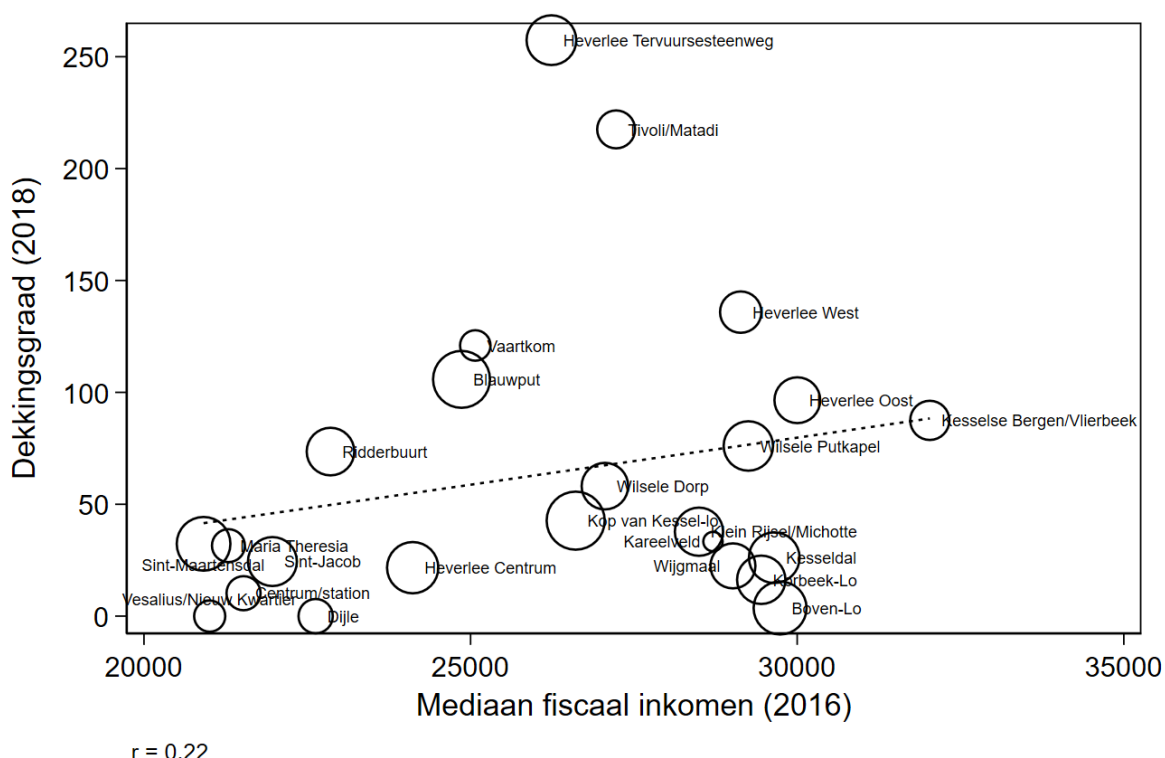

Leuven

Leuven kent samen met Roeselare de hoogste dekking van alle centrumsteden maar het verloop over de tijd heen vertoont een U-vormig patroon met een daling van 57,4% in 2007 tot 21,1% in 2011 om daarna weer te stijgen tot 60,5% in 2016 en 64% in 2018. 91% van de beschikbare plaatsen zijn inkomensgerelateerd (IKT), wat zich vertaalt in een sociale dekking van 59%. Stad Leuven organiseert zelf ook voorschouwe opvang via 'Zorg Leuven'. Niet alleen kan de stad aan deze plaatsen bijkomende voorwaarden opleggen met betrekking tot de voorrangregels voor kwetsbare gezinnen, ze kan ook de locatie van deze voorzieningen beïnvloeden. In Leuven worden 23% van de beschikbare plaatsen georganiseerd door Zorg Leuven of een stedelijke dekking van 15%.

De analyse op wijkniveau toont een positief verband tussen het fiscale inkomen van de wijk en de dekking (r = 0.22). Dit beeld wordt echter vertekend omdat de KU Leuven heel wat plaatsen voorziet in de wijken Heverlee West en Heverlee Tervuursesteenweg. Hoewel deze plaatsen openstaan voor iedereen, worden er voorrangregels gehanteerd voor kinderen van studenten en personeelsleden. Het argument van de geografische nabijheid gaat hier dus niet helemaal op. Wanneer we het verband bekijken zonder rekening te houden met de plaatsen KU Leuven wordt het verband tussen het inkomen van de wijk en de dekking inderdaad iets zwakker (r = 0.19). Het positieve verband verdwijnt echter niet: de dekking is hoger in wijken met een hoger fiscaal inkomen.

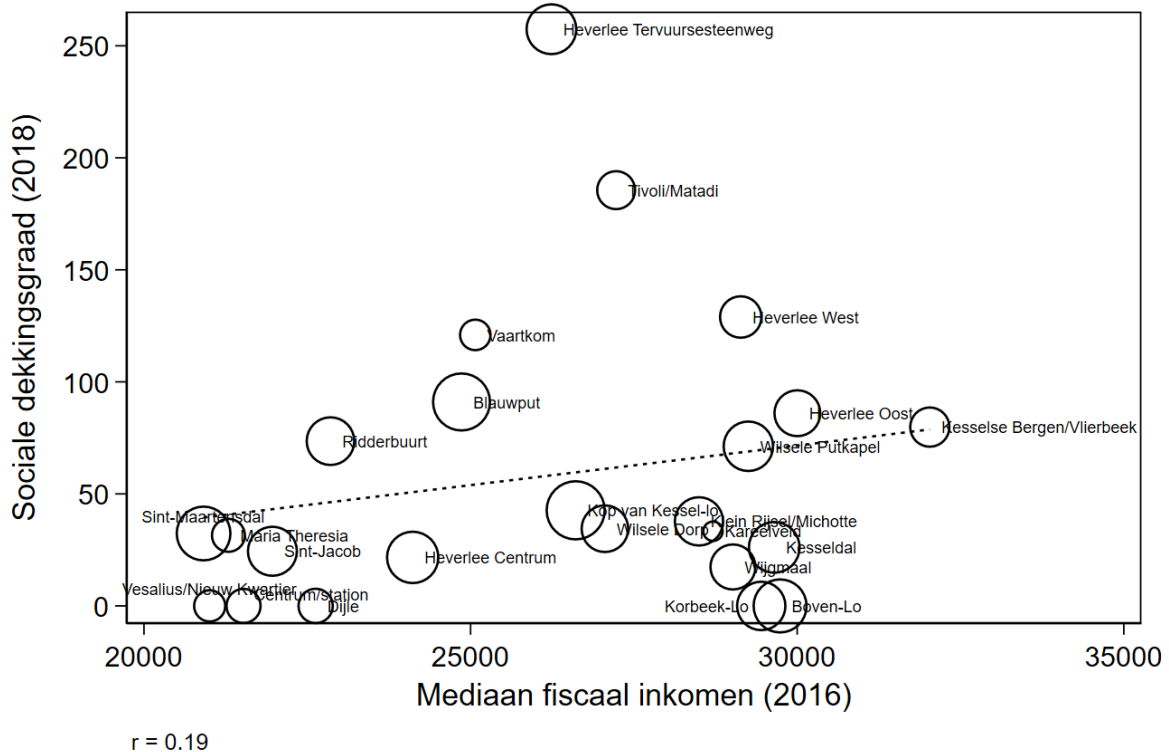
FIGUUR 1 Verband tussen dekking en het fiscaal inkomen van de wijk

Voor kwetsbare gezinnen is niet alleen de nabijheid van de beschikbare plaatsen van tel, maar ook de betaalbaarheid. Om die reden zijn voornamelijk de IKT plaatsen voor hen relevant. Figuur 2 toont het

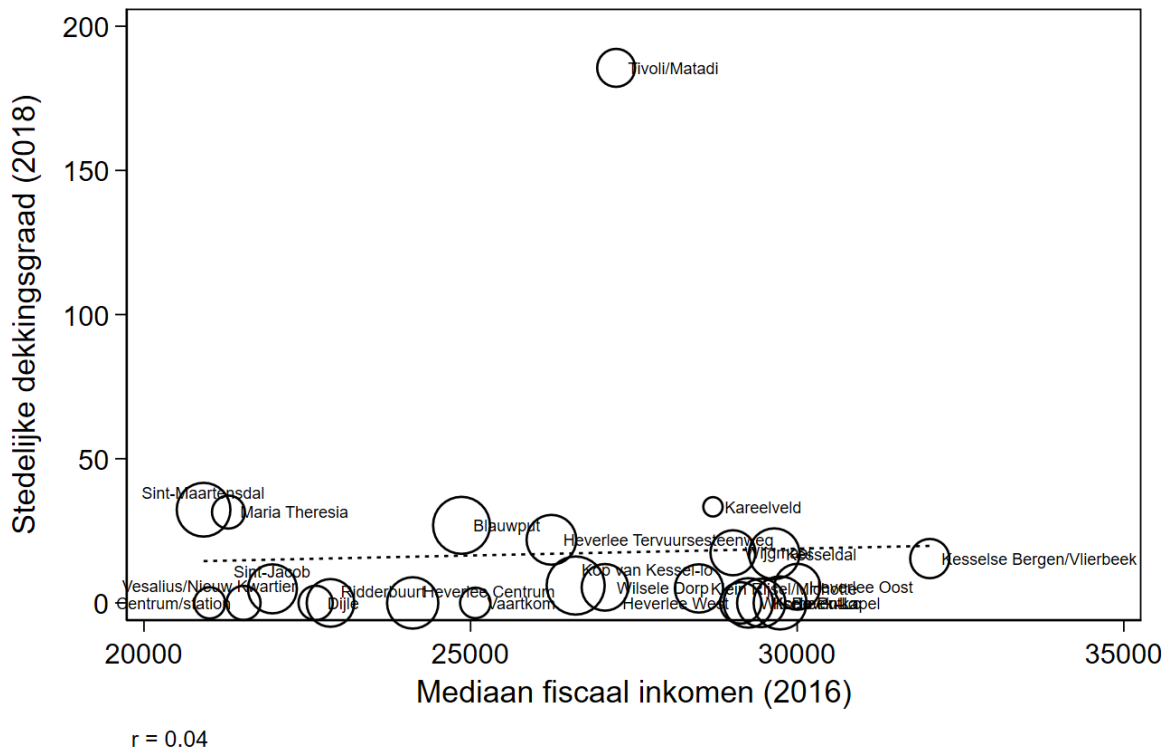
verband tussen de sociale dekkingsgraad, i.e. het aantal IKT plaatsen per 100 kinderen, en het fiscaal inkomen van de wijk. Het verband is opnieuw positief ($r = 0.19$): er zijn meer inkomensgerelateerde plaatsen per 100 kinderen beschikbaar in de rijkere wijken. Als we de sociale dekkingsgraad berekenen zonder plaatsen van de KU Leuven wordt het verband iets zwakker maar blijft het positief ($r = 0.16$). Ook de grote sociale dekkingsgraad van de wijk Tivoli/Matadi zorgt niet voor een vertekening van dit patroon. Ook zonder deze wijk blijft het verband gelijk ($r = 0.15$).

FIGUUR 2 Verband tussen sociale dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk

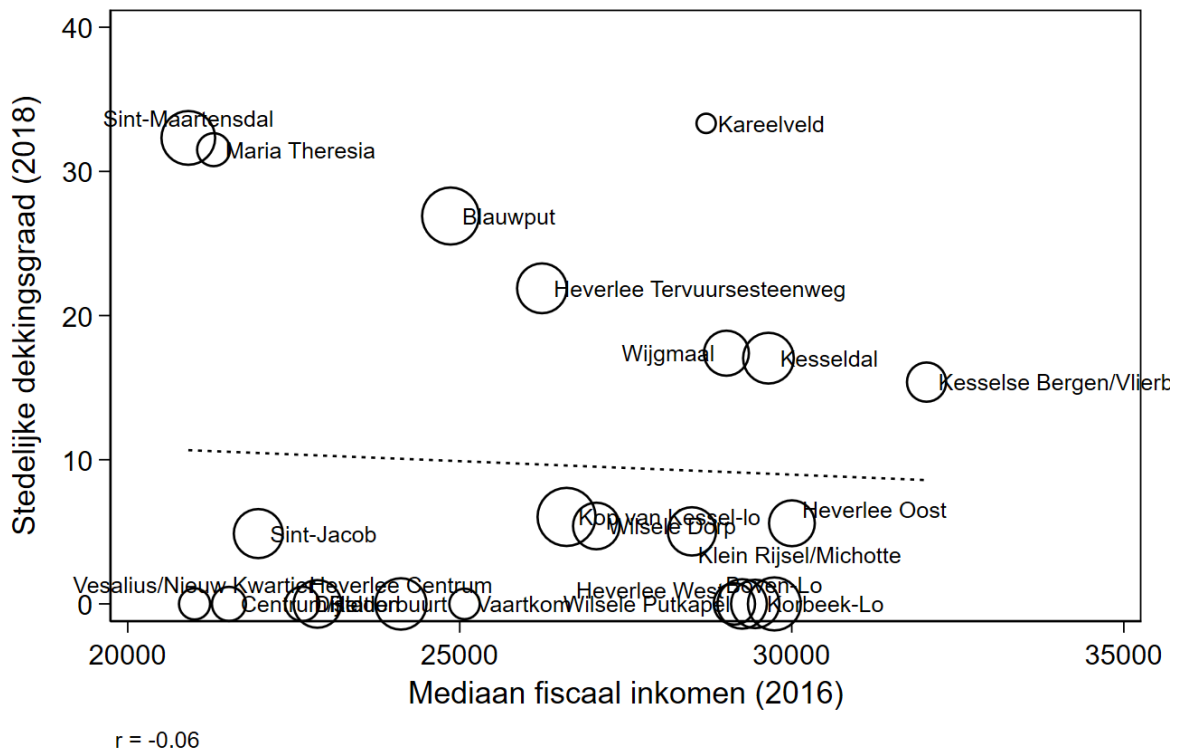

Figuur 3 toont de verdeling van de stedelijke plaatsen naar het inkomen van de wijk. Er is nu geen verband meer tussen de stedelijke dekkingsgraad en het inkomen van de wijk ($r = 0.04$). De figuur toont echter dat het verband sterk beïnvloed wordt door de wijk Tivoli/Matadi waar een kinderdagverblijf gevestigd is van Zorg Leuven met 180 vergunde plaatsen, bijna het dubbele van het aantal kinderen tussen 0 en 2 dat woont in de wijk. Wanneer we de oefening herhalen zonder Tivoli/Matadi (Figuur 4), dan zien we dat het verband negatief maar nog steeds erg zwak is ($r = -0.06$). Er is dus geen betekenisvol verband tussen het inkomen van de wijk en de stedelijke dekkingsgraad. De stedelijke opvangplaatsen kunnen zowel in rijke als in arme wijken gelokaliseerd zijn.

FIGUUR 3 Verband tussen stedelijke dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk

FIGUUR 4 Verband tussen stedelijke dekkingsgraad en inkomen van de wijk (zonder Tivoli/Matadi)

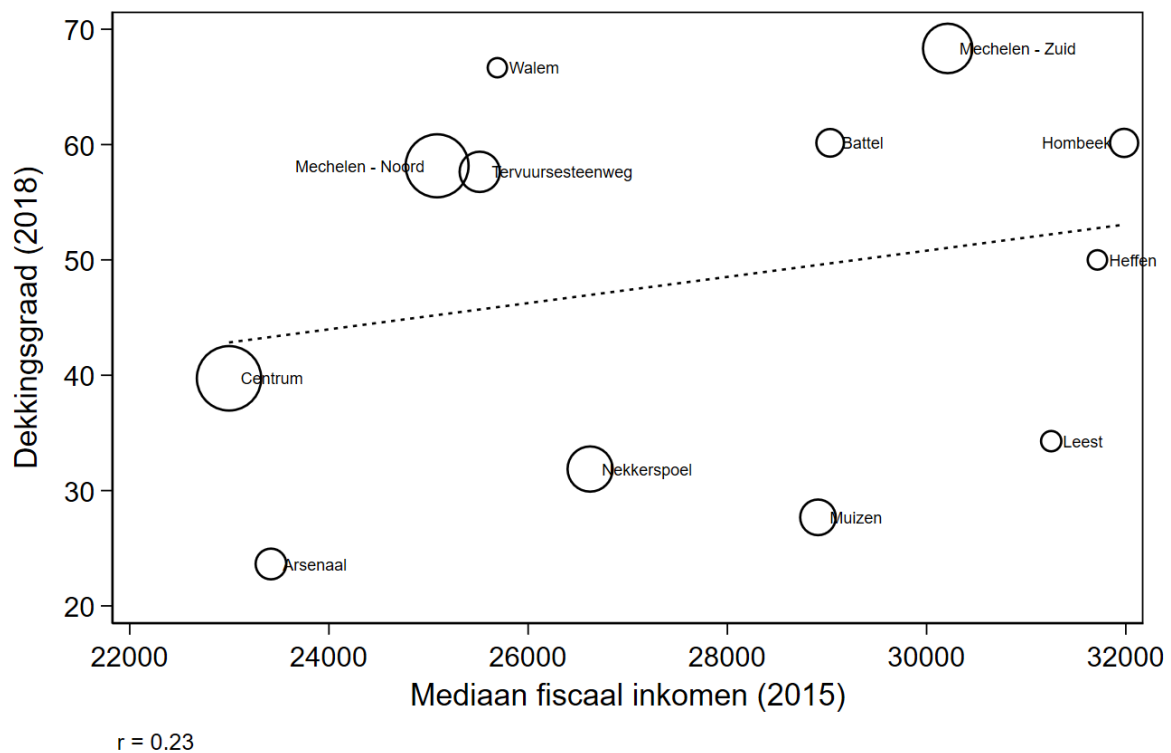

Mechelen

Mechelen kent een dekkingsgraad van de voorschoolse opvang van 49% in 2017. Dat is een stuk hoger dan de cijfers van de Stadsmonitor (43% in 2016). De dekkingsgraad is stelselmatig toegenomen van 30% in 2007. In Mechelen zijn 65% van de plaatsen inkomensgerelateerd (IKT), wat zich vertaalt in een sociale dekkingsgraad van 32%. Dat is laag in vergelijking met de andere centrumsteden. Mechelen heeft (geen) stedelijke plaatsen (meer).

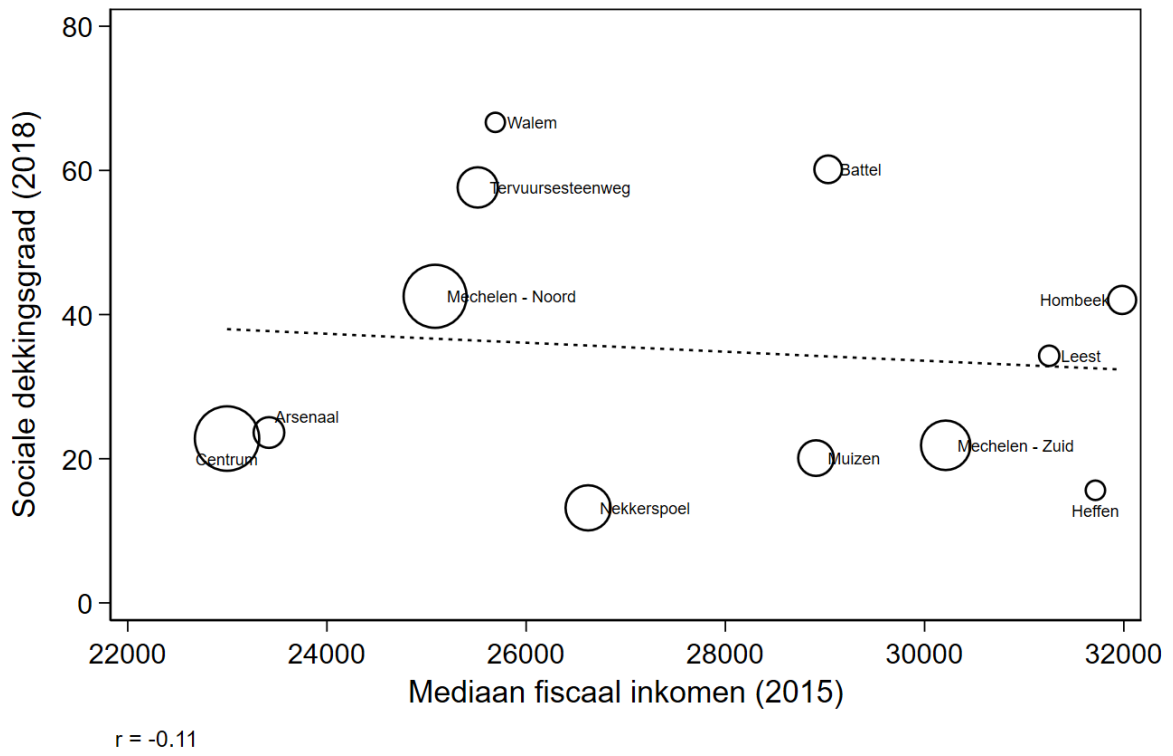
Figuur 1 toont de verdeling van de voorschoolse kinderopvang naar fiscaal inkomen van de wijk. Het verband is positief en matig sterk ($r = 0.23$). Er zijn meer plaatsen in de voorschoolse kinderopvang in de rijkere wijken, maar de spreiding is groot. De dekkingsgraad is hoog in de armere wijk met veel jonge kinderen Mechelen-Noord, terwijl de dekkingsgraad in de kleinere wijk Arsenaal bijzonder laag is. Een even grote discrepantie zien we in de wijken met de hogere inkomens, bijvoorbeeld een lage dekkingsgraad in Muizen en een zeer hoge dekkingsgraad in Mechelen-Zuid.

FIGUUR 1. Verband tussen dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk

Figuur 2 toont het verband tussen het fiscale inkomen van de wijk en de sociale dekkingsgraad. Dat verband is zwak maar negatief ($r = -0.11$). De verdeling van de plaatsen met inkomensgerelateerd tarief is dus licht in het voordeel van de armere wijken. Maar ook hier is de spreiding weer groot. In de armste wijken Arsenaal en Centrum is de dekkingsgraad IKT bijvoorbeeld zeer laag.

FIGUUR 2. Verband tussen sociale dekingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk

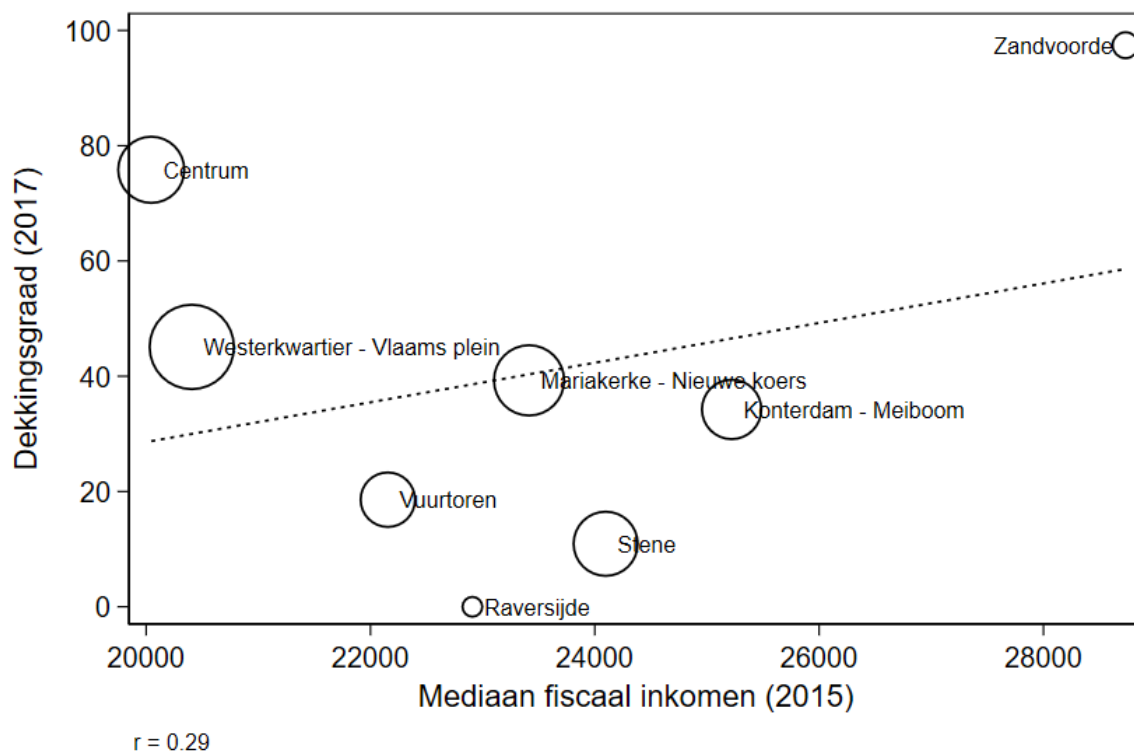

Oostende

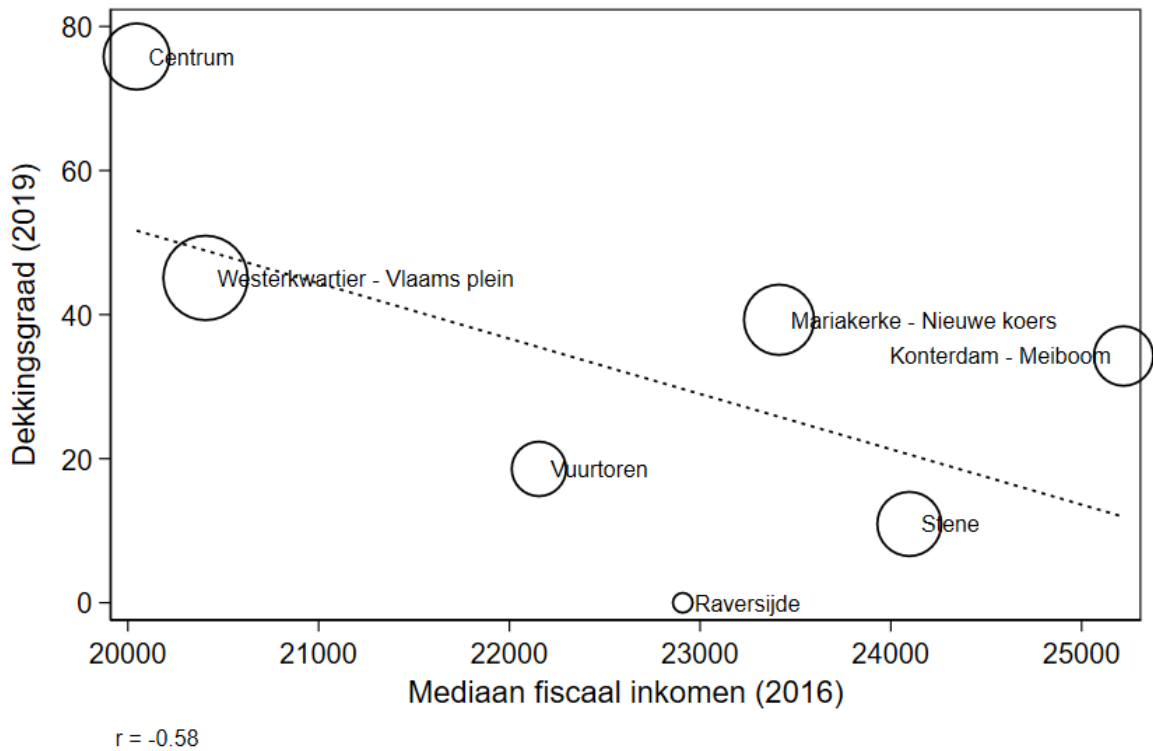
Oostende heeft een dekkingsgraad van 40% in 2018: er zijn 40 plaatsen per 100 kinderen in de voorschoolse kinderopvang. Dit is een duidelijke stijging van 27% in 2007 over 35% in 2016. In 2018 zijn 91% van de beschikbare plaatsen voorschoolse kinderopvang inkomensgerelateerd, een dekkingsgraad IKT van 37%. De stad voorziet zelf een groot aantal plaatsen via diensten onthaalouders en via het uitbaten van kinderdagverblijven. Het stedelijke aanbod bedraagt 49% van het totale aanbod, of een dekkingsgraad van 20%.

Figuur 1 toont dat de dekkingsgraad ongelijk verdeeld is naar inkomen van de wijk. Het verband tussen het mediaan fiscaal inkomen van de wijk en de dekkingsgraad is positief ($r = 0.29$): hoe rijker de wijk, hoe hoger de dekkingsgraad. Het negatieve verband wordt echter volledig gedreven door de wijk Zandvoorde, met een hoog fiscaal inkomen, een klein aantal 0-2 jarigen (2% van het totale aantal) en een bijna volledige dekkingsgraad. Zonder Zandvoorde is het verband sterk negatief ($r = -0.58$), zie Figuur 2. In de armste wijken met het hoogste aandeel 0-2 jarigen is de dekkingsgraad ook het hoogst. In wat volgt laten we Zandvoorde buiten beschouwing.

FIGUUR 1. Verband tussen dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk

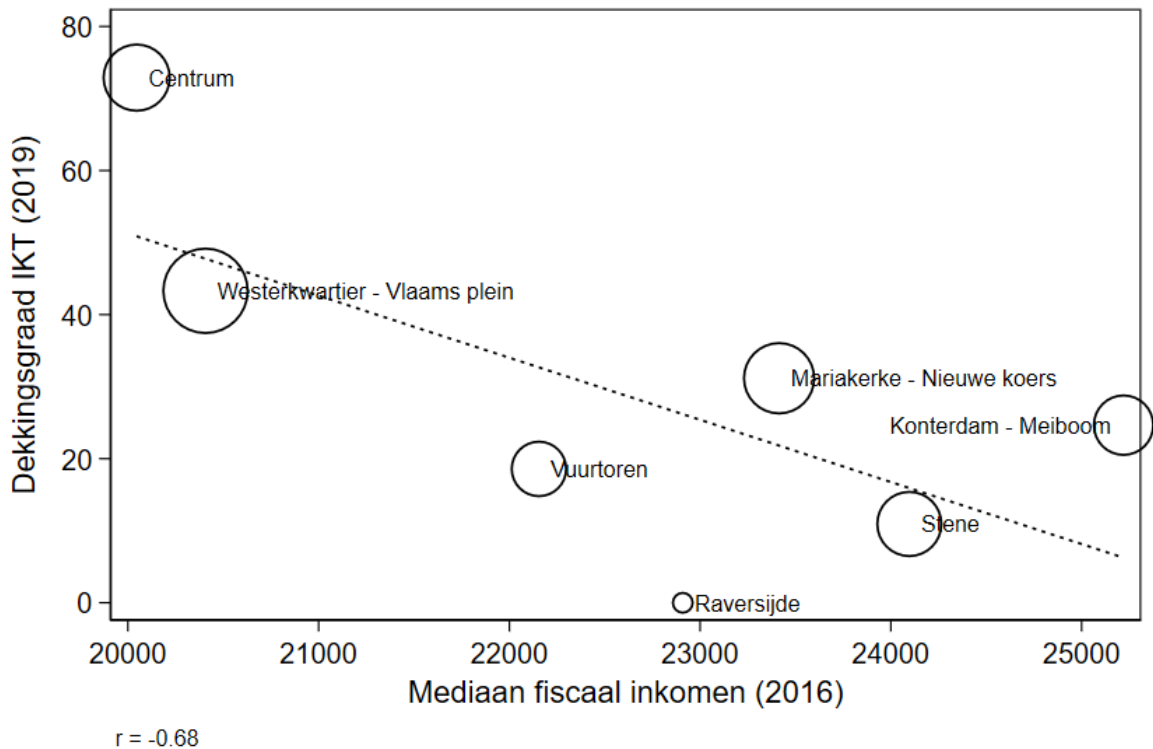

FIGUUR 2. Verband tussen dekingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk (zonder Zandvoorde)

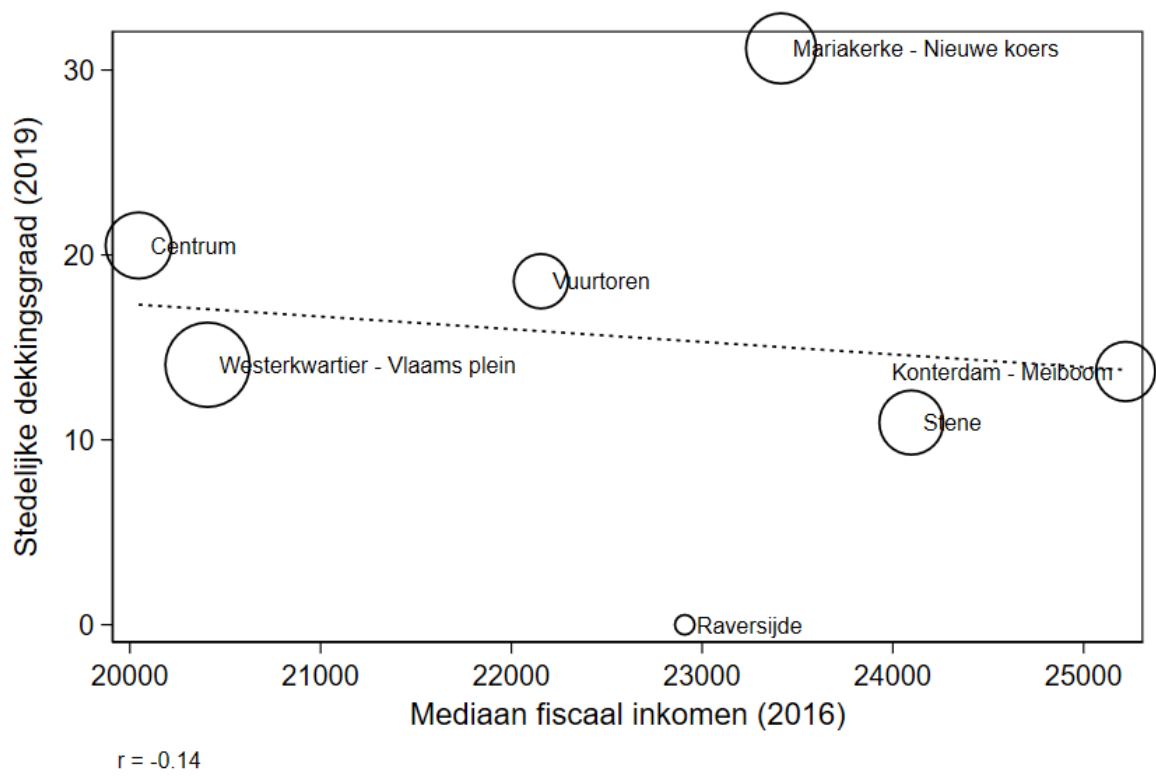
Voor kwetsbare kinderen zijn vooral de inkomensgerelateerde plaatsen relevant. Figuur 3 toont het verband tussen de sociale dekingsgraad en het fiscale inkomen van de wijk (zonder Zandvoorde). Het verband is sterk negatief ($r = -0.68$): hoe armer de wijk, hoe hoger de dekingsgraad voor inkomensgerelateerde plaatsen in de voorschoolse kinderopvang. De betaalbare plaatsen in de kinderopvang zijn vooral geconcentreerd in de armste wijken.

FIGUUR 3. Verband tussen sociale dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk (zonder Zandvoorde)

Het stedelijke aanbod in Oostende is groot. Stedelijk aanbod is bijzonder relevant voor kwetsbare kinderen omdat de stad bijkomende voorwaarden kan opleggen wat voorrangsgroepen en tarifiering betreft, en omdat ze ook de locatie van de stedelijke plaatsen kan beïnvloeden. Dat laatste moet in Oostende een beetje genuanceerd worden, omdat 44% van de stedelijke plaatsen voorzien wordt door onthaalouders die aangesloten zijn bij Gezinsopvang Oostende. Het is uiteraard niet eenvoudig om de locatie van de onthaalouders te sturen. Wel streeft de stad naar een minimum van 30% voorrangsgroepen. Figuur 4 toont het verband tussen de stedelijke dekkingsgraad en het fiscale inkomen van de wijk. Het verband is negatief, maar zwak ($r = -0.14$). Dat komt onder meer door de aanwezigheid van een groot stedelijk kinderdagverblijf in de wijk Mariakerke- Nieuwe koers. De stedelijke plaatsen zijn dus gelijkverdeelde over rijkere en armere wijken dan de niet-stedelijke plaatsen.

FIGUUR 4. Verband tussen stedelijke dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk (zonder Zandvoorde)

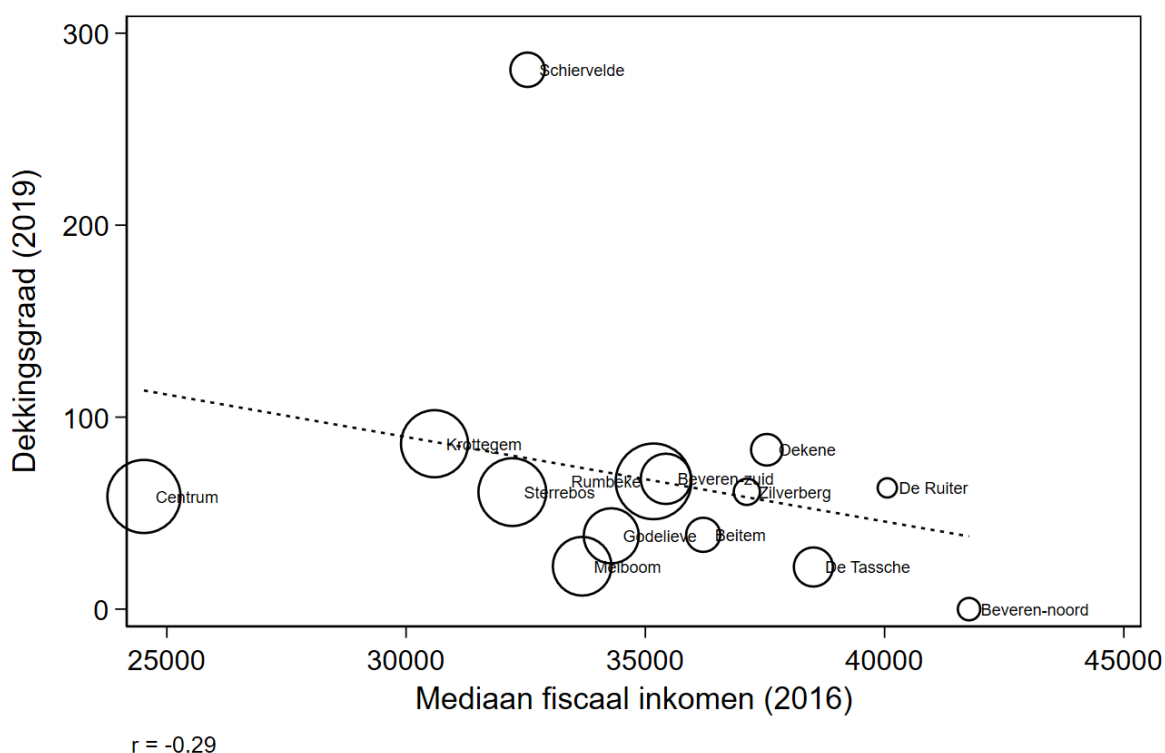

Roeselare

In Roeselare is er in 2019 plaats voor 64 van de 100 jonge kinderen in de voorschoolse kinderopvang, samen met Leuven de hoogste dekking van alle centrumsteden. 81% van deze plaatsen zijn inkomensgerelateerd, dat betekent een sociale dekking van 52%. Roeselare organiseert ook zelf voorschoolse kinderopvang via het Zorgbedrijf Roeselare. De stedelijke dekking bedraagt 21%.

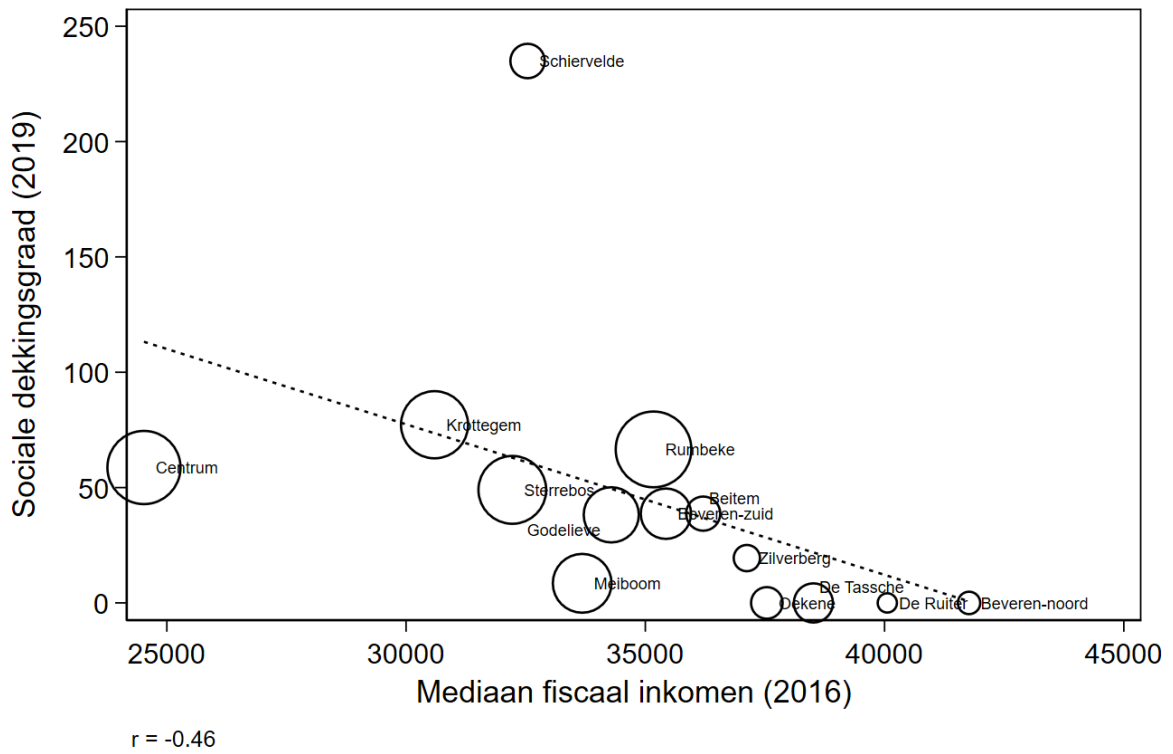
Figuur 1 toont het verband tussen de dekking van de kinderopvang en het fiscaal inkomen van de wijk. Het verband is matig sterk en negatief ($r = -0.29$). Dat betekent dat de dekkingen over het algemeen wat hoger zijn in de wijken met een lager fiscaal inkomen. De dekking is bijzonder hoog in Schiervelde, een wijk met een gemiddeld fiscaal inkomen. Zonder deze wijk zou het verband echter nog sterker negatief worden ($r = -0.37$).

FIGUUR 1. Verband tussen dekking van de kinderopvang en fiscaal inkomen van de wijk

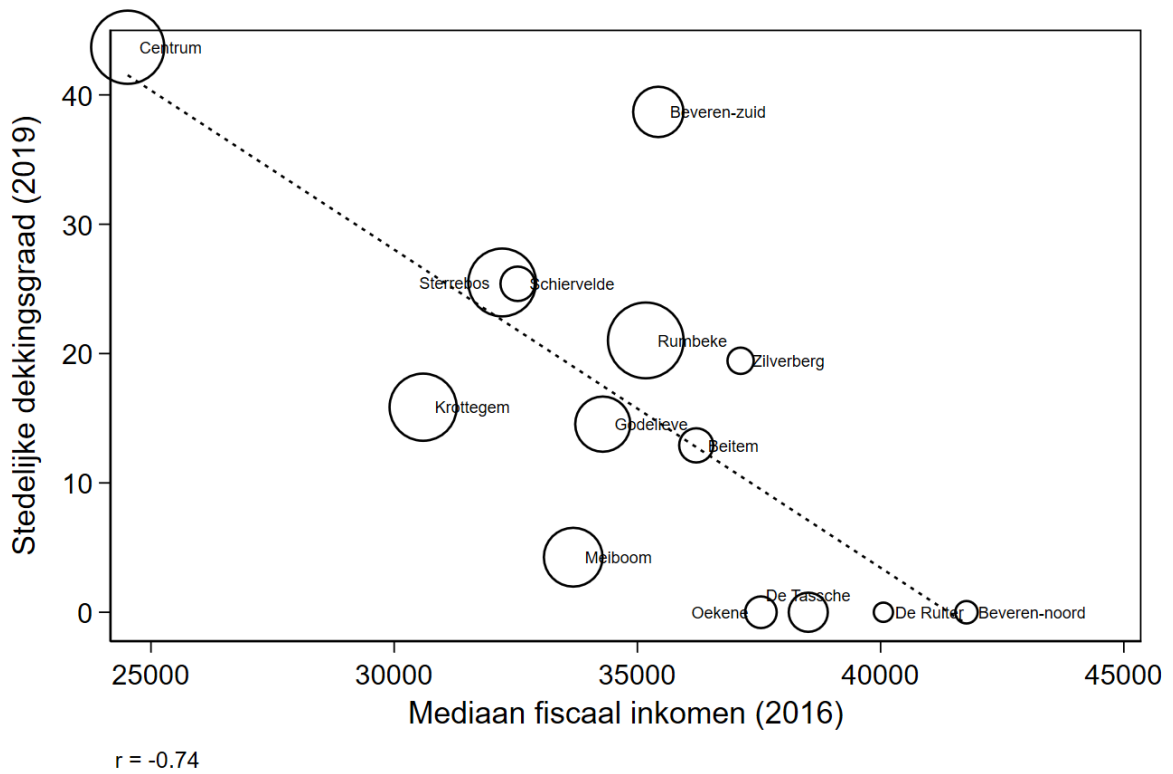

Figuur 2 toont het verband tussen de sociale dekking van de kinderopvang en het fiscaal inkomen van de wijk. Het zijn vooral deze inkomensgerelateerde plaatsen die voldoende beschikbaar moeten zijn in de wijken met een hogere concentratie van gezinnen met lagere fiscale inkomens. Dat is in Roeselare zeker het geval. Het verband is sterk negatief ($r = -0.46$). De hoogste sociale dekkingen vinden we in de armste wijken Centrum en Krottegem. Zonder outlier Schiervelde zou het verband, opnieuw, nog sterker worden ($r = -0.74$). Figuur 3 tenslotte toont de verdeling van de plaatsen in de stedelijke kinderopvang. Het verband is bijzonder sterk en negatief ($r = -0.74$). De stedelijke plaatsen zijn zeer sterk geconcentreerd in de wijken waar de inkomens het laagst zijn.

FIGUUR 2. Verband tussen sociale dekkingsgraad en fiscaal inkomen van de wijk

FIGUUR 3. Verband tussen stedelijke dekkingsgraad en fiscaal inkomen van de wijk

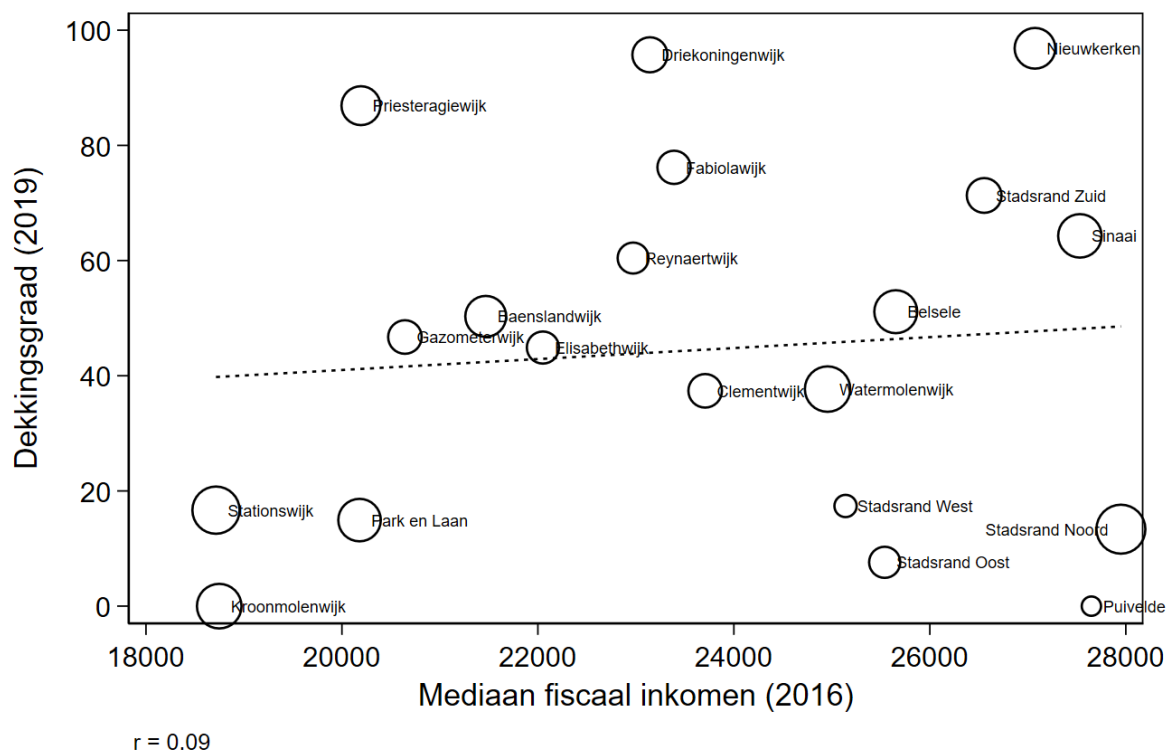

Sint-Niklaas

Sint-Niklaas kent een dekkingsgraad van 44%. Deze cijfers verschillen wel danig van de cijfers die gepubliceerd worden in de Stadsmonitor waar een dekkingsgraad van 38% wordt vermeld. Van de beschikbare plaatsen in de voorschoolse opvang is 76% inkomensgerelateerd, dat levert een sociale dekkingsgraad van 34%. Daarmee scoort de stad relatief slecht in vergelijking met andere centrumsteden. De stad voorziet zelf 15% van de plaatsen (een dekkingsgraad van 7%) die geconcentreerd zijn in 3 wijken.

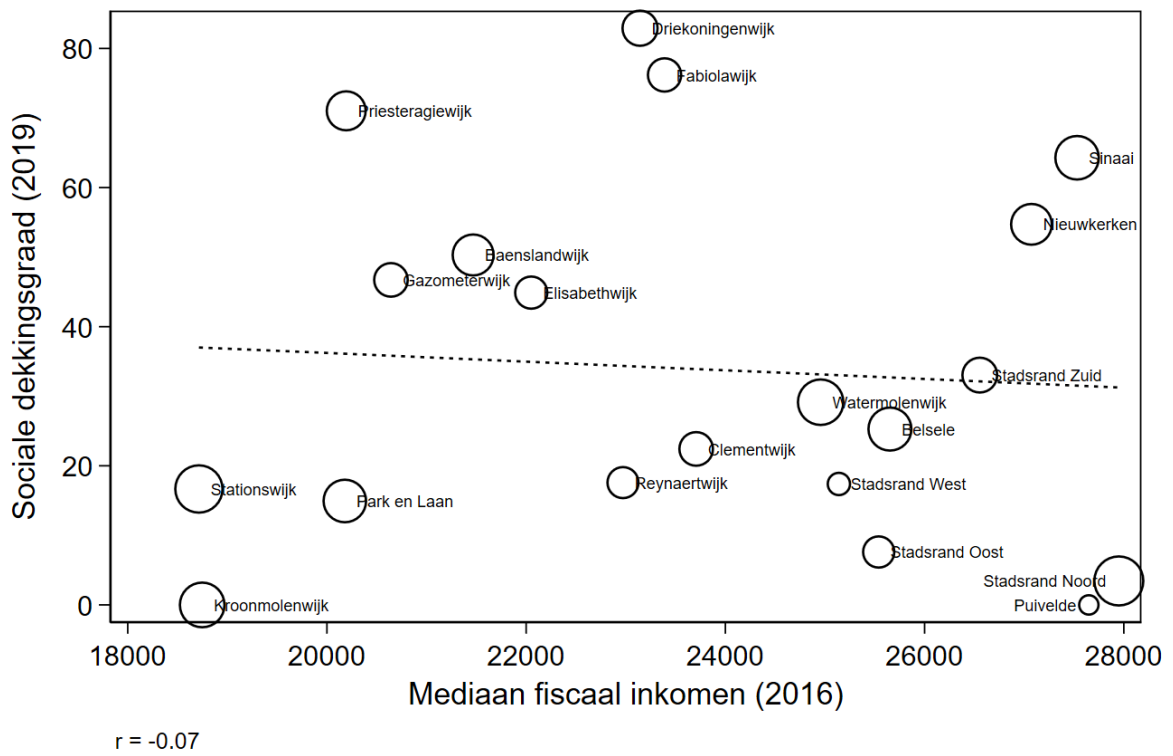
Figuur 1 toont het verband tussen de dekkingsgraad en het mediane fiscale inkomen van de wijk. Het verband is positief maar zeer zwak ($r = 0.09$). Er is geen duidelijk verband tussen het inkomen van de wijk en de beschikbaarheid van de voorschoolse kinderopvang. De dekkingsgraad kan zowel zeer hoog (Priesteragiewijk) of zeer laag zijn (Kroonmolenwijk, Stationswijk) in de armere wijken. Hetzelfde geldt voor de rijkere wijken. Er is ook geen correlatie tussen het aantal 0-2 jarigen in de wijk en de dekkingsgraad.

FIGUUR 1. Verband tussen dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk

Figuur 2 toont het verband tussen de sociale dekkingsgraad en het mediane fiscale inkomen van de wijk. Het verband is nu negatief maar opnieuw zeer zwak ($r = -0.07$). Het is opvallend dat de plaatsen van de stad (15% van het aanbod) geconcentreerd zijn in drie wijken, waarvan slechts één 'arme wijk' (Stationswijk). Drie grote kinderdagverblijven zijn gelegen in de Driekoningenvijk en in de Fabiolawijk; in deze wijken wordt het aanbod bijna volledig door de stad voorzien.

FIGUUR 2. Verband tussen sociale dekkingsgraad en het fiscaal inkomen van de wijk

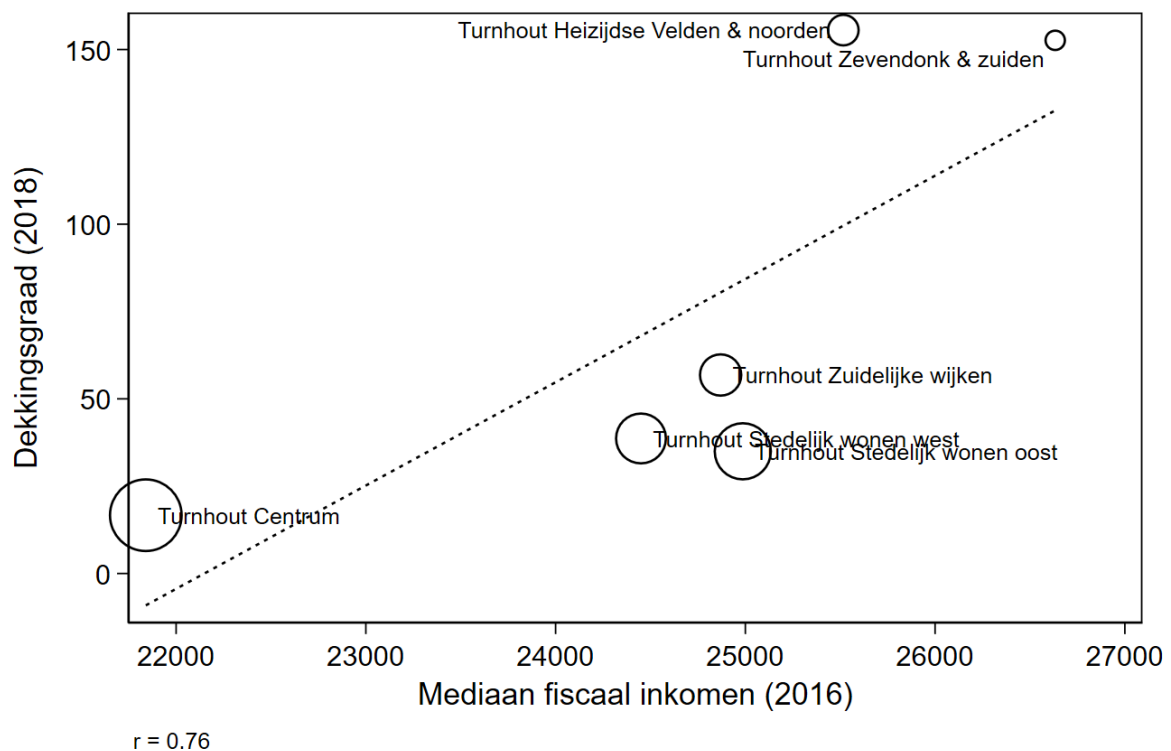

Turnhout

De dekkingsgraad in Turnhout bedraagt 42%. Daarmee zit Turnhout ongeveer op het Vlaamse gemiddelde. Het is wel belangrijk te vermelden dat onze cijfers voor Turnhout die werden aangeleverd door de stad Turnhout zelf afwijken van de officiële cijfers van Kind en Gezin; zij rapporteren een dekkingsgraad van ongeveer 38%. In wat volgt maken we gebruik van de cijfers die ons werden aangeleverd door de stad Turnhout. 87% van de beschikbare plaatsen in de voorschoolse kinderopvang zijn inkomensgerelateerd (IKT), 3% van de plaatsen worden georganiseerd door de stad zelf.

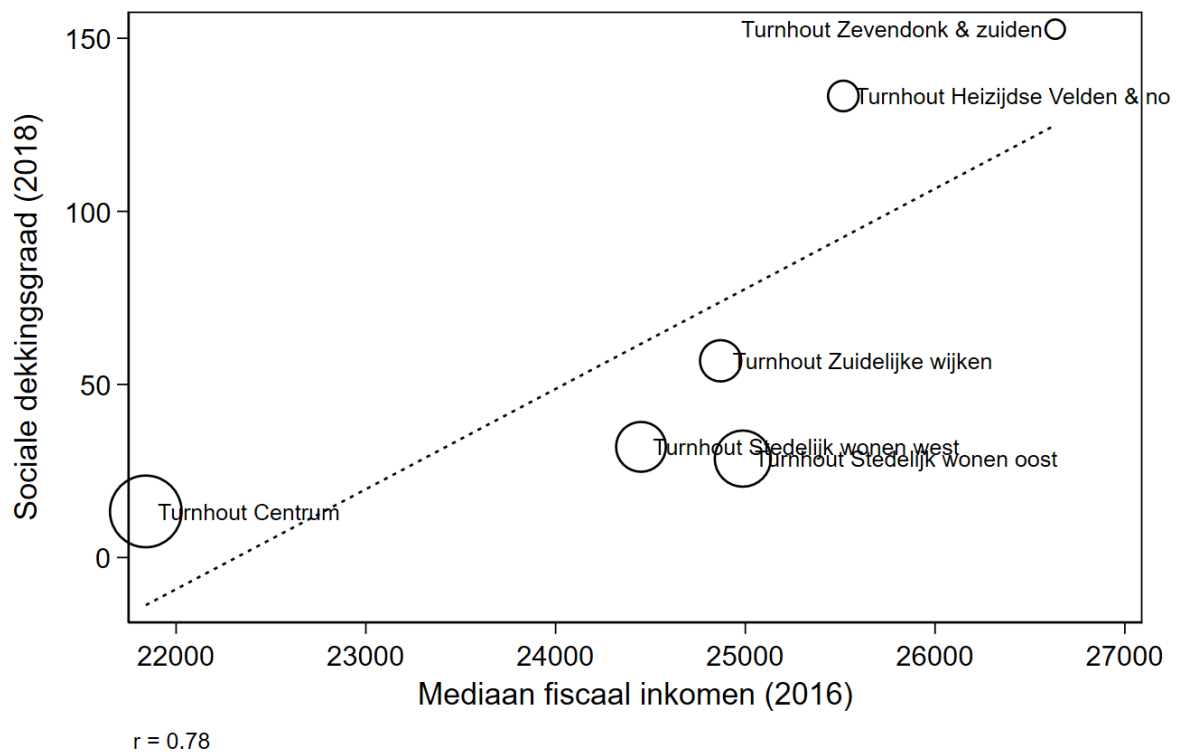
Figuur 1 toont het verband tussen de dekkingsgraad en het mediane fiscale inkomen van de wijk. Het verband is sterk en positief ($r = 0.76$): de dekkingsgraad is het laagst in Turnhout Centrum, de wijk met de laagste fiscale inkomens, terwijl de dekkingsgraad sterk stijgt naarmate de inkomens stijgen.

FIGUUR 1 Verband tussen dekkingsgraad en fiscaal inkomen van de wijk

Figuur 2 toont de verdeling van het aantal IKT plaatsen naar inkomens van de wijk. Het verband is opnieuw sterk en positief ($r = 0.78$): er zijn meer inkomensgerelateerde plaatsen beschikbaar naarmate het fiscale inkomens van de wijk toeneemt. De stad Turnhout organiseert via de Vzw Kinderopvang Turnhout zelf ook voorschoolse kinderopvang in twee locaties die allebei gelokaliseerd in Turnhout Centrum, de wijk met het laagste fiscale inkomen. Het aantal plaatsen is echter beperkt. Tegelijk wonen 38% van de 0-2 jarigen in deze wijk.

FIGUUR 2 Verband tussen sociale dekingsgraad en fiscaal inkomen van de wijk

BIJLAGE: BIJKOMENDE ANALYSES

In Model A1 wordt voor het verklaren van de dekkingsgraad bijkomend gecontroleerd voor gemeenten waarvan 60% van de kinderopvangplaatsen reeds inkomensgerelateerd zijn. In Model A2 gebeurt hetzelfde voor de sociale dekkingsgraad. In Model A3 wordt voor de dekkingsgraad in plaats van het aandeel 0-3 jarigen in de bevolking het aantal geboortes getest, uitgedrukt in promille. In Model A4 gebeurt hetzelfde voor de sociale dekkingsgraad. Geen van deze bijkomende analyses geeft aanleiding tot een andere interpretatie van de resultaten. In Model A2 verklaart het toevoegen van de IKT-grens sterk bij tot de verklaarde variantie; dat is een indicatie dat de historiek van uitbreidingen een sterke invloed heeft op de huidige uitbreidingen.

	Model A1 dekkingsgraad	Model A2 sociale dekkingsgraad	Model A3 dekkingsgraad	Model A4 sociale dekkingsgraad
Mediaan fiscaal inkomen T-1 (x 1000)	0.0115** (0.00)	0.00431* (0.00)	0.0118** (0.00)	-0.00345 (0.00)
Jaar (Ref = 2017)				
2014	0.0122* (0.01)	0.00447 (0.01)	0.00968 (0.01)	-0.00353 (0.00)
2015	0.00277 (0.00)	0.00236 (0.01)	0.00153 (0.00)	0.00168 (0.00)
2016	0.00263 (0.00)	0.000539 (0.01)	-0.000942 (0.00)	-0.00314 (0.00)
Centrumstad	0.0930*** (0.02)	0.0755*** (0.01)	0.0929*** (0.02)	0.0998*** (0.03)
Antwerpen	-0.00764 (0.03)	-0.0211 (0.02)	-0.0112 (0.03)	-0.0335 (0.03)
Gent	0.0623** (0.02)	0.0384** (0.01)	0.0628** (0.02)	0.0374 (0.03)
Aandeel 0-2 jarigen T-1	-5.249*** (1.41)	-5.337*** (0.67)		
Aandeel alleenstaande ouders	-0.0646 (0.81)	0.392 (0.35)	0.0330 (0.80)	-0.0128 (0.79)
Werkzaamheidsgraad vrouwen T-1	0.712*** (0.16)	0.616*** (0.06)	0.738*** (0.18)	0.688*** (0.15)
IKTgrens (1=60% IKT)	-0.0343* (0.01)	0.128*** (0.01)		
Geboortes per 1000 inwoners T-1			-0.0135***	-0.0144***

			(0.00)	(0.00)
Constant	-0.139 (0.14)	-0.148* (0.06)	-0.226 (0.14)	0.101 (0.12)
Observations	1156	1156	1152	1152
R^2	0.196	0.362	0.181	0.126

BIJLAGE: ANALYSES MET KANSARMOEDE-INDICATOR

In de tabellen hieronder (Tabel A1-A4) geven we de resultaten van de analyses in het rapport, maar dan met kansarmoede-index als verklarende variabele in plaats van het mediaan fiscaal inkomen. Ook hier blijft de interpretatie gelijk. Tabel A2 laat zien dat de variabele kinderarmoede-index positief en significant wordt wanneer we werkzaamheid toevoegen aan het model met sociale dekkingsgraad als afhankelijke variabele.

Tabel A1. OLS regressies met dekkingsgraad in de gemeente als afhankelijke variabele

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
	dekkingsgraad	dekkingsgraad	dekkingsgraad	dekkingsgraad	dekkingsgraad
Kansarmoede T-1	-0.453*** (0.05)	-0.539*** (0.05)	-0.502*** (0.09)	-0.476*** (0.09)	-0.281** (0.10)
Jaar (ref = 2017)					
2014	-0.0285** (0.01)	-0.0302** (0.01)	-0.0213*** (0.00)	-0.0224*** (0.00)	-0.00227 (0.01)
2015	-0.0181* (0.01)	-0.0192* (0.01)	-0.0137*** (0.00)	-0.0142*** (0.00)	-0.000224 (0.01)
2016	-0.00952 (0.01)	-0.0101 (0.01)	-0.00742** (0.00)	-0.00766** (0.00)	-0.000174 (0.00)
Centrumstad		0.0795*** (0.01)	0.0862** (0.03)	0.0862*** (0.03)	0.0885*** (0.02)
Antwerpen		-0.103*** (0.02)	-0.0472 (0.03)	-0.0470 (0.03)	-0.00749 (0.03)
Gent		0.0472** (0.01)	0.0702** (0.03)	0.0708** (0.03)	0.0679** (0.02)
Aandeel 0-2 jarigen T-1			-5.010*** (1.27)	-4.366** (1.38)	-5.638*** (1.42)
Aandeel alleenstaande ouders T-1				-1.026 (0.76)	0.444 (0.83)
Werkzaamheidsgraad vrouwen T-1					0.720*** (0.20)
Constant	0.489*** (0.01)	0.494*** (0.01)	0.639*** (0.04)	0.658*** (0.04)	0.148 (0.15)
Observations	1150	1150	1150	1150	1150
R ²	0.060	0.079	0.110	0.114	0.157

Tabel A2. OLS regressies met sociale dekkingsgraad in de gemeente als afhankelijke variabele

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Kansarmoede T-1	0.0229 (0.04)	-0.0359 (0.05)	0.00588 (0.08)	0.0484 (0.09)	0.257** (0.09)
Jaar (ref = 2017)					
2014	-0.0180* (0.01)	-0.0191* (0.01)	-0.00904* (0.00)	-0.0107** (0.00)	0.0108* (0.01)
2015	-0.0103 (0.01)	-0.0110 (0.01)	-0.00474 (0.00)	-0.00556 (0.00)	0.00943* (0.00)
2016	-0.00630 (0.01)	-0.00671 (0.01)	-0.00363 (0.00)	-0.00401* (0.00)	0.00402 (0.00)
Centrumstad		0.0686*** (0.02)	0.0763** (0.03)	0.0762** (0.03)	0.0787** (0.03)
Antwerpen		-0.140*** (0.02)	-0.0759* (0.03)	-0.0755* (0.03)	-0.0331 (0.03)
Gent		0.00537 (0.01)	0.0316 (0.03)	0.0324 (0.03)	0.0294 (0.03)
Aandeel 0-2 jarigen T-1			-5.704*** (1.29)	-4.682*** (1.39)	-6.047*** (1.43)
Aandeel alleenstaande ouders T-1				-1.628 (0.87)	-0.0514 (0.81)
Werkzaamheidsgraad vrouwen T-1					0.773*** (0.16)
Constant	0.327*** (0.01)	0.329*** (0.01)	0.495*** (0.04)	0.524*** (0.04)	-0.0219 (0.11)
Observations	1150	1150	1150	1150	1150
R ²	0.004	0.021	0.070	0.083	0.142

Tabel A3 Fixed effects regressie met dekkingsgraad als afhankelijke variabele

	(1)	(2)	(3)	(4)
	dekkingsgraad	dekkingsgraad	dekkingsgraad	dekkingsgraad
Kansarmoede T-1	0.158* (0.07)	0.0673 (0.07)	0.0669 (0.08)	-0.0129 (0.07)
Aandeel 0-2 jarigen T-1		-3.843** (1.22)	-3.669** (1.20)	-1.714 (1.27)
Aandeel alleenstaande ouders			1.276 (0.83)	1.182 (0.81)
Werkzaamheidsgraad vrouwen T-1				0.709*** (0.19)
Mediaan fiscaal inkomen T-1 (x 1000)				
Constant	0.425*** (0.01)	0.551*** (0.04)	0.496*** (0.05)	-0.0118 (0.14)
Observations	1150	1150	1150	1150
R^2	0.007	0.026	0.030	0.056

Tabel A4. Fixed effects regressie met sociale dekingsgraad als afhankelijke variabele

	(1)	(2)	(3)	(4)
	dekingsgraadIKT	dekingsgraadIKT	dekingsgraadIKT	dekingsgraadIKT
Kansarmoede T-1	0.140** (0.05)	0.0423 (0.06)	0.0419 (0.06)	-0.0372 (0.05)
Aandeel 0-2 jarigen T-1		-4.115*** (0.98)	-3.990*** (0.95)	-2.052* (0.96)
Aandeel alleenstaande ouders			0.913 (0.71)	0.820 (0.66)
Werkzaamheidsgraad vrouwen T-1				0.703*** (0.15)
Constant	0.308*** (0.00)	0.442*** (0.03)	0.403*** (0.04)	-0.0999 (0.12)
Observations	1150	1150	1150	1150
R^2	0.009	0.048	0.051	0.095